

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 13121

DERTSEYLUNGEN

David Pinski

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

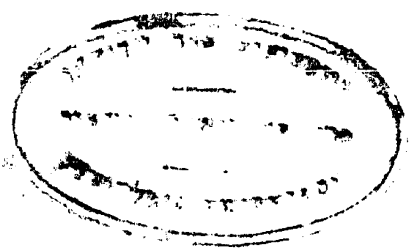
162449

שול-ביבליאטעק

סעריע ביזאקטאבערישע ליטעראטור

דאָויד פּינסקי

דער צײַלונגען

פארלאג „עמעס“, מאַסקווע 1933

שׁוֹל-בֵּיב לִיאָטעק
סעריע ביזאָקטיאבעריטע ליטעראטור

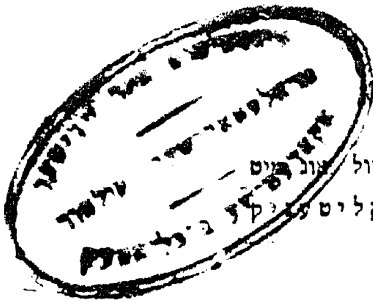
13449

דאָויד פינסקי

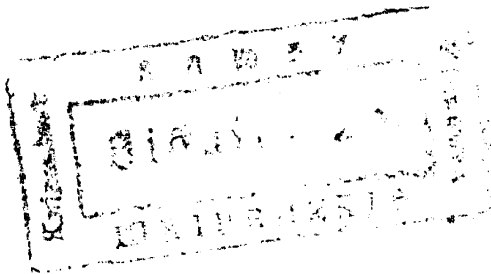
דער ציילונגען

1991/1
1991/1

1991/1
1991/1

ספעציעל באארבעט פאר דער שול און בית
אן ארענספיר-ארטיקל פון ש. קליט

וועגן דאָויד פינסקיס ארבעטער-דערציילונגען

I

דאָויד פינסקי הייבט אָן זײַן פֿיטעראַרישע טעטיקייט אין די 90-קער יאָרן (1891) פונעם פאָריקן יאָרהונדערט. די 90-קער יאָרן זײַנען דער אָנהייב און דער אופֿבױ פֿון דאָויד פינסקיס קינסטלערישן שאפֿן. דאָס איז א הערפֿעכע צײַט פאר פינסקי. ער האָט דאן אַרײַנגעשריבן שײַנע בלעטלעך אין דער געשיכטע פֿון דער ייִדישער פֿיטעראַטור. דאן, אין די 90-קער יאָרן, איז דאָויד פינסקי צוזאמען מיט י. ל. פֿערעצן געווען איינער פֿון די עדשטע, וואָס האָבן אַרײַנגעפֿירט אין דער ייִדישער פֿיטעראַטור פֿון רוסלאַנד דעם ארבעטער און האָרעפֿאשניק. און דאָס שילדערן דעם ארבעטער און האָרעפֿאשניק אין ניט בלויז געווען א נייע אינעם זײַן פֿון דער טעמע, אינעם-זײַן פֿון געשטאַלטן פאר דער ייִדישער פֿיטעראַטור אין רוסלאַנד, נאָר עס האָט אויך בעפֿיירעש באטייט א נייעם אין זײַן פֿון אינעם האַרט, אידייִשן אינהאַרט אין דער ייִדישער פֿיטעראַטור פֿון רוסלאַנד.

זײ, דאָויד פינסקי און י. ל. פֿערעצן, דוכט זיך דאן, אז דאָס וויכטיקסטע, צו וואָס דאָס אויג און אויער פֿון קינסטלער דארפֿן געווענדט ווערן, איז דער שוידער פֿון עקספֿראַטאציע. די נויט און לײַדן פֿון ארבעט־מענטש, דאָס גרויסע סאָציאַלע אומרעכט, וואָס הערשט אין דער קאפיטאַליסטישער וועלט.

י. ל. פֿערעצן צעזינגט זיך דאן וועגן די לײַדן און מאַטער־נישן פֿון דעם ארבעטער־מײַדל — „די נײַטערן“. עס איז זעלבן ווען

א געדיכט זאָל לאָזן אועלכע גרויסע שפורן און ווירקן אזוי שטארק אין די שפעטערדיקע יאָרן, א געדיכט זאָל אזוי שאַרם און בילעט שילדערן א געשטאלט פון אן ארבעטער־מידל, וואָס זאָל אזוי שטארק אויסדריקן און פארקערפערן די סאָציאלע לייַדן און ווייטעקן, דעם עפֿנט פון אזא ברייטן שיכט ארבעטער־מידלעך אין יענער צייט. י. 5. פערעצ האָט אָנגעמאָלט א הויכ קינסטלעריש ביזל פון דעם לייַדנדיקן (און גיט־קעמפנדיקן) ארבעטער־מידל. י. 6. פערעצן איז מאקזימאל נאָענט געווען די דאָזיקע נייטערן מיט אירע שווערע לייַדן און י. 5. פערעצ האָט אזוי ווי געמאכט אירע איבערלעבונגען און ווייטעקן פאר זיינע אייגענע איבערלעבונגען און ווייטעקן.

דאָס שילדערן דאָס ארבעט־לעבן פארנעמט בא פינסקינס אסאך א מער באדייטנדיקן פלאצ. ריכטיקער, דער ערשטער צענדליק יאָר פון פינסקיס שאפונג — די 90־קער יאָרן פונעם פאָריקן יאָרהונדערט — גייען קימאט אינגאנצן אונטערן צייכן פון שילדערן דעם ארבעטער, דעם האָרעפאשניק. דאָוויד פינסקי געפינט זיך אין יענער צייט אונטער דער ווירקונג פון דער וואקסנדיקער רעוואָלוציאָנע־רער באוועגונג, ער איז פארכאפט פון די סאָציאליסטישע אידייען. דאָוויד פינסקיס ערשטע דערציילונג, מיט וועלכער ער דע־ביוטירט אין זייטערארישן זאמלבוך „הויזפריינד“ אין 1894 יאָר (די דערציילונג איז אָנגעשריבן סאָפּ 1891 יאָר), דער „גרויסער מענטשנפריינט“ איז א שארפע און גאליקע סאטירע אפ א גוויר און אפן ריבינעשעוויצע. עס ווערט געשילדערט, וויאזוי דער גרויסער „מענטשנפריינט“ — דער גוויר פארוואנדלט די „מענטשנ־פריינטשאפט“, די קלוימערשטע זאָרגן פארן קלאָס, פאר די נויטבא־דערפטיקע אין א קוואל פון רעוועכ. די „מענטשנפריינטשאפט“ איז פאר דעם גוויר א גוט געשעפט, וואָס גיט גאנצ גרויסע פראָצ־צענטן רעוועכ.

דאָוויד פינסקי האָט דאן אופגעכאפט דעם זין פון דער בור־זשואזער גווירשער „מענטשנפריינטשאפט“. עס ווערן קלאָר די ביידע פונקציעס פון דער בורזשואזער פּיאַנטראָפּיע. די פונקציע פון פארשטארקן דעם אוטאָריטעט פון די עקספּלאַטאטערס צווישן די עקספּלאַטירטע דורכ אראָפּווארפן ברעקלעך פונעם רייכן טיש און פון פארוואנדלען די פּיאַנטראָפּישע געזעלשאפטן גופע

אינ אונטערנעמונגען און געשעפטן מיט גרויסע פראצענטן דעוועט. פינאנסקיס קינסטלעריש אויג און אויער, זיין הארץ און מויעכ זינגען דאן צוגעשמידט צו דער שוידערלעכער אָרעמקײַט, צו דער סאָציאלער נויט און פֿאַר פֿון די ארבעטנדיקע. זיין דערציילונג „דאָך אמאָל געוויינט“ (אָנגעשריבן אין 1894 יאָר) איז איינע פֿון די באַראַקטעריסטישע אין דעם דאָזיקן זײַן. דערמאָנט זיך אָקאַרשט דאָס ביזן פֿון בערן דעם טרעגערס ווײַונג: דעם נאכט קענער מיט די צוויי קליינע פֿענצטערלעך אונטערן בריק, די מעבלירונג אין בערן דעם טרעגערס ווײַונג. דעם טיש מיט די צוויי אייגענע פֿיס און צוויי געליענע — „צוויי שײַטלעך האַלץ, וועלכע פֿארשוידן גאנץ אָפֿט, ווען עס איז ניטאָ מיט וואָס צו הייצן“ — און דאָס טרעפט זיך דאָך אזוי אָפֿט באַ בערן דעם טרעגער; דערמאָנט זיך די בעטן, וואָס האַלטן זיך באַם צעשיטן און וואָס בערן האַלט זיי שוין אויב פֿאַר קאַנדידאַטן פֿאַרן אױונ, מיט די שמאַטעס, וואָס בערן רופֿט „קישן און קאַלדערעס“. די אלע בילדער שניידן זיך שאַרף איין אין זיקאַרן. זיי שרײַען וועגן גרוי פֿון ארבעטער־לעבן.

און אין אלע אנדערע דערציילונגען פֿון יענער צײַט שילדערט פינאנסקי אומבעראַכמאַגעסדיק דעם שוידער פֿון ארבעטער־לעבן. שוין דאָס אַזײַן איז געווען פֿראַגרעסיוו, ווײַל די אלע אָנגעמאַלטע בילדער האָבן געשרייען קעגן דער געוועלשאַפֿטלעכער אָרדענונג, וואָס פֿאַרורטייט די בערעס אַפֿ אזא טרויעריק לעבן, עס האָט געשטויסן צו מאַכן רעוואָלוציאָנערע אױספֿירן.

ווייטער גייען באַ פינאנסקי דערציילונגען דירעקט אַפֿ דער טעמע עקספּלאַטאַציע, גײַסטיקע פֿאַרקנעכטונג פֿונעם פֿראַלעטאַריער. אין דעם זײַן זינגען זייער כאַראַקטעריסטיש די דערציילונגען „גוט-יאַנטעוורבעטן“, „אױסגעפֿירט“, „כאַיַם מעשאַרעס“, „ירעוון יאַנקיפֿער“. טאָדערעס דער מעבל־הענדלער (אין „גוט־יאַנטעוורבעטן“) האַלט אז ער איז ניט נאָר באַלעבאָס אַפֿן ארבעטערס מוסקולן, אַפֿן ארבע־טערס קערפֿער, נאָר ער איז אויב פֿולער באַלעבאָס אַפֿן ארבעטערס „נעשאַמע“. אימ, דעם באַלעבאָס געהערט אויב דער טאַלאַנט פֿונעם ארבעט־מענטש. יאַנקל דער „מענטש“ (דער ארבעטער) איז גע־צוונגען פֿריילעך צו מאַכן אין די יאַנטעוויי־טאַדערעס און זײַן געזינד. און ווען עס טרעפט, אז יאַנקל דער „מענטש“ צעהוסט זיך אײַנמיטן זינגען, ווערט דער באַלעבאָס ביזן גאָר אופֿעבראַכט „א—

א פליאגע!... — איצט איז שוין פארפאלן, ער וועט זיך שוין נישט אָפּהוּסטן" —.

"— אייַן ביסטו א מענטש! — זאָגט דער באַלעבאָס צו יאנקלען. — מע בעט דיך עפעס זינגען, פארהוסטו זיך".

אזוי ביכלאל קען טאָדעס גאַרניט האָבן קעגן דעם, וואָס זייַן "מענטש" הוסט, נאָר דאן, ווען זייַן "מענטש" איז אימ מעכוייעוו פרייעכ מאכט, זאָל ער זיך צעהוסטן — דאָס איז אינ זייַנע אויגן בעפירעט א גרויסער פארברעכן.

די זעלבע פראַבלעם פונ גייסטיקער פארקנעכטיקונג שטעלט פינסקי אינ דער צווייטער דערציילונג "אויסגעפירט". דער פראַקטיש טאדער מוישע איז באגאבט. ער פארמאָגט אקטיאָרישע פיייקייטן, אָבער דאָס דארפ ער אָפגעבן צוזאמען מיט זייַנע מוסקולן, צוזאמען מיט זייַן פיזישער ענערגיע דעם באַלעבאָס. פאר זייַנע ארבעטער-כאוויירימ, פאר זייַן פאמיליע, פאר זיך אָלט ער קיינ רעכט נישט אויסנוצן דעם אייגענעם טאלאנט. כוצפעדיק, אכזאָריעסדיק מעלדעט דאָס רעכט אפ דעם דאָזיקן מוישעס טאלאנט דער באַלעבאָס. מוישע מוז צו אימ קומען אינ יאָנטעוו-אָוונט, ער מוז פארלאָזן זייַנע ארבעטער-כאוויירימ, זייַן פאמיליע.

די ארבעטער, וואָס ווערן ארויסגעפירט אינ דער דערציילונג "אויסגעפירט", הייבן שוין אָן פילן האס, א פראַטעסט קעגן די באַלעבאָטימ. אינ צווייטן טייל "גוט-יאָנטעוו-בעטן" — "באמ מענטש" ליידער האָבן מיר נישט קיינ מעגלעכקייט צו ברענגען אינ אונדזער (אויסגאבע די דערציילונג, זי איז געדרוקט אינ די "יאָנטעוו-בלעטלעך"), ווו עס ווערט געשידדערט. ווי דער באַלעבאָס קומט יאָנטעוו צו גאסט צום "מענטש", קומט נאָך שארפער צום אויס-דריק די סינע פונ די ארבעטער צום באַלעבאָס. די סינע צום באַלעבאָס איז מאמעש געוואָרן אן אינסטינקט בא די אַלע "מענטשן". דוואָשע, שאַלעם דעם מעשאַרעס פרוי "קילט זיך אָפ דאָס הארצ מיט א קלאַפּע" דעם "טרעמבויכ", דעם באַלעבאָס. א באוונדערע אָנגעצויגנקייט פילט זיך אינ די אַלע יאָנטעוודיקע געשפרעכט צווישן דעם באַלעבאָס און "זייַנע מענטשן". עס פילט זיך שוין גאנצ קלאַר, או די פאטריארכאָלע פעדימ, וואָס פארבינדן נאָך די ארבעטער מיט די באַלעבאָטימ — די ארבעטער גייען יאָנטעוו צום באַלעבאָס, דער באַלעבאָס קומט צוגאסט צו די ארבעטער, — האַלטן

זיכ באמ צערייטן. דער האס צום באלעבאָס, צום עקספּלואַטאַטער
צעפליקט זיי.

בא די ארבעטער הייבט שוין אָן וואַקסן א גרויסע סינע קעגן
דער עקספּלואַטאַציע, קעגן דער גייסטיקער פאַרקנעכטונג. עמעס, קיין
פּראָלעטאַרישן באַוועגונג אין נאָך ניט פינסקיס ארבעטער.
זייער סינע צום באלעבאָס איז נאָך סאַציאַל ניט קיין באַזייניקטע.
די פּראָלעטאַריער פּונעם דאָזיקן מינ דערצייילונגען זיינען נאָך דער-
ווייל בריוו „א קלאַס קעגן אנדערע קלאַסן“. קיין „קלאַס פאַר זיכ“
זיינען זיי נאָך ניט. די שטרעבונג אַראָפּצוואַרפן דעם יאָך פּונעם עקס-
פּלואַטאַציע איז נאָך באַ די ארבעטער ניט קיין סאַציאַלע אינ-
ברייט זיין פּונעם וואָרט. מויעע און זיינ פרוי („אויסגעפירט“) טרוי-
מען נאָך וועגן דעם, וויאזוי ווערט מען אויס „מענטש“, ד. ה.
אויס פּראָלעטאַריער, קעדיי אפּ אזא אויפן זיכ באַפרייען פּונעם
די מאַטעריעלן און פּלאַגענישן, וואָס זיינען פאַרבונדן מיטן זיינ
א פּראָלעטאַריער. כאַימ מעשאַרעס טיפּסטער פאַרלאַנג איז, אז זיינע
קינדער זאָלן שוין קיין מעשאַרסימ ניט זיינ, און דאָס הייסט באַ
כאַימען, אז זיי זאָלן שוין קיין ארבעטער ניט זיינ. „מיינע סאַנימ...
זאָלן זיינ מעשאַרסימ... קאַטאַרגע זיז דאָס... ערגער פאַר קאַטאַר-
גע“... כאַימ מעשאַרעס טרוימט וועגן דעם, אז זיינע קינדער זאָלן
זיכ אַרופּדראַפּען אפּ „העכערע“ שטאַפּלען פּונעם סאַציאַלן לייטער.
און דער פּראָלעטאַריער דראַבקינ (פּונעם דער דערצייילונג „דראַבקינ“),
דער שטרייקער, דער פּראָטעסטאַנט הייבט זיכ טאַקע אַפּ אפּ א
„העכערן“ שטאַפּל. ער פּעקלט זיכ אַריבער צום קלאַס אונטערנעמע-
ר, אז פינסקיס פּראָלעטאַריער לייזן נאָך אפּ פיל פאַרורטיילן
פּונעם די פּרעמדע קלאַסן. זיי הייבן שוין אָן צאַרענען, פּראָטעסטירן.
אַבער זייער צאַרן און פּראָטעסט זיינען געזעלשאַפּטלעך ניט באַזיי-
ניקט. זיי טראַכטן ניט וועגן ענדערן די לאַגע פּונעם די פּראָלעטאַריער
(דער פּראָלעטאַריער קאָן נאָר זיינ אינ דער מאַדרייגע פּונעם א
מעשאַרעס, א „מענטש“ — זיינען טיט איבערצייגט דער ארבעטער
מויעע, — אינ „אויסגעפירט“, כאַימ מעשאַרעס — אינ דער דערצייילונג
„כאַימ מעשאַרעס“). זיי האַבן נאָך ניט קיין שום פאַרשטעלונג
וועגן ענדערן די גאַנצע געזעלשאַפּטלעכע אָרדענונג, נאָר זיי
טראַכטן אָפּטער, וויאזוי אַרויסצוכאַפּן זיכ פּונעם דער ארבעטער-סוויי-
ווע און אפּ אזא אויפן באַפרייען זיכ פּונעם צו זיינ א „מענטש“, א

מעשארעס. טיפן פון אביסל גער רייטערע ארבעטער זיינען ארויס-
געפירט אין דער דערציילונג „ערעו יאָנקיפער“. די קלאסנ-ווי-
דערשפּרוכנ זיינען דאָרט מער פארשארפט. אָבער דער פּראָטעסט איז
נאָך אויך גענוג פּרימיטיוו, ער דריקט זיך אויס אין געצלס פאר-
שטיקייט, אין געצלס כּוּזעק מאכנ פונעם באלעבאָס. ווייטער גייט
עס ניט. די עלטערע ארבעטער פילן די בלוטיקע אוולע, וואָס רעב
עליע דער טוכ-פאבריקאנט באגייט קעגן זיי אפילע דאן, ווען ער
„גרייט זיך ערעכ פאנאנדערצאָלן זיך מיט זיינע ארבעטער לעקאוועד-
יאָנקיפער“. אָבער מער ווי א קרעכ האָבן זיי ניט קעגן רעב
עליע, („די ציג“).

אָבער גופע דער פּראָטעסט, דער צאָרן, די טיינע פאר דער
פּיזישער און גייסטיקער עקספּלואטאציע זיינען געווען דאן פּראָ-
גרעסיוו, עס האָט באטייט, און די פּראָלעטאריער יאנקל, מוישע,
געצל, כאַימ מעשאָרעס הייבן אָן פארוואנדלט ווערן פון „א קלאס
קעגן אנדערע קלאסן“ אין „א קלאס פאר זיך“. זיי וועלן זיך
גאנצ שנעל איבערצייגן, או ארויסכאפן זיך פון דער ארבעטער-
טויווע, ארופדראפען זיך אפ „העכערע“ שטאפען פונעם סאָציאלן
פייטער, גיין אפ דראבקינס וועג — איז אומעגלעך פאר דער גרעס-
טער מאסע פּראָלעטאריער. נאָר איינצלנע געצינגט עס. און ווען זיי
וועלן עס פארשטיין, וועלן זיי ווענדן זייער צאָרן, פּראָטעסט, די
גרויסע טיינע פאר דער פּיזישער און גייסטיקער עקספּלואטאציע אין
דער ריכטונג פון ענדערן די לאגע פון די פּראָלעטאריער אלס
קלאס, אין דער ריכטונג פון ענדערן דעם גאנצן געזעלשאפטלעכע
סיידער, וואָס איז געבויט אפ פּיזישער און גייסטיקער עקספּלואטא-
ציע פון די ארבעטנדיקע. צו דעם האָט פינסקי גייט געפירט זיינע
פּערסאָנאזשן.

ערגער איז אָבער נאָך דאָס, וואָס דער פּראָטעסט, די סינע קעגן
דער עקספּלואטאציע, איז דערווייץ נאָך שטארקער באמ ארבעטערס
פּרוי, באמ ארבעטערס קינד, ווי בא דעם ארבעטער אַפּיינ. מוישעס
פּרוי הייבט דאָך אופ דעם שטורעם קעגן באלעבאָס, וואָס עקספּראָ-
פּרירט פאר זיך מוישעס טאָאנט. מוישע איז גיכער גענייגט אויס-
צופילן אלע פארלאנגען און קאפּריזן פונעם באלעבאָס. נאָך מער איז
עס צו זען אין דער דערציילונג „כאַימ מעשאָרעס“. דער באלעבאָס
גרינפעלד איזדיקעוועט זיך איבערן מעשאָרעס. ער צווינגט אים

זיין אינ קייט דאן, ווען די פֿאַמיליע־אינטערעסן פונעם מעשאַרעס פֿאַדערן אומבאדינגט, אז ער זאָל אפ א צייט אהיים גיין. אָיינ כאַיִם האָט נאָך ניט קיין מוט צו מעלדן הויכ און שטארק וועגן זיינע רעכט, די רעכט פון אן ארבעט־מענטש, ער שטאַמפֿט בלויז „באַלעבאַס... הער גרינפעלד.. מיינ טאָכטער... הער... גרינפעלד... מיינ טאָכטער... מיינ ווייב...“ ערשט מיט זיין מיידעלע, מיט ריווקעלע, פירט ער זיכ שטאַרקער קעגן גרינפעלד. זי, דאָס מיידעלע, האָט ניט די אָנפֿאַררטיילן פון קנעכטשאפט, פון האַכנאָעדיקייט, וואָס די באַלעבאַטימ האָבן אינ מעשעכ פון דוירעס איינגעבילדעט בא די כאַיִם. זי צאָרנט, זי פאַרקריצט די ציינ, זי פראָטעסטירט. און כאַיִם מעשאַרעס זעערשעקט זיכ אפּיזע פאַר דער האָזע פון זיין טאָכטער — „זי רעדט שוין צו האָזעדיק, — האָט ער געטראַכט, און עס האָט טויב אימ פאַרדראָסן, וואָס ער האָט זי, די האָזעניצע, געשיקט“, — איז עס ווידער א מאַדריגע פון קנעכטשאפט, פון גע־פאַרנקייט באַמ מעשאַרעס.

אינ ריווקעלעס ברוסט גרינט שוין פון קינדווייז אופ די קלאסן־סינע. און צוזאַמען מיט דער קלאסן־סינע גייט אופ בא איר דער קלאסן־שטאָל. אנדערש קלינגט שוין בא איר „פאַר קיין געלט וואָלט איכ קיין מעשאַרעס ניט געווען“. א שרייפער מיט א ריי־פערן קלאסן־באוויסטויינ וואָלט ריווקעלען ווייטער געפירט און געמאַכט זי פאַר א באוויסטזיניקע קעמפערן.

* * *

לענין האָט אונדז געזערנט, אז די ארבעטער זיידן ניט בלויז פון קאַפיטאַליזם, נאָר ליידן נאָך מער פון ווייניק אנטוויקלטן קאַפיטאַליזם. לייענט מען זיכ איינ אינ פינסקיס ארבעטער־דערצייל־זונגען, קוקט מען זיכ איינ אינ פינסקיס געשידערטער סוויוע, איז צו זען, אז די דאָזיקע גרויסע פיזישע און גייסטיקע עקספּלאַראַטאַציע, דער גרויסער ענט און די שוידערעכע אָרעמקייט בא די ארבעטנדיקע שטאַמט טאַקע אויכ דערפון, וואָס די אלע ארבעטער און האָרעפאַשניקעס לעבן אינ א ווייניק אנטוויקלטער קאַפיטאַליס־טישער סוויוע. דער שוידער און גרויז פון קאַפיטאַליזם ווערט נאָך, אזוי געזאָגט, געקויפֿט דערמיט, וואָס דער קאַפיטאַליזם איז נאָך אן אָפּגעשטאַנענער, א ווייניק אנטוויקלטער:

די אלע דערצייִלונגען פינסקיס באצענ זיך דאָך צו די 90-קער יאָרן און נאָך פריער פון פאָריקן יאָרהונדערט. און די האַנדלונג קומט פאָר אין די אָפגעשטאנענסטע טיילן פון דער געוועזענער רוסישער אימפעריע.

אין די קליינע ווארשטאטלעך, אין די קוסטארישע, אין טאָך גענומען, אונטערנעמונגען, נעמט אָן די עקספּלואַטאציע די סאמע העסלעכסטע פאָרמען. די רימענס פון עקספּלואַטאציע שניידן זיך איין נאָך שארפער און ווייטעקדיקער אין די לייבער פון די ארבעטער, די פּערווענעכקייט פונעם פּראָצעטאריער ווערט נאָך מער צעטראַטן און צעקוועטשט.

אָט פארצייכנט דער סאָוועטישער שרײַבער ריוועס אועלכע כאַ-ראַקטעריסטישע פּראָטימ פון יאדוויגעס קינדער-יאָרן (יאדוויגע, א פּערסאָנאזש פון ריוועסס בוך „אונטערערד“ מאַסקווע, 1929 יאָר): „ווי פון זיך אליין האָט פון אלע אירע טעג, פון איר ביסל יאָרן אראָפגעצויגן זיך א צודעק און זי האָט ניט ווילנדיק געזען זיך אין פארשארטן הויפ פון אָפגעזונדערטן יעסוימי-הויז, געזען זיך וואלגערן אין קיך, גאָר אזוי זיך געוואלגערט, אפילו קיין דינסט האָט דאָס ניט געהייסן. געזען זיך אין יענעם ווארשטאט, ווו זי האָט שוין דאָס גליק געהאַט זיין ביידע זאכן: א דינסט און א זאָקנמאכערן.

יאָ, אויך איר מעסלעס האָט געהאַט פיר און צוואנציק שאָ. ... האָט זאָס איר, יאדוויגען, געקלעקט אפ פופצן שאָ דרייען א צוגעשרויפטע מאשין צום טיש. דרייען אָן אופהער אהין און אהער און הערן אוא צעשרויפטן, פארכליפּעטן אָפּקלאנג פון אלע זאָקנמאשינען, אין ערשט שפעטער נאָך דער ארבעט ברענגען אין אַרדענונג דעם גרויסן ווארשטאט און נאָכדעם, אינגאנצן אפ א שאָ צוויי, העלפן אינלייגן באַעבאטישע קינדער שפּאַפּן“ („אונטערערד“ ז. 56).

אין דער גרויסער קאפיטאליסטישער טעקסטיל-פאבריק איז שוין די זאָקנמאכערן לעכאָפּאָכעס קיין דינסט ניט געווען. אין דער גרויסער קאפיטאליסטישער אונטערנעמונג האָבן שוין די יאנקעס און מוישעס ניט באדארפט גיין פרייעך מאכן זייערע באַעבאטימ און ניט געצוונגען געווען אופצונעמען די באַעבאטימ בא זיך אינדער-היים אין יאָנטויווימ-טעג. אין די גרויסע קאפיטאליסטישע אונטער-

נעמונגען זאָבן שוין די ארבעטער הייליקער געמאָרדן וועגן זייערע רעכט אלס ארבעט־מענטשן, דער אָרגאניזירטער ווידערשטאנד פון די ארבעטער קעגן די אונטערנעמער אין דאָרט פארהעצטניסמעסיק געווען א שטארקערער און איינגעשפארטערער.

רענינס רערע אין דער דאָזיקער פראגע הערפט אונדז אזויארומ פאנאנדערצוקלעבן זיך און פארשטיין פינסקיס געשידערטע סוויוע.

* * *

פון דעם ערשטן פערטאָד פון פינסקיס שאפונג לוינט זיך נאָך באזונדער אָפּשטעלן אפ דער דראמע „אייזיק שעפטל“, — אָנגעשריבן אין 1899, ערעוון פינסקיס אָפּפאָרן אין די פארייניקטע שטאטן, וואָס פאלט צונויף מיט פינסקיס אָפּקער פון דער ארבעטער־באוועגונג. די דראמע „אייזיק שעפטל“ האָט צו טאָן מיט די מאטערנישן און ליידיג פון ארבעטער־דערפֿינדער. אין דעם פראָלעטאריער איזיק שעפטל אין פארבאָרג א גרויסער דערפֿינדערישער טאָנאנט. בא א טונקעלן פארויכערטן קאָמפּ זיצט דער ארבעטער שעפטל גאנצע נעכט און מיטטדעוועט מאשינעס פאר דער אונטערנעמונג, ווו ער ארבעט. ער האָט שוין דערפֿונדן א פרעס און א מאשין אפ שרייבן לעכעלעך, פאר שפאָט ביזיק וואָט זיי אָבער צוגענומען זיין באלעבאָס גאָרדין און עקספּלאַטירט זיי. שעפטל זיצט איצט ווידער נעכט אפ א נייער דערפֿינדונג, אָבער די אָרעמקייט, דער דארעס דריקן, קוועטשן און וועגן דעם דערמאָנט זייער הויכ און שטארק זיין פרוי ביילע. זי פאָדערט, ער זאָל ווארפן די מאשינקעס און ניט פאטערן קיין ארבעט־טעג. דער באלעבאָס גאָרדין ווידער דראָט, אז ער וועט אים אָפּזאָגן פון דער ארבעט, גאָרדין פאָדערט כוץ־פעדיק פון איזיק שעפטלען, ער זאָל באנאכט ארבעטן אפ זיינע דער־פינדונגען און באטאָג זאָל ער ארבעטן אין ווארשטאט. ארצ צווייגט איזיק שעפטלען אָפּצוואַגן זיך פון זיינע דערפֿינדערישע אידייען. און דאָ הייבן זיך אָן שעפטלעס ליידיג, שעפטלעס מאטערנישן. ארומ און ארומ כויעקט מען פון שעפטלען און פון זיינע מאשינקעס. און עס כויעקן פון שעפטלען ניט בלויז דער באלעבאָס גאָרדין מיט זיין זינדל, נאָר אויך אפּייע די מערהייט ארבעטער פון זיין וואר־שטאט. זיי אלע באטראכטן שעפטלעס דערפֿינדערישע אידייען פאר מעשוואַס. אויסטראכטן מאשינעס. דערפֿינדערישקייט, דאָס אין דאָך

אן איניען פאר דעם באנקיר מאגידסאָנס זון, „ער איז א אינווער-
ניער, האָט זיך געלערנט אינ מאַסקווע“. אייניק שעפּטס דערפֿינ-
דער ישיע אידיען, זיינע מאשינעס זיינען נאָך דערווייך א בייזווונ-
דער פאר אלעמען אינ ווארשטאט. אפֿילע די פראָלעטאריער, וועלכע
עס רירן אייניק שעפּטס ליידן, אפֿילע די לייניקס האָבן גרויסע
טיינעס צו אייניקן, אלעמי ער דערשטיקט ניט אינ זיך זיינ טא-
לאנט. אָט דערציילט לייניק וועגן זיינע נייגונגען און ציענישן צו
מאָלעריי: „אינדערהיים און אינ כיידער פלעגט מען מיך שלאָגן
מאקעס אכזאָריעס דערפאר, ווייל איך האָב גאָרניט געטאָן און נאָך
געמאָלט, אז מע האָט מיך אוועקגעגעבן צו א שמוקלער, האָב איך
געוויינט... און איצט נאָך, און איך זע אמאָל א גוט בילד, ווערט
מיר אזוי אומעטיק. עס זיצט עפעס אינ מיר און ציט און ציט...
ניין, און אן אנדערש מאָל, ווען איך זיצ אזוי און טראכט, וואָרט
זיך מיר געוואָרט אזוי מאָרן...“

און דאָך האָט ער דערשטיקט אינ זיך דעם טאָלאנט און גרויסט זיך
אפֿילע דערמיט פאר שעפּטלעך: „זעסט דאָך, און פונדעסטוועגן גאָרניט,
ציט, ציט ביז עס הערט אפ. מע דארף דאָך זיינ א מענטש“.

אייניק שעפּט ווארפט זיינ דערפֿיניעריי. אָבער ער קען בער-
שומיפן ניט שאַלעם מאכט מיט דער דאָזיקער לאַגע. ער פרוווט
דעכאטכילע פארטרינקען זיינ גרויסן ווייטעק, אָבער עס העלפט ניט.
טיפ פון זיינ ברוסט רייסט זיך א געשריי: „מיר איז שווער, מיר
איז שווער“. און זיינ ווייטעק לאָזט פינסקי נאָכאמאָל אופשטורמען
אינ א סאַציאל ניט-באזיניקטער ריכטונג. אייניק שעפּטל צעברעכט
דעם פרעס, די שלייפֿ-מאשינעס, וואָס ער אליין האָט דערפונדן,
אייניק שעפּטל גיסט אויס זיינ האט צום באלעבאָס דורכ א זעצ אינ
שויב. און נאָך דעם דאָזיקן צאָרנדיקן אויטברוך, וואָס איז גיכער
א רעזולטאט פון גרויסער פארצווייפלונג, ווי פון פראָטעסט, פון
קלאסנבאווסטזיניקן פראָטעסט קעגן דער געזעלשאפטלעכער סיסטעם,
וואָס דערדריקט און צעקוועטשט די שעפּערישע פראָלעטארישע
פערזענלעכקייט, - וועגן דעם טראכטן נאָך ניט פינסקי פראָלעטא-
ריער, - נאָכן צאָרנדיקן אויטברוך געפינט אייניק שעפּטל אן „אויס-
וועג“. ער בארוקט זיך מיט דעם ארשעניק, וואָס איז געווען אָנ-
געגרייט פאר די מיין. און אזוי ענדיקט פינסקי דעם ערשטן טייף
פון זיינ טראגדיע וועגן ארבעטער-דערפֿינדער.

עס איז, דאכט זיך, איבעריק צו קאָמענטירן, אז איז דער דאָזי-
 קער דראַמע פּינסקיס — די געראַטנסטע איז פאַרגלײַכ מיט אלע זיי-
 נע שפּעטערדיקע רעאַקציאָנערע נאַציאָנאַליסטישע דראַמעס — שטעלסט
 פּינסקי די פּראָבלעם פּונ אַרבעטער־דערפּינדערײַ און גיט אפּ איר
 אַן ענטפּער, אז איז די באַדינגונגען, וועגן דער פּראָלעטאַריע איז א
 פּינסקי־שקראַפּ, קאָן זיך זײַן טאַלאַנט גיט צעבאַקען. ער ווערט געוויינט-
 לעכ צעטראַטן פּונ די שווערע לעבנס־באַדינגונגען, איז ווערעכע ער
 געפּינט זיך — און פּונדאָנען שטאַמען די מאַטערנישן און פּינדן.

II

דאָוויד פּינסקי געפּינט זיך דאן איז פּאַגער פּונ די אַר-
 בעטנדיקע. איז ווייטעקט דאָס גרויסע סאָציאַלע אומדעכט, די
 שוידערלעכע עקספּלאַטאַציע, וואָס הערשט איז דער קאַפיטאַליסטי-
 שער געזעלשאַפט. ער שילדערט אומבאַקאַנטע סענטיק רעאַליסטיש דעם
 גרויל פּונ אַרעמקייט, דעם פּיין איז דער אַרבעטער־שווינע. אָבער
 דאָוויד פּינסקי איז באַזונדער פּילבאַר צו די אָפּגעשטאַנענע
 טיילן פּונ אַרבעטער־קלאַס, צו די רעזערוון, אויז גי, זאָגט. דאָוויד
 פּינסקי איז באַזונדער פּילבאַר צו דעם סאָציאַל ניט־באַזיניקטן פּראָ-
 טעסט, צו דעם צאָרנדיקן אויסברוך בא די אַרבעטער. עס איז גיט
 קיינ פּאַשעטע אָפּשפּיגלונג, קיינ פּאַשעטע שילדערונג פּונעם צושטאַנד
 פּונעם סאָציאַלן באַוווּסטזײַן בא ברייטע שיכטן אַרבעטער איז יענע
 יאָרן (90־קער יאָרן און נאָך פּריער). פּינסקי איז גענייגט צו פאַר-
 נעמען זיך מיטן סאָציאַל ניט־באַזיניקטן פּראָטעסט, מיטן קרעכצ און
 צאָרן דערפאַר, ווייל אפּילע דאן איז די פּינסקי פּינע ענטפּער געווען
 אָט דער דאָזיקער מיטן פּראָטעסט און צאָרן, ווי יענער, וואָס איז גע-
 ווען בא ווינטשעווסקי און אפּילע באַ זונדעלעוויטשן און ליבער-
 מאַנען. רעאַל זײַנען געווען איז די 90־קער יאָרן גיט נאָר די שעפּ-
 טײַם, די יאַנקלס, די מוישעס, די כאַימס, רעאַל זײַנען שוין דאן
 אויך געווען די רעוואָלוציאָנערע קעמפּער קעגן קאַפיטאַליזם, די פּראָ-
 לעטאַרישע רעוואָלוציאָנערן. די 90־קער יאָרן זײַנען דאָך יאָרן,
 ווען די לופט עטעמט שוין מיט די קאַמפּ־פאַרבאַנדן פּונ פּראָלעטאַריאַט.
 (צאָפּנדיקער און דאָרעמדיקער), עס האַלט דאָך שוין ערעו דער אַר-
 גאַניזירונג פּונ דער אַלרוסלענדישער סאָציאַלדעמאָקראַטישער פּאַרטיי.

אינ דער יידישער סווייווע ארבעטן שוינ אויכ טיכטיק פארשיידענע גרופעס ייִדן — סאָציאליסטן און סאָציאלדעמאָקראטישע גרופעס (אינ מינסק, ווילנע און אנדערע צענטערס פון ייִדישע ארבעטנדיקע). עס האָט שוינ לאנג אָפגעקלונגען ארנ ליבערמאנס פראָקלאַמאציע „צו דער אינטעליגענטער ייִדישער יוגנט“ * (1884 יאָר), ווינטשעווסקי האָט שוינ לאנג אָנגעשריבן זיין באווסטע סאָציאליכטישע בראָשור „יעהי אויר“ — וואָל ליכטיק ווערן“ (1884 יאָר).

מיט איין וואָרט, דער פראָטעסט, דער רעוואָלוציאָנערער קאמפ קעגן דער קאפיטאליכטישער סיסטעם איז שוינ אויכ א שטיק רעא- לע ווירקלעכקייט, אָבער ניט צו די רעוואָלוציאָנערע קעמפער, ניט צו די באווסטזיניקע פראָלעטאריער איז געווענדט פינסקיס קינטסלעך- רישע אופערקזאמקייט. פון די דאָזיקע פראָלעטאריער שטייט פינ- סקי אויכ דאן אפ א גאנצ היפשער אידעאָלאָגישער דיסטאנצ. זיין סאָציאליזם (פינסקיס) איז נאָכ זייער און זייער ניט קיין ריפער. ער שטייט נאָכ אייגנטלעכ אפן גרענעצ פון אופ- קלערעריי און סאָציאליזם.

אינ 1893 יאָר שרייבט פינסקי אָג אן אופקלערערישע דערציילונג „שלויםע“. דער אלטער, רייכער ייִד רעב שלוימע באקענט זיכ אל- פי צופאל מיט נאטור-וויסנשאפט, געאָגראפיע און אנדערע וויסנ- שאפטן. זיין פארציטיקער בעסמערדעש-באווסטזיין דערלאנגט זיכ א שאַקל און ברעכט זיכ אינגאנצן איין. און דאן, דאן ווערט דער דאָזיקער געשעפט-ייִד א פראָפאגאנדיסט פון די נייע רעוואָלוציאָ- נערע אידייען, ער ווערט א וועלט-אויסבעסערער. — א טיפיש אופ- קלערערישע געשיכטע. שלוימע טראכט, אז מע דארף בלויז אופקלערן דעם אויפגע, מאכט אים געבילדעט און זאגן וועלן מיטאמאָל פאר- שווינדן אלע סאָציאלע אומגליקן פון דער וועלט. די לעצטע ווער- טער, וואָס רייסן זיכ ארויס פון זיין שטארבנדיקער ברוסט צו די אר-

* אינ דער פראָקלאַמאציע ווערט געזאָגט: „מיר קומען דיר, ייִדישע יוגנט אינ ייִרוש פאלק, אָנזאָגן אז בא אלע פעלקער פון גאָר דער וועלט צעפלאקערט זיכ דער קאמפ. די פראָלעטאריע פון אלע לענדער פארזייניקן זיכ אראָפציווארפן דעם יאָכ פון בעלזוכע און קאפיטאל. עס איז שוינ צייט, צו אויב אנדערע פראָלעטאריער זאָגן אויב צו שטיין צו דער גרויסער באוועגונג.“ די פראָקלאַמאציע ענדיקט זיכ מיט א רופ צו דער יוגנט, זי זאָל זיכ שטעלן אונטער דער רויטער פאָג פון דער סאָציאליכטישער רע- וואָלוציע.

בעטער זיינענ: „קינדער... לעב טי... ערע... ארבעט... נאָר ערלעכ...
אונ זערנט... זיכ! ... אלץ וועט... דעמלט... זינ גוט... אלע גליק... ל...“
(פינסקי, געקריבענע ווערק, קיעוו 1930 יאָר, ז. 191. קורסיוו — ש. ק.)
דאָס וואָרט „גליקלעכ“ ווערט שוין ניט ארויסגערעדט, ווייל „א זיסער שטייכל
האָט באדעקט זיינע ליפּן, און רעב שרױמע איז געשטאַרבן“ דאָרט ז. 191).
„עמעצן נוצן ברענגען — הייסט מאכן אינ יענעמס לעבן א שינוי
(ענדערונג — ש. ק.) צום גוטן“ און „דאָס קען מען דערגרייכן, מאכנדיק
א מענטשן וויסנד, געלערנט“ — איז שלוימעס פּילאָסאָפּיע (דאָרטן, ז.
170). און פינסקי איז דורכױס מאסקימ מיט שלוימעס פּילאָסאָפּיע.
ניט אומױסט ווערט דאָס שלוימע ארויסגעפירט ווי א פּאָזיטיווע פּי-
גור. שלוימע דריקט באשטימט אױס דעם שרױבערס אידיען אינ דער
דאָזיקער דערציילונג. אנעוו, איז די דאָזיקע דערציילונג. זייער כא-
ראקטעריסטיש דערמיט, וואָס שלוימעס צוהערעב זיינען בלױז ארבע-
טער. (אנדערע שױכטן זיינען טױב צו שלוימעס אופקלערערישער פּראָ-
פאגאנדע).

דער אופקלערער טרעט נאָך בויזעטער ארויס אינעם פעליעטאָן
„מא נישטאנע?“ (וואָס האָט זיכ געענדערט?), וואָס פינסקי דרוקט
אַפּ אינ דעם ערשטן „יאָנטעוו-בלעטל“ (1895 יאָר). אינ דעם דאָזיקן
קינסטלערישן פעליעטאָן באשטייט פינסקי אפּ דעם, אז דאָס גאנצע בייז,
וואָס איז פאראן אינ לעבן, נעמט זיכ דערפון, וואָס דער מענטש
איז פארשקלאפט בא דער געוויינשאפט, די גאנצע קנעכטשאפט, עק-
ספּראטאציע האלטן זיכ אפּ געוויינשאפט. און פינסקי ברענגט „בא-
ווייזן“. „די נעגערס אינ אמעריקע שלאָגן זיכ אױכ קעגן די בא-
פרייער, צוליב דער געוויינשאפט זיין פארשקלאפט“, „אונדזער פויער
בענקט אױכ נאָך די ארטע צײַטן“ און אפילע „דעם ארעסטאנט קו-
מען אמאָל די טרערן אינ די אױגן אריין באמ באפרייען. אימ איז
שווער צו שיינן זיכ מיט דער פינצטערער קאמער, ווו ער האָט אסאכ
און עפשער די בעסטע פון זיינע יאָרן פארקאָרן“ („יאָנטעוו-בלעטלעכ“
„לעקאָווער פייסעכ“ ז. 5). און קעגן די דאָזיקע שלעכטע געוויינ-
שאפטן איז פאראן איין גוטע רעפּיע — אופקלערונג. מע דארפ אפ-
קלערן דעם אמעריקאנער נעגער, דעם רוסישן פויער, דעם ארעס-
טאנט, אז דאָס זיינען שלעכטע שקלאפישע געוויינשאפטן און אפּ דער
ערד וועט אופשײַנען די זון פון פרייהייט. די אופקלערער האָבן בע-
שומיפּן ניט געקאָנט פארשטיין, אז קנעכטשאפט און עקספּלאוּ-

טאציע עקזיסטירן ניט איבער דעם, וואָס מענטשן זיינען אומוויסנד,
וואָס מענטשן האָבן שלעכטע געוויינשאפטן, נאָר מענטשן זיינען אומוויסנד,
מענטשן האָבן שלעכטע שקלאפישע געוויינשאפטן איבער דעם, וואָס
ס'עקזיסטירן קנעכטשאפט און עקספּלאַטאציע. און צוזאמען מיט דער
פארניכטונג פון דער קנעכטשאפט און עקספּלאַטאציע וועלן אויך
פארשוין די אומוויסנהייט, די שקלאפישע געוויינשאפטן, — און דאן
וועט אופשיינען די זון פון פרייהייט.

דאָס נעמט, פארשטייט זיך, בעשומויפן ניט אראָפּ די אופגאָר
בע צו פירן א גרויסע קולטור-ארבעט צווישן די עקספּלאַטירטע מאסן,
צו פירן א גרויסע אגיטאציע און פּראָפּאגאנדע אפּ אויסלעבן
די שקלאפישע געוויינשאפטן בא די אָפּגעשטאנענע טיילן פון די
אונטערדריקטע מאסן. מע דארף אָבער געדענקען, אז אומוויסנהייט,
שלעכטע געוויינשאפטן זיינען א רעזולטאט פון דעם, וואָס איז דער
געוועלשאפט עקזיסטירן קנעכטשאפט און עקספּלאַטאציע. און אונדזער
אגיטאציע און פּראָפּאגאנדע, אונדזער אופקלער-ארבעט שטעלט דעריבער
שארפּ און אקטועל די פראגע וועגן איבערבויען די גאנצע געזעל-
שאפטלעכע סיסטעם, וואָס איז געבויט אפּ קנעכטשאפט און עקספּלאַטאציע.
פינסקי דיכטעט אויך אויס מאַטיוון פון ארבעט ביכראָף. איז דאָ-
מאן „א סאָפּ“ (געדרוקט אין די „יאָנטעווי-בלעטלעך“ 1895 יאָר) ווערט
באשריבן, ווי גנענדל, די ינגסטע טאכטער פון דעם קליינעם גא-
לאַנטעריי-קרעמערל ווארפט די עלטערן און ווערט אן ארבעטערן, —
פארדינט די ערשטע פּערציק קאָפּיקעס און איז פארכאפט פון אן
אויסערגעוויינלעכער פרייד. און דער אוועק פּלעצט דאָמאן „א סאָפּ“
טיילט צוזאמען מיט דעם דאָזיקן יונגן מיידל דעם פאטאָס פאר די
ערשטע זעלבשטענדיק-פארדינטע פּערציק קאָפּיקעס. זי ערשטע פאר-
דינטע פּערציק קאָפּיקעס זיינען א סימבאָל פון זעלבשטענדיקייט.

אימ, פינסקי, אינטערעסירט זייער שארפּ די פראגע פון זעלב-
שטענדיקייט. די באַלעבאטימ באַרויבן בא די ארבעטער זייער זעלב-
שטענדיקייט. די ארבעטער ווערן פארוואנדלט אין „מענטשן“, זיינען
ניט קיין באַלעבאטימ איבער זיך, ניט איבער זייערע מוסקולן, ניט
איבער זייער „נעשאַמע“. דער קאמפּ דארף, לויט פינסקי, גיין פאר
מאכן די ארבעטער זעלבשטענדיק; און דעם קאמפּ פאר דער זעלב-
שטענדיקייט פון דער ארבעטער-פּערזענלעכקייט באַרינדט ד. פינסקי
זייער שלעכט מיטן קאמפּ פאר ענדערן דעם גאנצן געזעלשאפטלעכן

סיידער. עמעס, פינסקי סימפאטיוורט ניט מיט יענע, וואָס ווערן זעבן־
שטענדיק דורכ ארויסכאפן זיך אינגאנצן פון דער ארבעטער־סווייווע
(דראבקינ), אָבער בא פינסקינ איז נאָך גאנצ שטארק די אירוויע, אז
דורכ אופקלערונג, דורכ בילדונג וועט די ארבעטער־פערזענלעכקייט
זיך דערשלאָגן זעבן־שטענדיקייט.

פינסקיס סאָציאַליזם איז אזויארומ היפש פארפֿעקט מיט אופֿ־
קלערערין. אונ ניט נאָר מיט אופקלערערין.

בא פינסקינ איז דאָ א דערציילונג „צוויי וועלטן“, אָנגעשריבן
אין 1897 יאָר, איז זי זייער כאַראַקטעריסטיש פאר די שטימונגען,
מיט וועלכע פינסקי הייבט זיך אָן ארומטראָגן. בינאָמינ, דער לע־
רער מיט די מאָדערנע אידייען, זאָגט זיך אָפּ אויסצופילן די באַקאָ־
שע פון דער שוויגער זייער צו טויוולען די קיילימ. דער שוויגער
פארשאפט דער אָפּזאָג גרויס אגמעסנעפעש. אונ פינסקי שילדערט
בינאָמינען, ווי א מענטשן, וועמען עט זיינען פרעמד מענטש לע־
כע לייַדן, ביים לייַע די פרוי זיינע (אויך מיט „מאָדערנע אידיי־
ענ“), וואָס פילט אויט די באַקאָשע פון דער אַטעך, ווערט געשילדערט,
ווי אזא, וואָס איז פילבאר צו מענטשעכע לייַדן. דער איידעם
איז שטרענג, קאָנסעקווענט, אָבער קאלט ווי אייַז אונ ניט צו אימ
איז געווענדט פינסקיס לייַבע, סימפאטיע, קורצ: „צוויי וועלטן“
שטרעקן זיך אויס די הענט. דער אָפּאַרטוניזם פונעם סאָציאַליסט־
אופקלערער טרעט שוין גאנצ בוללעט ארויס.

* * *

בא א צענדליק יאָר האָט זיך פינסקי באשעפטיקט אין זיין קינד־
סטלעדייַטן שאפן מיט געשטאלטן פון דער ארבעטער־סווייווע, פון דער
האָרעפאשנער סווייווע. די פראַלעטאריער, מיט וועלכע פינסקי באשעפֿ־
טיקט זיך, האלטן ערשט אין ווערן קעמפער, זיי מאכן ערשט די
ערשטע, גאנצ אָפט ניט־דרויסטע טריט אפן וועג צום קאמפ קעגן
זייערע אונטערדריקער. צו די דאָזיקע פראַלעטאריער האָט פינסקי,
דער קליינבירגערלעכער רעוואָלוציאָנערער אינטעליגענט פון יענער
טקופע, פולע סימפאטיע. וועט אָבער דער פראַלעטאריער שוין ווערן
א קעמפער, וועלן זיך אָבער די קלאַס־שלאַכטן צעפלאַקערן, וועט
דער לאַזונג פון סאָציאַלער רעוואָלוציע ווערן א קאָנקרעטער, וועט
זיך דערנענטערן די ערשטע גרויסע רוסישע רעוואָלוציע—דער

פראָלאָג צום אָקטיאבער, דעמלט וועט פינסקי אוועקגיין פון פראָ-
פּעטאריאט, ער וועט פאראטן דעם פראָפּעטאריאט.

פינסקי איז געווען א מיטגליעד מיטן פראָפּעטאריאט אין פּערזאָל, ווען די קלאסנ-שראכטן זיינען נאָך געווען פארהעלטניסמעסיק שוואכ פאנאנדערגעוויקלט, ער איז געווען א מיטגליעד אין פּערזאָל, ווען עס איז געגאנגען די צוגרייטונג צו די קומענדיקע פאנאנדערגעוויקלטע שראכטן. פינסקי איז מיטגעגאנגען מיטן פראָפּעטאריאט (מיט די רע-זערוון פון פראָפּעטאריאט און ניט מיט די אוואנארד-טיילן) אין דעם ערשטן צענדליק יאָר פון זײַן שאפן -- אין די 50-ער יאָרן.

קעדיי צו אירוססירן אינדזער געראנק וועגן דעם, או פינסקי איז מיטגעגאנגען מיטן פראָפּעטאריאט בלויז באמ באגינגען פון דער ארבעטער-באוועגונג, און שפעטער, ווען די קלאסנ-שראכטן האָבן זיך צעוויקלט און פאנאנדערגעפראקערט, האָט ער פארלאָזן, פאראטן דעם ארבעטער, וואָלט איינגעלעבט גענוג געווען צו דערצייילן וועגן דעם גויר פון אייניקלעך (דראמג "אייניקלעך שפעטער"). פינסקי האָט מיט א צייט שפעטער אָנגעשריבן א צווייטן טייל פון דער דאָזיקער אר-בעטער-דראמע (געדרוקט אין אמעריקאנער זשורנאל "אוסקום" 1926 יאָר) אונטער א שרייבענדיקן נאָמען. די טראגעדיע פון דער רעוואָלוציאָ-נערער ארבעטער-באוועגונג. דער הויפט-העלד איז דאָרט איסאק פי-ניעוו. איסאק פיניעוו איז דער זעלבער אייניקלעך שפעטער, וועלכע דער שרייבער האָט ווידער צום לעבן געבראכט.

איסאק פיניעוו (אייניקלעך שפעטער) לעבט דורכ דריי רעוואָלוציעס. פינסקי מאכט אים אפליע פאר א באַלשעוויסטישן קאָמיסאר. אָבער דער רעוואָלוציאָנערער טעראָר, וואָס די באַלשעוויקעס ווענדן אָן קעגן די מערדער פון אוריזקינ, וואָלף-דארסקין, קעגן די אָנפא-לער אפ לענינען, קעגן דער צעבושעוועטער קאָנטרעוואָלוציע, שרעקן אָפּ דעם "באַלשעוויסטישן קאָמיסאר" איסאק פיניעוו. ער קערט זיך אָפּ פון דער רעוואָלוציאָנערער ארבעטער-באוועגונג, ווערט אין טאָך א פינינט פון דער רעוואָלוציאָנערער ארבעטער-באוועגונג (און דאָ איז "די טראגעדיע פון דער רעוואָלוציאָנערער ארבעטער-באוועגונג" לויט פינסקינ).

קאָלומאן דער ארבעטער איז געווען אן עקספּראטירטער, א לינדנדיקער, האָט צו אים פינסקי געהאט סימפאטיע, ער האָט סימ-פאטיזירט מיט זײַן סאָציאל נייט-כאוויניקטן, מיט זײַן אנארכיסטישן

פראָטעסט—האַט אָבער דער פראָלעטאריער זיך אופגעהויבן א סאָפּ צו מאכט צו די דוירעסדיקע עקספּלואַטאציע און לייזן און צו די אלע, וועלכע ווילן איינהאלטן די דוירעסדיקע עקספּלואַטאציע און לייזן, האָט ער שוין דאן דאָוויד פינסקי געטראָפּן אינ זאָגער פונ דער ברוזשואזיע, אינ זאָגער פונ דער קאָנטרעוואָלוציע. באַמ באַמראַכטן די אלע שפּעטערדיקע דראַמעס פינסקי'ס וועט דער דאָזיקער טעזיס אונדזערער נאָך קלאָרער ווערן.

נאָך „אייזיק שעפּטל“ (1899 יאָר) וואַרפט פינסקי ביכלאָל די אַרבעטער־טעמאַטיק („איסאַק פיניעו“ און אנדערע קלענערע דער־צייכונגען זיינען אַן אויסנאַם). פינסקי האַלט, אַז ער האָט שוין „וועגן דעם אַרבעטער אַלץ געזאָגט, וואָס ער האָט געהאַט צו זאָגן“. פינסקי נעמט זיך שוין דאן צו אנדערע מאָטיוון: מאָטיוון פונ לייב, איינ־זאַמקייט, נאַציאָנאַלע געזיכטע א. א. וו. די רעאַקציאָנערע אידיעען פינסקי'ס קריגן זייער אויסדרוק אינ אנדערע טעמעס, אינ אנדערע געשטאַלטן. די האַנדלונגן קימאַט אינ אלע פינסקי'ס דראַמעס קומט שוין פאַר אינ דער ברוזשואזער סוויוע, אינ דער סוויוע פונ „גרויסע“ ייִרן—דער „פּרעמדער“, „דער שטומער מאָשינע“, און דאָס באַוווּנט ווידער, און פינסקי האָט זיך אידעאָלאָגיש אַריבערגעקליבן אינ בור־זשאַן, אינ רעאַקציאָנערן זאָגער.

אינ דעם זינ איז זייער כאַראַקטעריסטיש פינסקי'ס אַן איינאַק־טער „גליקפאַרגעסענע“, אָנגעשריבן אינ 1904 יאָר. דער איינאַקטער ווייבט זיך אָן מיט אַ בילד אינ פאַניע סעגאַל'ס וואַרשטאַט: עס זיצן באַ די מאַשינען נייטערנס און זינגען אויס זייער סאַציאַלן פיינ. אָבער פינסקי פאַרקערעוועט באלד די גאַנצע „דראַמע“ אַפּ די „טיפּע“ איבערזעבונגען פונ דער וואַרשטאַט־אייגנטימערן פאַניע סעגאַל. פאַניע סעגאַל ווערט שוין איצט אַרויסגעפירט ניט ווי אַ סאָדערעס („גוט־יאָנטעו־בעטנ“), ניט ווי אַ רעב עליע („ערעוּ יאָנקיפּער“), ניט ווי אַ גאָלדין („אייזיק שעפּטל“), נאָר ווי אַזאַ, וואָס „לייזט“, וואָס ברענגט זיך פאַר „אַ קאַרבן“ פאַר דער שוועסטער און ווערט פונ דער זעל־בער שוועסטער אָפּגענאַרט (די שוועסטער אָגאַ, די מאָלערן, נעמט אוועק באַ פאַניען איר געזיכטן בערמאַן), און. דאַן, ווען עס ווערט פאַר פאַניען קלאָר דער שוועסטערס „פאַראַס“, ווערט זי „מיד פונ גוטס טאָג“.

צו דעם דאָזיקן איינאַקטער מאַכט פינסקי זייער אַ כאַראַקטער־

דיסטישע באמערקונג: אז מע קאָן זיך באַגיין אָן דער טאַנענע מיט די אַרבעטערנט אין נײַ־וואַרשטאט. מע קאָן דורכלאָזן די פיר זײַט־לעך מיט די אַרבעט־מײַדלעך (ערשטער באַנד פון פּינסקי'ס דראַמעס, אויסגאַבע נײַ־יאָרק, 1918 יאָר, ז. 275). פּינסקי רעקאַמענדירט גרײַכ אָנהײבן די שפּיל פון פּאַניע סעגאַלט „דראַמע“, פון אירע „שפּילן“. די דאָזיקע באַמערקונג מאַכט אזוי קלאַר, דורכזיכטיק דעם פּאַקט, אז פּינסקי האָט שוין פּאַרלאָזן, פּאַראַטן די שניידער־מײַדלעך. איצט איז שוין פּינסקי געוואָרן דער שרײַבער פון פּאַניע סעגאַלט...

* * *

סאַפּ 19־טן יאָרהונדערט פּאַרט פּינסקי אָפּ אין די פּאַרזיניקע שטאַטן. ער באַזעצט זיך אין נײַ־יאָרק. פּאַר דער צײַט, וואָס פּינסקי איז אין אַמעריקע, שרײַבט ער אָן גאָר אַ גרויסע צאָל דראַמעס. פּינסקי פּראָזיקטירט איצט ארויסצוגעבן 20 בענדער געוואַלדע ווערק. אין פּראַט פון דער צאָל דראַמעס, קאָמעדיעס, טראַגעדיעס, וואָס פּינסקי שרײַבט פּאַר די עטלעכע און דרײַסיק יאָר פון זײַן געפּינענע זיך אין די פּאַרזיניקע שטאַטן, איז דער „אַמעריקאַנער פּעריאָד“ דער פּראָדוקטיווסטער אין פּינסקי'ס ליטעראַרישער טעטיקייט, אָבער אין פּראַט פון קוואַליטעט, קינסטלערישער קוואַליטעט איז דער דאָזיקער „אַמעריקאַנער פּעריאָד“ דער אומ־גליקלעכסטער פּאַר פּינסקי'ן. ווען פּינסקי האָט אָנגעשריבן זײַן נאַציאָנאַליסטישע רעאַקציאָנערע דראַמע „פּאַמפּיע צוויי“, אין 1903 - 1904 יאָר האָט דער בורזשואַזער קריטיקער באַלאַמאָשעוועס געמוזט אַינזען אין דער דראַמע אַן אַראַפּזעצונג פון פּינסקי'ס קינסטלערישע טאַלאַנט, אָבער די אלע איבעריקע דראַמעס (מיט זײַער ניט קײַן גרויסע אויסנאַמען) זײַנען דאָך נאָך פּיל ערגער, ווי „פּאַמפּיע צוויי“. עס איז דעריבער דורמזיט פּאַרשטענדלעך, וואָס די גרעסטע צאָל דראַמעס פּינסקי'ס האָבן גוט געזען די ליכטיקע שײַן זײַנען ניט אונגעפּירט געוואָרן אַפּ דער טעאָטערישע אַפּאַנעם, און דער טעאָטער (אויב דער בורזשואַזער, דער קליינבורגערלעכער) קאָן מיט פּינסקי'ס דראַמאַטורגישן מאַטעריאַל גאָרניט אַפּפּאַטן. און דאָזיג פּינסקי'ן בלייבט זיך קלאַנג אַפּ דער קאַלטיקייט און גלײַכגילטיקייט פונעם אוילעם און זײַן ריכטער (אין צאָל) דראַמאַטישער שאַפּונג.

ניט אַפּ זײַנען ווישעט, וואָס זײַנען ערשטע רעפּרעזענטאַנטן פונעם

געמאכט אפן לייגענער, ניטאָ יענע באַניטערונג, וואָס זיינע ערשטע אַרבעטער־דערציילונגען האָבן אַרויסגערושן בױז די אַרבעטער־לעווער. ניטאָ די ליבע און אַכטונג אומ שרייבער, צום מיטאַרבעטער פון די „יאַנטעוור־בלעטלעך“.

פּינסקי האָט אין יול 1932 יאָר אָפּגעדרוקט אין די ווארשעווער „ליטעראַרישע בלעטער“ נומ. 29 א דערציילונג וועגן איינעם א שריפטשטעלער נאפטאָלי מענקין. דער דאָזיקער נאפטאָלי מענקין איז לעכאטכילע געווען א שרייבער מיט טאלאַנט: „ווען ער האָט אָנגעהויבן, האָט ער דערוועקט גרויסע האָפענונגען. מע האָט פיל גער ווארט פון אים, ער האָט אַיינגעבראכט אין דער יונגער ייִדישער ליטעראַטור זײַן אייגענע ווערט און זײַן אייגענעם קוק אפּ וועלט און מענטשן.“ שפעטער האָט ער אָבער אָנגעהויבן באַקן „סקיצעס און לאַנגע דראַמעס“, ער האָט צעפאַטערט אַזע זיינע „באנאבענישן“ אפּ „יערעס שטיקן אינטריגע, וואָס ער האָט דורכגעלייגענט אין די צײַטונגען“. „ארום אים האָט געשטורעמט, און ער איז געשטאַנען אינמיטן און אומגעשטערט געקיצלט דעם אוילעם מיט די קליינ־לעכסטע נישטיקייטן“. ער איז געוואָרן טויב און בלינד צו די גרויסע געשעענישן פון דער צײַט. און האָט ער זיך צוגעווענדט צו זײַ, איז עס געווען אויבנפויק, פאַרבייגלייענדיק, אפילו לעבלעך. מיט איינ וואָרט, נאפטאָלי מענקין האָט זיך צוגעפאַסט צו די שונדישע פאַר־לעגער און רעדאקטאָרן, צו די שונדישע צײַטונגען און זשורנאַלן, וואָס האָבן געשײַנעט: „דער אוילעם וויל ניט קײַן טיפּע פּראָבלע־מען... קונסט און טיפּע פּראָבלעמען זיינען דעם אוילעם לאַנגוועליק, און ער וויל זיך אמוזירן, ער וויל געקיצלט ווערן“.

און אין דעוולטאט פון דער צופאַסונג צו די שונדישע געשמאַקן האָט נאפטאָלי מענקין פאַרלאָרן זײַן קונסטלערישן טאַלאַנט, ער לײַדט איצט, אזוי געזאַגט, פון קונסטלערישן שווינדזוכט, אומעטום טרעפט ער איצט פאַראַכטונג און טיפּע.

אָבער דאָ איז דאָס אָנגעצײַכנט אַן אַוּטאָפּאָר טרעט, דאָס איז דאָס ניט נאפטאָלי מענקין, נאָר בעפירעש דאָזיג פּינסקי אַזײַן. די דערציילונג „פון איינעם, וואָס האָט זיך געפונען“ האָט דאָס גער מענט האָבן א באַמערקונג: „אױטאָבײַאָגד אפישע“ עס איז דאָס די אייגענע טרויעריקע און אומגליקליכע ליטעראַטור־געשיכטע.

דאָוויד פינסקיס פֿיטעראטור־טעטיקייט ציילט עוינ העכער פיר צענדליק יאָר. אינ 1932 יאָר האָט די בורזשואזע ווערט גער פֿייערט דעם יוביליי פון דאָוויד פינסקיס פֿיטערארישער שאפונג. בור־זשואזע רעאקציאָנערע פֿיטעראטנ האָבן דאן פינסקינ געקרוינט פאר א קלאסיקער, פאר א נאציאָנאלן קלאסיקער (ציעניסטישער „היינט“, סאַציאַל־פאשיסטישע אמעריקאנער „צוקונפט“). די דאָזיקע קרוינ האָט דאָוויד פינסקי באקומען, פארשטייט זיך, ניט פאר דער קונסט פון זיינע דראמעס, נאָר פאר דעם רעאקציאָנערן, נאציאָנאַ־פֿיסישן אינהאַלט פון זיינע דראמעס. פאר זיינ ציעניסטישער טעטיקייט, פאר זיינע רעדעס אפ ציעניסטישע באנקעטן וועגן די „גליקן“ פון דער ציעניסטישער קאָלאָניאַזאציע פאר די... אראבישע מאסנ... די אראבישע מאסן — האָט ער זיך צעשרייען אינ ווינ — פילן אונ דריקן אויס דאנקבארקייט דערפאר, וואָס אינ שכינעס פון די בליענדיקע (! ? ש. ק.) יידישע קאָלאָניעס האָט זיך פארגרעסערט אונ עקאָנאָמיש פארפעסטיקט (! ? ש. ק.) אויך דער אראבישער „ישעוו“ (ציטירט פון „היינט“ יול 1932 יאָר). אינ „היינט“ פארן זעלבן כוידעש (15-טן יול), האָט פינסקי, אינ א שמועס מיט א מיטארבעטער פון דער דאָזיקער צייטונג דערקלערט, אז „די ערשטע מילדע פון ערעצ־ייסראָעל איז דאָס, וואָס אלע זיינען פול מיט אנציקונג אונ גלויבן; ס׳איז ניטאָ דער מידער האָפענונגגאָזער אויסדרוק אפן פאָנעם, וואָס מע באגעגנט אזוי אָפט אינ די קרויס־לענדער. ערעצ־ייסראָעל — האָט פינסקי אויסגעשרייען אינ היספּייעס — קוקט פריי אונ זאָרגלאָז אינ דער צוקונפט“. אונ אונטער דעם איינדרוק איז טאקע אָנגעשריבן געוואָרן די ציעניסטישע פיעסע „היידא“.

פינסקי איז אזויארום געוואָרן א ציעניסטישער טריבונ. ער דארשנט וועגן דעם, אז „ערעצ־ייסראָעל קוקט פריי אונ זאָרגלאָז אינ דער צוקונפט“ אונ דארשנט אינ א צייט, ווען דער וועלט־קרויס פון קאפיטאַליזם דריקט אלץ שטארקער אונ שטארקער, אונ פאר אזעלכע פֿענדער, ווי פאָרעסטינע באטייט עס 80—90 פראָצ. ארבעטלאָזע (זע כ׳ פ. נאָוויקס בריוו פון דער „נאציאָנאַלער היימ“, „עמעס“ יול 1932 יאָר), דוינירונג אונ כורבן פון דער גרעסטער מאסע פויערימ יידישע אונ אראבישע.

אָט פאר דער דאָזיקער ציעניסטישער פראָפאגאנדע איז פינסקי געקרוינט געוואָרן פאר א קלאסיקער.
 כאראקטעריסטיש איז דאָס, וואָס אין פינסקיס יוביליי־פּייערונגען איז קימאט ווי אינגאנצן פארשווינג געוואָרן דער ערשטער עטאפ פון זיין שאפונג, יענער עטאפ, וואָס האָט דאָויד פינסקינ אפ א צייט פארבונדן מיט דער ארבעטער־באוועגונג.
 אין אונדזער שול־אויסגאבע האָבן מיר גראָד אָפגעקליבן די יע־ניקע דערצייילונגען, די יעניקע זייטלעך, וואָס פינסקי האָט געשריבן אין ערשטן פּערזאָד פון זיין שאפונג, וואָס איז אויך געווען דער בלינג־פּערזאָד אין דאָויד פינסקיס פּיטערארישן לעבן.

דאָויד פינסקי

(קורצע ביאָגראַפיע)

דאָויד פינסקי איז געבוירן געוואָרן אין דער שטאָט מאָלעוו אפן דניעפּער אין 1872 יאָר. אין מאָלעוו אפן דניעפּער האָט פינסקי געלעבט א יאָר 12—13. ער האָט דאָרט געלערנט אין כּיידער און אויך שטודירט אלגעמיינע וויסנשאפטן. אין 1885 פאָרט דאָויד פינסקי אריבער מיט זיינע עלטערן אין מאָסקווע. אין מאָסקווע זעצט פינסקי פאָר זיין לערנען. אינגיכט פאָרט פינסקי אָפ פון מאָסקווע, ער לאָזט זיך אין ווין שטודירן מעדיצינ (אין 1891 יאָר).
 צוליב דער שווערער לאגע, אין וועלכער פינסקי געפינט זיך, איז ער אָבער געצוונגען ווארפן דאָס לערנען און פארלאָזן ווין, פינסקי קומט אין 1892 יאָר אין ווארשע.
 אין ווארשע פארנעמט זיך פינסקי מיט לערער'ן, דאָ הייבט זיך אָן פינסקיס פּיטערארישע טעטיקייט (צו פּיטעראטור האָט פינסקי גער האט א אינטערעס נאָך פון קינדוויז אָן). ער נעמט אָנטייל אין פיל פּיטערארישע זאמלביכער, וואָס זיינען דאן אדויטגעאנגען: ספּעק־טערס „הויזפריינד“, פּערעצעט „ייִדישע ביבליאָטעק“, „פּיטעראטור

און לעבן, "יאַנטעוואַ-בלעטלעך" און אנדערע. באזונדער פאָפּוליער און באוווסט ווערט פינסקי מיט זיין אַנטיילנעמען אין די ליטערארישע זאמליכער "ליטעראטור און לעבן", "יאַנטעוואַ-בלעטלעך". דאָס זיינען געווען זאמליכער, וואָס זיינען שארפ ארויסגעטראָטן קעגן אלע פינצטערע, רעאקציאָנערע קויכעס אין דער יידישער סוויווע: דאָס זיינען געווען זאמליכער, וואָס האָבן זיך געשטעלט א ציל טראָגן קולטור און בילדונג אין די יידישע ארבעטנדיקע מאסן. די זאַמל-ביכער זיינען געשטאנען אין נאָענטע באציאונגען מיט פארשיידענע ארבעטער-קרייזלעך, מיט פארשיידענע סאָציאליסטישע קרייזלעך. י. ל. פּערעצ און דאָוויז בינסקי זיינען געווען די שעפער פון די דאָזיקע זאמליכער. די גרעסטע צאָל ארבעטער-דערציילונגען פינסקיס, פּער-רעצעס באוווסטע דערציילונגען: "דאָס שטרנימל", "באָנצע שוויג", "די נייטערן" זיינען דאָרט געווען געדרוקט. די "יאַנטעוואַ-בלעטלעך" האָבן זיך אופגעהאלטן אפ די גראַשנס, וואָס פארשיידענע אינטעלי-גענטישע גרופּקעס, ארבעטער-קרייזלעך פּלעגן אופזאמלען.

פינסקי פירט אָן אין די יאָרן 1894—1896 מיט יידישע סטודענטישע קרייזן. די קרייזן טראָגן א קולטור-טרעגערישן כאראקטער. זיי שטעלן זיך א ציל צו פארשפרייטן פּאָפּולערע ביכער און בראַשורן צווישן די יידישע ארבעטנדיקע. צו דעם צוועק שרייבט פינסקי אָן זיין בא-וווסטע דערציילונג "ר' שלוימע" (1894) (זע אונדזער אויפפיר). ער באארבעט אויך ברעמס "די אפּפען" (די מאלפּעס).

שפּעטער מיט א דריי יאָר (1897) שטעלט פינסקי צונויף צוויי ביכער אפ א פיזיאָלאָגישער טעמע "די לערע פונעם לעבן". ביז גאָר כאראקטעריסטיש און אינטערעסאנט איז דאָס, וואָס פינסקיס אאודי-טאָריע, פינסקיס לעזער און צוהערער זיינען קימאט אויסשליסלעך ארבעטער. די סטאָליער-יונגען, די שוטטערס, די שניידער-מידלעך, די מעשאַרסימ ווארפן זיך ארום אפ דער דאָזיקער ליטעראטור, שלין-גען יעדער ניי און פריש וואָרט, ביים די אנדערע שיכטן זיינען אָדער טויב צו דעם אלעם, אָדער כויעקן אפילע פון די קולטור-ניקעס, כּוון די בילדונג-פארשפרייטער. עס ווערט שוין דאן קלאָר, אז דער פראַגרעסיווסער קויעל איז דער ארבעטער-קלאַס און צו אימ-ציען זיך טאקע די מער פּאָרגעשריטענע, די לינקע אינטעליגענטן.

סאָפּ 90-קער יאָרן פארלאָזט פינסקי ווארשע, ער פאָרט אריבער אין ניו-יאָרק. דאָרט הייבט זיך אָן פאר פינסקי א נײַער פּעריאָד.

ער פאלט דאָרט אַרונטער אונטער דער ווירקונג פֿון דער קליינביר-
גערלעכער סוויווע, פארקאָזט די סטאַליער-יונגענ, זיי שוכטער-יונגענ,
הערט זיי אופ באשרייבן און נעמט זיך צו נייע טעמעס. ער הייבט
אַן באזינגען די „אַלטע שיינקייט“, און די „אַלטע שיינקייט“ — דאָס
זיינען די מאגיווימ (דראמע „פאמיליע צוויי“), די רעב יויסעפס (דער
„שטומער מאָשעכ“) די זעלבע, קעגן ווערעכע פינסקי האָט פּוּיָער
גאנצ מוטיק געקעמפט.

פון יאָר צו יאָר זינקט פינסקי אלץ טיפער אין זומפ פֿון דער
קאַנטרעוואָליציע. ער ווערט א מיטגליד פֿון דער נאַציאָנאַליסטישער
קאַנטרעוואָליציע אָנערער פארטיי פּוּיאַליי-ציען. ער ווערט א שרייבער
פֿון די אמעריקאנער געלע בלעטער און זשורנאַלן, ער ווערט א
שרייבער פֿון דער ברוזשואזער ציעניסטישער צייטונג „היינט“ (ווארשע).
אין „היינט“ דרוקט ער נאָך איצט זיין „ווערק“, „שלויםע האמילעכ
און זיינע טויזנט ווייבער“. שוין מער ווי הונדערט עפּוּאָדן זיינען
אַפּגעדרוקט וועגן „שלויםע האמילעכס טויזנט ווייבער“. אָבער ד.
פינסקי האָט זיך פארמאָסטן אָנצושרייבן וועגן יעדער ווייב אן עפּי-
זאָל—וועט זיך נאָך די שרייבעכצ ציען און ציען (ביז טויזנט!).

אין 1932 יאָר איז פינסקי געווען אין פּאַלעסטינע. באַם אומ-
קערן זיך פֿון פּאַלעסטינע האָט ער פארשפּרייט פּאַלשע ליגנערישע
יעדעס וועגן דער לאַגע אין פּאַלעסטינע (זע אונדזער ארײַנפיר). אין
דעם זעלבן יאָר האָט די ברוזשואזע ווערט געפּייערט פינסקיס 40-
יאָריקן פּיטערארישן יוביליי און דעם 60-יאָריקן געבורט-טאָג פינסקיס.
מיר האָבן דעם דאָזיקן יוביליי גיט געפּייערט, ווײַל 30 יאָר פֿוג
פינסקיס פּיטערארישע טעטיקייט זיינען יאָרן, ווען פינסקי שטייט צו
דינסט דער ברוזשואזיע; מיר אכטן אין פינסקי דעם ערשטן צענ-
דליק יאָר פֿון זיין פּיטערארישן לעבן, דעם צענדליק יאָר, ווען ער
איז געווען נאָענט דעם ארבעטער.

ש. ק.

גוט־יאַנטעוֹן־בעטן

בא טאָרעס דעם מעבל־הענדלער איז פֿור געווען די שטוב מיט געסט, ווען עס זיינען אריינגעקומען צו אימ גוט־יאַנטעוֹן־בעטן זיינען ארבעטער: לייזער דער הויכער, אורעמל דער געלער און יאנקל דער דארער.

די ארבעטער האָבן זיך פארלאָרן, געפינענדיק אויפֿיל געסט. דאָך שמייכלען זיי, און לייזער דער הויכער דערוועגט זיך אויסצורופֿן מיט א ברייטקייט, כאָטש ניט אזוי הויך: „גוט־יאַנטעוֹן!“

— א, סקאָצל קומט! — ענטפֿערט די באַלעבאָסע.
— גוט־יאַנטעוֹן, גוט־יאַנטעוֹן! — ענטפֿערט דער באַלעבאָס, — קאמ א מאָל געקומען. שיינע מענטשן!

— א, סקאָצל קומט! — שרייט דעם באַלעבאָס קליינער זון מיט א דינ קעכל און גיט א קלאפֿ לייזער דעם הויכן אינ רוקן. לייזער שמייכלעט.

מע ווייזט זיי אָן אפֿ שטולן באַם עק טיש. זיי זעצן זיך מיט דערעכערעצ, פארקאשערנדיק די פֿאַלעס טונדי רעק. זיי ווייסן נישט וואָס צו טאָן מיט זיך און קוקן ארום די ווענט, באַטראַכטן די בילדער, טאפֿן די שטולן אונטער זיך.

— וואָס זיצט איר אזוי? — זאָגט זיי דער באַלעבאָס, איבערניסן־דיק זיינ געשפרעכ מיט די אויבנאָנענדיקע געסט. — גיסט זיך אָן און מאַכט לעכאָימ.

לייזער הילבט זיך אופֿ פֿונ זיינ אָרט און ציט זיך קימאט אויס איבערן טיש צו דערלאַנגען די פֿלאַש מיט בראַנפֿן.

— א, באַ אימ זיינען צעריסן די...! — שרייט אויס דער קליינער זון און פֿאַטשט מיט די הענט, — דאָ הינטן צעריסן...

לייזער ווערט רויט; אורעמל און יאנקל פֿארשעמען זיך אויב. דאָס ינגל שפֿאַרט זיך נאָר איינ און וויל דאָפֿקע אופֿהייבן לייזערן

און ווייזן דעם ריס. די מאמע שרייט אפ אים אָן, און ער גייט אָפּ מיט א געלעכטער.

פייזער גיסט אָן זיך מיט די כאוויירימ.

— לעכאימ! — מאכט ער צום באלעבאָס, — לעכאימ...

— לעכאימ! — הארטן אים אונטער אווראָם מיט יאנקלען.

פייזער שמייכלט — ער וויל נאָך עפעס זאָגן.

— לעכאימ, לעכאימ! — ענטפערט זיי דער באלעבאָס, איבער-

רייטנדיק זיינ געשפרעכ מיט א יידן אינ א ציילנדער, און קערט זיך אום צום ציילנדער צוריק.

פייזער מאכט מיט די ליפן; אוועק און יאנקל קוקן אפ אים.

— לעכאימ, — זאָגט ענדלעך פייזער צו דער באלעבאָסטע.

— לעכאימ טויווימ ארעשאָלעם! ענטפערט זי זיי, — טרינקט

געזונטערהייט!

זי קערט צוריק אָפּ דעם קאָפּ צו דער יידענע, מיט וועלכער זי

האָט גערעדט.

— האלעווי אפ אייער ריווקעס כאטענע! — ווינטשט פייזער מיט

א כאניפעדיקן שמייכל. די כאוויירימ הערפן אים שמייכלען.

די באלעבאָסטע שמייכלט אָפּ צוריק, הערפעכ א ניג טוענדיק

מיטן קאָפּ.

זיי טרינקען אויס די קויסעס און פארבייסן. עסנדיק, הערן זיי

זיך צו צום באלעבאָס געשפרעכ. ער רעדט פון זיינע געשעפטן.

— איך האָב, דאנק גאָט, ניט וואָס צו זינדיקן, — רעדט ר' טאָד-

רעס מיט א פרייעכע טאָן. — א נאָמען, דאנק-גאָט, ווייסט איר דאָך-

אייני... מענטשן, דאנק-גאָט, לעבן פון מיר... — ער ווייזט אָן מיט

דער האנט אפן עק טיש, ווו עס זיצן די ארבעטער, — און אלץ איז

לויב גאָט, — זאָגט ער, ווערנדיק נאָך פרייעכער און צופאטשנדיק

מיט דער האנט אפן טיש, — און לאָמיר טאקע נעמען לעכאימ.

ער האָט אָנגעגאָסן די בעכער.

— ווייסטו גאָר וואָס, יאנקל? — ווענדט ער זיך צום דארן, —

זינג אונדו גאָר דיין "מעכאלקל כאימ". איי, האָט ער א "מעכאלקל

כאימ", — זאָגט ער צו די ארומיקע געסט. זיי שטעלן אָן די אויגן

אפ יאנקלען.

אפ יאנקלס געזיכט טרעטן ארויס רויטע פלעקן.

— נו, הייב אָן! — קאָמאנדירט דער באלעבאָס.

— היינט קען איך עפעס ניט זינגען, ענטפערט יאנקל. — עפעס
הוסט איך און איך הארצן טוט מיר וויי.

— נו, נו, לאָז זיך ניט בעטן, — דערווידערט אימ ר' טאָד-
רעט. — אַ נײַס באַ דיר הוסטן, נעם אביסל בראַנפּאָן און זינג... לאָז
זיך ניט בעטן... גיס אימ אָן, לײזער!

לײזער גיסט אָן. אלע קוקן אפּ יאנקלען. יאנקל ענטפערט ניט
מער. ער מאכט לעכאָים, טרײַנקט אָפּ אביסל און קוקט זיך איבער
מיט לײזערן און אורעמלעך. —

— איר'ט... דאָך אונטערהעלפּן? זאָגט ער זיי שטיף, האַלב בעטן-
דיק, האַלב הייסנדיק. ער הייבט אָן מאַכן „די שטעל“, קוקנדיק
אונטערן טיש. די כאוויירימ העלפּן אונטער: פּאַם, פּאַם, פּאַם...
דער באלעבאָס קוועלט.

— איר וועט הערן... א טײער שטיק, — זאָגט ער צו די געסט
און הייבט אָן אונטערציען דעם ניגן.

נאָך פּלוצלינג צעהוסט זיך יאנקל שטארק, ער קאָן קוים דעם
אַטעם כאַפּן; ער האַלט זיך פאר דער ברוסט, א שווייס באַדלעקט
זיין שטערן... די כאוויירימ קוקן אפּ אימ פארזאָרגט, ברומענדיק
זייער „פּאַם, פּאַם“. זי געסט קערן אָפּ די פענעמער מיט עקל.

— א, א פּראַגע! — מאכט דער באַלעבאָס פאררראַסיק — איצטער
איז שוין פארפאלן, ער וועט זיך שוין ניט אָפהוסטן... דאָס שטיק
איז אָבער א מינ העפּלעך, זאָג איך אייך...

יאנקל קען זיך טאקע ניט אָפהוסטן. ער שטייט אופ פון זײַן
אַרט אוועקצוגיין אהיים. די כאוויירימ הייבן זיך אויך אופ.

— אײ, ביסטו א מענטש! — זאָגט דער באלעבאָס צו יאנק-
לען. — מע בעט דיך עפעס זינגען, פארהוסטו זיך!

די באלעבאָסטע באַמערקט דערווײל אפּ אורעמלעך א נײַעם ראָק.

— זע, דאָס איז באַ דיר אַ נײַס? — זאָגט זי צו אימ כאַניפע-

דיק. — טראָג געזונטערהייט! וויפּף האָסטו באַצאָלט?

— ער קאָסט מיר אַ רובל אכט, — ענטפערט אורעמל, רויט-

ווערנדיק. — באַ אַשערן גענומען אפּ אויסצאָגן...

— א שײנער ראָק! זעסט, טאָדרעס, — ווענדט זי זיך צום מאַן, —

זעסט, ס'אראַ ראָק אפּ אורעמלעך? קימאט א שענערער פאר דײַנעם...

— מײלע! — ענטפערט ר' טאָדרעס מיט א זיסן שמייכל און הייבט

זיכ אָן צו באַרימען פאַר ווײַנע געטט, אז ער האָט ליב, מענטשן זאָלן
בא אײַם פאַרדינען.

די אַרבעטער ווײַנטשן אַלעמען א גוטן יאָנטעוו און גײען אוועק.
— ווײַז, ווײַז דעם רײס!, — שרײַט דאָס ייִנגל, נאָכלויפנדיק נאָכ
לײזערן און הייבנדיק בא אײַם די פאַלעס פון ראָק.
— הערט! — שרײַט זײ נאָכ דער באלעבאָס, — מאָרגן, זעט לע-
מאַנעשעם, וואָס פּרײַער קומען צו דער אַרבעט ..

1895 יאָר

אויסגעפירט

מויזשע־לייב דער „מאקאציאָר“ איז געבאָרן געוואָרן צו זײַן אן ארטיסט, ווי עס זאָגט די גאנצע שטאָט — די זעלבע שטאָט, איז וועלכער ער האָט דאָס ערשטע מאָל דאָס מויל געעפנט, און וועלכע האָט אים א נאָמען געגעבן „מאקאציאָר“, פארדרייענדיק דאָס וואָרט „אקטיאָר“. ער האָט אינ זיך אזעלכע שטיק, זאָגט מען, אז מע קען ברייבן אָן א בויב לאַכנדיק. וווּ מויזשע־לייב איז, דאָרטן איז פריי־רעכ. שטעלט ער זיך ערגעץ צו, וועט שוין ארום אים ווערן א רעדל. איבערהויפט געראָט אים נאָכמאכט אַן אלטע פרוי. דארפ ער נאָך פארלייגן די אונטערשטע ליפּ אפּ דער אויבערשטער, ארום־לייגנדיק די רעכטע האנט אפּן באַק און ארויסלאָזן א וויערן טאָג, צעלייגט זיך שוין דער אויזעם פאר געזעכטער.

נאָך ער איז געוואָרן א שלאָסער, געארבעט שטענדיק אפּ פרעמדע ווערקשטאטן און איז געווען אן אָרעמאן, ווי גאָט האָט געבאָטן. ער איז גאָרנישט געווען אזא פרייעלכער. זײַן געזיכט איז געוועזן שטענדיק ווי מיט א וואַלקן באַצויגן, אינ זײַנע אויגן זײַ נען, דאכט זיך, שטענדיק טרערן געשטאנען. אים איז דרייסיק יאָר — און אינ קאָפּ און אינ באַרד האָט ער מער ווייניק האָר אלס שוואַרצע. קוקנדיק אפּ אים, ווען ער גייט פארטראכט פארביי, ווילט זיך גאָר וויינען. נאָך ער האָט געהאט אינ זיך, ווי די שטאָט האָט געזאָגט, פרייעלכע שטיק: מיט איינ וואָרט, ער איז געוועזן אן אקטיאָר, ריכטיקער געזאָגט — א קראָג.

דערפאר איז קיין ווונדער ניט, וואָס זײַן באַזעבאָס, אָפּלאָזנדיק די ארבעטער פורעם באַטאָג, האָט געבעטן אים צו זיך צו דער סודע מעסאמייעכ זײַן אביסל.

מויזשע־לייב איז, ווי עס ווײַזט אויס, נישט זייער צופרידן געווען מיט דער איינלאָדונג און האָט געענטפערט מיט א האַפּן מויל. דער

באלעבאָס האָט אפּ אימ א וואָרפּ געטאָנ א בליק פּונ אונטערן שטערן.

— זאָלסט קומען, הערסט, דו! — האָט ער איבערגעכאזערט אונ געקוקט אפּ „זיין מענטש“, וואָס פאר א מינע יענער וועט מאכען.

— גוט, האָט אויסגערעדט מוישע־לייב שוואכ, נעמענדיק זיך פאר דעם הענטל פּונ טיר.

— מע זאָל נאָך דיר נישט דארפּן שיקן! האָט אימ נאָכער־שריען דער פּאבריקאַנט.

מוישע־לייב איז ארויס, אונ דער פּאבריקאַנט האָט א מאכ געטאָנ מיטן קאָפּ אינ זיין זייט, ווי ער וואָלט געזאָגט: „וואָס זאָגט מען צו היינטיקע מענטשן, ווי זיי מאכען דאָס אביסל קוראזש“...

אפּן גאס זיינען צוגעגאנגען צו מוישע־לייבן דריי ארבעטער פּונ זיין פּאבריק: זאָמען לאַמינע, מענדל קאָסוי אונ כאַימ דער גרינער.

— הער אימ נישט, האָבן זיי אָנגעהויבן, איבערשלאָגנדיק איינער דעם אנדערן, — זיי בעסער אינדערהיים. מיר וועלן קומען צו דיר, מיר וועלן פּארברענגען. מאַלע ער וויל! הער אימ נישט!

— אונ וואָס ארט מיכ, אז איך וועל גיין? האָט געענטפּערט מוישע־לייב.

— וואָס ארט דיך? פּערעאָדעם! האָט אויסגעשריען זאלמען לאַמינע, — וואָס, בא דיר איז קיין געזינד נישטאָ? בא דיר וועט מען צו דער סודע ניט זיצן?

מוישע־לייב האָט געשוויגן. ער האָט דאָס אליין די גאנצע צייט געקלערט, דערפאר האָט ער דאָך דעם באלעבאָס געענטפּערט מיט א האַלב מויל.

— זיי נישט קיין פּערד אונ זיצ אינדערהיים, האָט איבערגעד־שפּאַנג זאלמענען מענדל קאָסוי, — מיר וועלן קומען צו דיר אונ פּארברענגען אביסל די נאכט, אימ וועט זיין פריילעך אָן דיר, נישקאָשע!

— גלאַט, ער וויל זיך פריילעך מאכען, דארפּן זיין געזינד האָבן א פארשטערטן פּורעם? האָט אונטערגעכאפּט כאַימ דער גרינער.

— מיר וועלן זען, האָט געענטפּערט מוישע־לייב מיט אן אומעד־טיקער מינע.

— ניין, האָבן אויסגעשרייען די ארבעטער, — מיר האָבן נישט
וואָס צו זען! דו זאָסט טאָקע זיין אינדערהיים!
— זאָלן מיר קומען צו דיר באדערנאכט? האָט זאלמען גע-
פרענט און אריינגעקוקט אימ אינ די אויגן.
— קומט... מיינע... מיר וועגן זענ... האָט מוישע-לייב געשטאמלט.
— ווי איך בין א ייד, אָו דו ביסט א גרויסער נאר, א פערד
און א שויטע דערצו! האָט אויסגעשרייען זאלמען און איז אָפגע-
שפּרונגען פון מוישע-לייבן, פאנאנדערשפרייטנדיק די הענט.
— פע, טאָקע א מאָדנער נאר! האָט געזאָגט מענדל.
— א פערד, א בעהייםע! האָט צוגעגעבן כאָימ.
— וואָס, דו האָסט קיין היים ניט? — האָט אָנגעהויבן ווייטער
זאלמען.
— ווי לאָזט מען דאָס גלאַט א געזינד אליין? האָט צוגעגעבן
מענדל.
— איך זאָל אפילע וויסן, אז ער וועט מיר מאָרגן אָפזאָגן,
וואָלט איך נישט געגאנגען. בא מיר איז אויך יאָנטעוו! האָט גע-
רעדט כאָימ.
— ווי דען? אזוי דארפ זיין! האָט פארשטאָרקט זאלמען.
— אוואדע, האָט זיך מענדל געכאטמעט.
און... מע איז זיך צעגאנגען מיט דעם, אז מוישע-לייב „וועט
זען“...

דער באלעבאָס האָט געבעטן, איך זאָל קומען צו אימ צו דער
סודע, האָט ער געזאָגט זיין ווייב, קומענדיק אהיים. ער האָט גערעדט
מיט א מינע, גלייך ווי אימ וואָלט שווער געווען מוידע זיין זיך
אין עפעס א זינד.
— נו, און דו וואָס קלערסט? האָט דאָס ווייב אימ געפרעגט
און א וואָרפ געטאָן א שטעכנדיקן בליק אפ אימ.
— ווייס איך?
— ווי הייסט „ווייס איך?“, וואָס טייטש „ווייס איך“? האָט
שוין דאָס ווייב דערהעכערט דאָס קאָל.
— מע דארפ גיין, רעכנ איך, האָט ער שוואכ ארויסגעזעט.
— ווי הייסט „מע דארפ גיין“? און איך מיט די קינדער זאָגן

זיצנ אינז כווישעכ? האָט זי גערעדט מיט אַן איינגעהאלטענעם טאָג
אונז אָנגעהויבן בלייב ווערן.

ער האָט געשוויגן און געקלאַפט מיט די פינגער אפּן טיש.
— ווי לייגט זיך דיר דאָס ניט אפּן זינען? האָט שוין דאָס
ווייב אָנגעהויבן הויכ, — ווי איז גאָר דאָס רעכט באַ דיר? וואָס
ביסטו באַ אימ, א פּאַרקויפטער, וואָס?
— ער ניט דאָך מיך ניט פּונ קאַהאַל? ער האָט מיך געבעטן,
האָט מוישע־לייב פּאַרעדט דעם באַלעבאָס.

— ווי בעט ער דאָס גאָר? האָט זיך צעשרייען דאָס ווייב, —
פּאַרוואָס זאָל ער גאָר בעטן? וואָס איז, ער ווייס ניט, אז דו האָסט
אליין א געזינדל? נאָר דיך ארט דאָך זייער שטאַרק דאָס געזינדל!
איז זי אריבער אפּן מאַן און געקרימט זיך, — פּונ דינעט וועגן מעגן
מיר אַפּע אפּ דער וועלט ניט זיין! דו ביסט דען אויך א מענטש?
איז איר קאָל האָבן זיך שוין טרערן געפילט.
— שאַ, איך גיי דאָך נאָך ניט! האָט מוישע־לייב ביזן אויס־
געשרייען.

— ניין, פּאַרוואָס זאָלסטו דאָס גאָר איבערעדן, האָט זי גע־
שרייען מיט טרערן אפּ די אויגן. דער באַלעבאָס בעט דיך, דאַנק
אימ אָפּ און זאָג אימ, אז דו קאַנסט ניט קומען, דו האָסט אליין
א געזינדל. און גענוג — אויס מאַרק! וואָס איז נאָך דאָ דער ייִשעוֹר־
האַדאַס? ⁵

מויִשע־לייב האָט אַראָפּגעלאָזן דעם קאַפּ.
— דו האָסט נאָך מיסטאַמע צוגעזאָגט קומען? האָט כאַנע גע־
פּאַרשט, איינדריינגענדיק איז אימ איר בייזן בליק.
מויִשע־לייב האָט זיך געשטעלט באַם פּענצטער, געשריבן מיטן
פינגער אפּ דער שויב און געשוויגן.

— האַ? צוגעזאָגט, צוגעזאָגט? האָט כאַנע גיפטיק געשיפעט.
וועלן מיר זען, צי וועסטו גיין, צי נישט! וועלן מיר זען!
סיידן, סיידן, דו וויסט אָנמאַבן לייטיש געלעכטער, סיידן!
זי האָט זיך שוין געוואָרפּן, געשיקט פּייערדיקע בליקן דעם
מאַן און געקלאַפט איז טיש מיט דער קוואַרט, וואָס זי האָט
געהאַלטן.

— ווי איז דאָס א מענטש מיט א דאַס ⁶, האָט זי אָנגעהויבן
אַרבעטן מיט די הענט.

— וויפל בראנפן זאל איך קויפן? האָט ער זי איבערגעריסן מיט א ברויגעזדיקער מינע.

זי האָט זיך אָפּגעהאקט, געהאלטן א ווילע די הענט אינדערלופטן, און, אראָפּלאָזנדיק זיי, געזאָגט מיט פאראכטונג.

— קויפ, וויפּ דו ווילסט! וואָס פּרעגסטו בא מיר? נייע ניסן! איך זאָג טאקע, ווי איז דאָס א מענטש מיט א דאס, האָט זי ווייטער אָנגעהויבן אירס, נאָר שוואכער.

מוישע־לייב איז ארויס פון שטוב.

פונדעסטוועגן איז זי פריילעך געוואָרן און האָט א גאנצן טאָג געבאקט און געקאָכט „מיט לייטן צוגרייכ.“ ער האָט אויך געבראכט פון גאס קאָלטוויל—בראנפן, הערינג, דריי אָראנזשן⁶, א צענדליק עפּף און... האָט גערעכנט נאָך עפעס צו קויפן.

— עכ, האָט זי גערעדט באפרידיקט, איינשטעלנדיק דאָס ארץ איז ארמער, — גראט וועלן אוועקגיין צום באַעבאָס! מיכ ארט נישט, אז מע וועט בא אונדז אויך פארברענגען. שאלאכמאָנעס⁹ האָט מען, דאנק גאָט, פארשפילט, האָט זי ארויסגערעדט מיט א קרעכצן, באַרוכאשעם, אה דעם כאפט ניט די ביטערע פארנאָסע, זאָר נאָך דאָס שטיקל סודע אויך ניט זיין!.. דעם פעמפיק ווילט זיכ! נישט קאָשע, ער וועט זיך אָנוויפן אָן דיר...

די אייגענע ווערטער האָט זי איבערגעזאָגערט, זעצנדיק זיך בא דער סודע. זי איז געוועזן צופרידן, וואָס ער האָט זי געפאָלגט, נאָר זי האָט אימ נישט געקאָנט מויכלי זיין, וואָס בא אימ איז רעכט געוועזן אוועקגיין צום באַעבאָס. מוישע־לייב האָט דאָס אויסגעהערט שווייגנדיקערהייט. ער האָט נאָר געטראכט, וואָס וועט אימ מאַרגן זאָגן דער באַעבאָס.

— מיילע, אָפּשמיטן וועט ער דאָך מיכ נישט, טראכט ער. איך שטוב איז געוועזן רייך און רייכטיק. כאנע האָט זיך איבער־געטאָן יאָנטעוודיק און איר פאָנעם איז יינגער געוואָרן. זי האָט אויך די פיר קינדערלעך אויסגעוואשן און צוגעקליבן, ווי זי האָט נאָר געקענט, פארנייענדיק פארנאכט די לעכער און ריסן איך זייערע בעגאָדילעך. זי האָט זיך געבעריעט, געוואָלט באַצאָלן דעם מאן פאר איר ניצאָכן.

נאָר זיי האָבן נאָך קיין צייט נישט געהאט אראָפּצושלינגען

די ערשטע האמויצע¹⁰ איז געקומען דעם באלעבאָס קלענערער זון, א ינגל פון א יאָר פערצן.

— זע, ער האָט זיך גאָר אוועקגעזעצט עסנ! האָט ער אויס-געשרייען, — דער טאטע האָט געהייסן שוין קומען!

ער איז צוגעגאנגען און האָט אָנגענומען מוישע-לייבן פארן ארבע. מוישע-לייב האָט געשמייכלט און האָט געקוקט אפן ווייב, כאנע האָט געוואָרפן ברויגעזדיקע בליקן אפן ינגל.
— קום, נו קום! האָט יענער געשלעפט מוישע-לייבן.

— וואָס «קום, נו קום!» האָט כאנע ביז געשרייען, — אירט זיך באגיין אָן אימ אויך, אָן אימ איז בא אייך די סימכע קיין סימכע ניט?

— נו קום, נו קום! האָט זיך גערעדט זיינס דאָס ינגל און געצויגן מוישע-לייבן, — דער טאטע האָט אָן דיר נישט געהייסן קומען.

— איך וועל אָפעסן די סודע וועל איך קומען, האָט מוישע-לייב געזאָגט מיט א שמייכל, קוקנדיק אפן ווייב.

— א האָר אויך נישט! האָט יענע אויסגעשרייען, — בא אונדז איז אויך פורעם! ער דארף קיין ערטער ניט זוכן, ווי צו מעסא-מייטע זיין! דו וועסט גאָרנישט אָנהייבן צו גיין, האָט זי געשיפעט צום מאן.

— נו גיכער, הייב זיך! קום! האָט אימ דאָס ינגל גע-שעפט, דורכצאָנדיק פארבין די אויערן כאנעס רייד.

— אז איך האָב געזאָגט, ער וועט נישט גיין, האָט איר נישט וואָס צו שעפען! האָט זי אויסגעשרייען, אופשפרינגענדיק און אראָפ-צאָנדיק זיך צוריק אפן שטול.

— אָן דיר וועל איך נישט אוועקגיין, האָט געטיינעט דאָס ינגל, — קום נו, מע דארף זיך גאָר בעטן בא אימ!

מוישע-לייב האָט נאָר געקוקט אפ זיין ווייב. דאָס ינגל האָט דערווייץ אופגעזוכט מוישע-לייבס מאנטש און דערפאָנגט אימ מוישע-לייבן.

— ווייסט גאָר וואָס, כאנע, איך וועל איצט גיין און וועל באַרד קומען, האָט ער נעזאָגט צום ווייב.

— דריי מיר קיין קאָפּ ניט! האָט זי אויסגעשרייען, פאנאנ-

דערפירנדיק די הענט. ער וועט באלד קומען! נאָך וואָס וועסטו
זאָגן?! אפילו אפ א מינוט וועסטו אויך ניט גיין!
דערווייף זיינען אונטערגעקומען פון באַלעבאַס צוויי באַכער־ים,
מעשאַרטימ פון זיין קראָם.

— וואָס לאָזטו זיך אזוי פֿאנג בעטן? האָט איינער אויסגעשרייען.
— וועסט ערגער מאכן, האָט דער באַלעבאַס געזאָגט! האָט
צוגעגעבן דער צווייטער מעשאַרעס.

. — די פֿלוינעסטע לאָזט נישט, האָט מוישע־לייב געשמייכלט.
— ער וועט נישט גיין! ער איז נישט קיין פארקויפטער! האָט
כאנע אויסגעשרייען, אופשרינגענדיק פון שטוף. ער וועט נישט
גיין! לאָז ער נישט סטראשען! ערגער מאכן! מע נעמט בא אימ
קיינ געדאָוועס ניט! נישטאָ! איך וועל נישט לאָזן! ער וועט נישט
גיין! האָט זי זיך גאָר אפ די הויכע טענער צעשרייען, דערזענדיק
ווי די מעשאַרטימ האָבן גענומען הייבן מוישע־לייבן מיט גוואלד
פון אָרט. זי האָט זיך א וואָרפ געטאָן צו זיי.

— ע, מיר פֿאכן פון דעם! האָבן זיי געענטפערט, אָפּשטופנדיק
כאנען. זיי האָבן גענומען מוישע־לייבן אונטער די הענט און ארויס־
געפירט אימ פון שטוב. ער האָט נאָר געשמייכלט...

* * *

כאנע איז געבליבן מיט די קינדער. דער קאס האָט אינ איר
געברענט, זי האָט עפעס נישט געוואסט וואָס זאָל זי טאָן, פֿייער־
דיקע בליקן האָט זי געוואָרפן אינ אלע זייטן. זי האָט ביז אָפּגע־
רוקט אלע שטולן פון טיש, פארבייגענדיק האָט זי אראָפּגעוואָרפן
א טעלער און צעבראַכן. דאָס האָט זי נאָך מער צערייצט.

— א בראַך זאָל שוין זיין צו זיינע יאָרן! האָט זי אויסגע־
שרייען. אונטערברעכן זאָל ער זיך דעם קאָפּ!.. אי, מיין לעבן! האָט
זי פֿלוצלינג א קוויטש געטאָן און געגעבן זיך מיט ביידע פויסטן
אינ קאָפּ.

די פיר קליינע קינדער האָבן זיך דערשראָקן און צעוויינט.
— וויינען זאָרט איר שוין נאָך אייער טאטן! האָט זי זיך
ארופּגעוואָרפן אפ זיי, — שטום זאָלט איר מיר ווערן! האָט זי גע־
קוויטשעט און אָנגעהויבן שראָגן אפ רעכטס און לינקס.

די קינדער זינען צעלאָפּן פון טיש און באהאַלטן זיך אין די ווינקעלעך.

— מיין ביטער הארץ ווער איך אויסלאָזן צו איינער קאָפּ, צו איינער לייב און לעבן, צו איינער הענט און פיס! האָט זי געברילט זי האָט זיך שווער אראָפּגעלאָזן אפּן האָלצענעם זיצ-בעטל און מיט א ווילדן קוק געקוקט ארום זיך. עס האָט זיך איר עפעס גע-וואָרט טאָן — דאָס הארץ — איז איר שיר נישט ארויסגעשפרונגען.

— אהיים זאָל ער מיר שוין נישט דערוועגן קומען! האָט זי געשרייען, גלייך עמעצער וואָרט זי געהערט, -- דעם קאָפּ ווער איך איך צעשפאלטן! מיט פאָמויעס ווער איך איך אפּגיטן! זאָל ער גאָר נישט דערלעבן קומען אהיים!..

זי האָט זיך צערעדט און צעשאַלטן. פּרוּצלינג פאלט איר איינ פון אלץ מאכט א טעף, עס זאָל פון גאַרנישט בלייבן קיין אסאָרעד אופאַרעט.¹¹

זי איז אופגעשפרונגען מיט א שוויטשערין פון אַרט און א לאַז געטאָן זיך צום איוון. נאָר איז דער מינוט האָט זיך די טיר געעפנט און עס זינען אריין זאלמען ראַמינע, מענדל קאָסוי, כאַימ דער גרינער מיט ווייב און קינד.

— גוט יאָנטעוון! וואָס טוט זיך דאָ? האָט געפרעגט זאלמען, ארומקוקנדיק זיך, — וועמען באוויינט מען דאָ?

— זאָל מען שוין איך טאקע אפאנעמעס באוויינען, האָט כאַנע געענטפערט, אַפּווישנדיק די טרערן מיטן פארטעך, — יעסוימיז זאָלן זיי בלייבן!

— ער איז טאקע אוועקגעגאנגען? — האָט געפרעגט כאַימ דער גרינער.

דאָס איז געווען נאָך נאפט צו דעם פייער — און כאַנע האָט אופגעעפנט דאָס מויל און געשאַטן מיט קלאַרעס...

די מאנטבלעך מיט די ווייבער האָבן זי גענומען איינהאלטן. — בארויך זיך, כאַנע, האָבן זיי גערעדט, — מיר וועלן אויסקור מען אָן איך.

— זעצ זיך, מיר וועלן פארברענגען! האָט איר גערעדט זאָל מען, — איך קאָן אויך רעדן ווי א מאכאשייפע.¹²

— גיין, האָט כאַנע אויסגעשרייען, — א טויטן ווער איך איך

ברענגען אהער. זי האָט געכאַפּט א פּאַטשיילע און פּיף פּונ בויגן ארויסגעלאָפּן פּונ טיר.

— פּראָיַם, וואַרע פּראָיַם¹³ האָט מען איר נאָכגעשיקט.
— און וואָס מיינט איר, זי איז דען ניט גערעכט? האָט גע-
פּרעגט איינ פּרוי.

— גערעכט, ווי דער טאַג! האָבן די מאַנסבלענ געענטפּערט.
— אז דער באלעבאַס, וואָלט בא מיר אופגעלאָפּן ווערן, וואָלט
איך נישט געגאַנגען.— האָט כאַיַם געזאָגט.
— ווי הייסט, און איך וואָלט געגאַנגען? האָכ מענדל אונטער-
געכאַפּט.

— ער איז א שטיק גאַרנישט, דער מוישע־לייב.
— א נאר, א פּערד!
— א וואַרע בעהיימע!

* * *

און כאַנע איז געפּאָפּן אין איינ אימפּעט, אין איינ אָטעם. זי
האָט געברענט אין איינ פּינער און האָט געפּילט אין זיך א מעשר
נעדיקן קויעכ.

זי האָט א שטאַרקן ריס געטאַן דאָס גלעקל פּונ טיר, האָט זיך
גאַרנישט דערשראַקן פאַר דעם ראש, וואָס זי האָט אָנגעמאַכט, און
ארויסגערעדט נאָך א שאַרפּע קראַלע. פּונ שטוב האָט זיך געהערט
א שנעל לויפּן. עמעז האָט אופגעפּנט די טיר און, דערזענדיק
זי, געלאָזט זיך לויפּן צוריק. כאַנע האָט געהערט, ווי אין זאל האָט
עמעז אריסגעשרייען איינלנדיק: „מוישע־לייב, דאָס ווייב איז גע-
קומען!“

אז זי איז צו צום זאל, האָט מען איר מעקאַבל פּאַנעם¹⁴
געוועזן און פאַרשטעלט די טיר. זי האָט אריינגעקוקט אין זאל, נאָר
מוישע־לייב האָט זי ניט געזען.

— וווּ איז ער, וווּ? האָט זי געשרייען,— זאל ער בעסער מיט
גוטן אהיימ גיין!

— נישטאָ אימ, ער איז אוועקגעגאַנגען, האָט מען איר גע-
ענטפּערט.

— איך וועל פּונדאַנען ניט אָפּטרעטן, האָט זי שוין געשרייען
מיט טרערן.

— מַעַז זאָגט דאָס אײַך, אז ווי איז שוין אוועקגעאנגען! א
יידענע א ביסל.

מע האָט זי אריינגעלאָזן אינ זאל. זי האָט זיך ארומגעקוקט
און מוישע-לייבן ניט געזען.

— זאָסט מיר שוין אהיים גיין! האָט זי געיאָמערט, קוקנדיק
ארומ זיך.

קיינער האָט זיך ניט אָפגערופן.

— זאָסט אופהערן צו שפילן זיך מיט מיר! האָט זי געשרייען.

— מיא-או! האָט זיך דערהערט א קאָל פון הינטער א טיר.

דער אוילעם האָט זיך צעלאכט.

— „מיאקעג“ זאָסטו שוין דעם לעצטן מאָל! האָט זי אויסגע-
שרייען און געוואָרפן זיך אפ דעם קאָל.

— א בריס! א פשיק! האָט מען אפ איר געמאכט פון אלע

זייטן און פארשטעלט דעם וועג.

נאָר מוישע-לייב איז ארויסגעקראָכן פוג זיין אָרט. ער איז שוין

געוועזן א ביסל פרייעכער, האָט פארלייגט א ליפ אפ א ליפ און

ארופגעלייגט די האנט אפן באק ווי אן אָטע יידענע. דער אוילעם

האָט זיך געקייקלט נאר געלעכטער.

— שוין זאָסטו מיר גיין אהיים! האָט זיך כאנע אפ אימ

ארופגעוואָרפן.

— א ווארע, א ווארע! האָט ער געלעפעציעט ווי אן אָטע

יידענע אָן צייג און געשאַקלט מיטן קאָפּ.

מיט כאנען האָט זיך אָנגעהויבן א היסטעריקע. זי האָט זיך

צעלאכט און צעוויינט, געוואָרפן זיך אפ דער ערד און געריסן פון

זיך די האָר.

אלע זיינען אָפהענטיק געוואָרן. מוישע-לייב האָט זיך איג איין

מינוט אויסגעניכטערט און גענומען זי בארויקן.

ער האָט אויך גאָר געוויינט.

א כאנע איז געקומען צו זיך, האָט ער זי גענומען אונטערן

האנט און געפירט אהיים מיט אן אראָפגעלאָזטן קאָפּ. ער האָט זיך

געפילט פאר א שטארקן כויטע.¹⁶

— סארא שטיק זי האָט דאָס א ביסל געמאכט! דעם מאג האָט מען

בא איר צוגענומען! האָט עמעז ארויסגערעדט, וועג כאנע איז געווען

נעבן טיר.

כאנע האָט זיך אויטגעגרייכט. דאָס ברוט האָט אינ איר געקאָכט
און זי האָט געוואָלט אויסגיסן צו אלעמען אינ שטוב איר ביטער
הארצ. זי האָט זיי געוואָלט זאָגן עפעס אַ שארפ, הארב וואָרט—
אַ וואָרט, וואָס זאָל אָנעמען בא דער זיבעטער ריפ, וואָס זאָל
שטעכן, ווי מיט שפּיזן. זי האָט זיי אַלעמען געוואָרט ווינטשן, און
זיי זאָלן ארבעטן אפ טרעמדע ווערקשטאטן, זיינ „יענעמס א מענטש“,
נאָר זי האָט זיך אינגעהאלטן. זי האָט נאָר נישט געדאָזט מוישע-
דייבן פארמאכן די טיר, זי האָט זי אַליין צוגעמאכט מיט א שטארקן
קלאפ.

קראנק, צעבראָכן, פארוויינט האָט זיך כאנע געשלעפט אהיים,
אַבער דאָך האָט זי זיך געפילט באפרידיקט.
אירס האָט—זי פאָרט אויסגעפירט.

1895 יאָר

דאָך אַמאָל געוויינט

א לוסטיקער קאפּצן איז בערל דער טרעגער. זײַן דירע איז
אינ א קעזער. די צוויי קריינע פענצטער פּיגן אונטערן ברוק פון
הויפּ, די שויבן זײַנען גרוי און קויטיק און פּאָנן קוים דורכ די
שײַן פון די זונענשטראַלן, וועלכע פארגאנווענען זיך אַמאָל ביז
זײַנע פענצטער, פון די ווענט רינט, און איז די ווינקעלעך
ברײַטשעט, פינקט דער שימל.

בא דער וואנט, צווישן די פענצטער, שטייט א טיש. צוויי פּיס
האַט ער אייגענע, די אנדערע פארטרעטן צוויי שײַטלעך האַלצ, וועלכע
פארשווינדן גאנצ אָפּט, ווען עס איז נישט מיט וואָס צו הייצן. דעמלט
רוקט מען צו דעם טיש הארט צו דער וואנט, און ער שטייט, ווי
בערל זאָגט, „מיט גאַטס הילף“...

דריי ווייסע שטופּן זײַנען דאָ אינ שטוב, נאָר אלע אָן ווענט-
לעך. קוים איז א ווענטל אָפּגעפּאַרן, האָט בערל געוואָלט עס צו-
שלאָגן צוריק. נאָר ער האָט זיך אזוי פּאַנג געקליבן, ביז די ביידע
שײַטן האַלצ, וואָס שפּאַרן אונטער דעם טיש, זײַנען פארברענט גע-
וואָרן, און קײַן האַלצ צו הייצן איז נאָך אלץ נישט געווען. דעמלט
האַט בערל אָנגעצויגן א זייער ערנסטע מינע און ארויסגעבראכט אזא
מינ פּילאָסאָפּישן שלום: זיצן קאָן מען אפּ א שטול אָן א ווענטל.
און קארטאָפּליעס מוז מען קאָכן. און ער האָט אָפּגעזאָגט מיט אן
ערעו-פּייסעכדיקן טאָן „קאָל כאַמירע“, ¹⁶ און דאָס ווענטל איז אריין
אין אויוו צוזאַמען מיט אַנדערע ברעטלעך און שפּענער, וועלכע
בערל מיט זײַנע „יעלאָדימ“ ¹⁷ האָבן אָנגעקליבן אינ גאַס.

אינ צימער זײַנען דאָ נאָך צוויי בעטן. אפּ זיי פּיגן שמאַטעס,
וועלכע בערל רופּט „קישן און קאַלדעס“, און אונטער זיי און לעמ
זיי שטייען קעסטלעך מיט אַנדערע שמאַטעס, און בערל זאָגט מיט

שטאַרצ, אז דאָס זיינען העמדער, טישטעכער און נאָך אזעלכע וויכ-
טיקע באַלעבאטישקייטן.

נאָר בערל זאָרגט ניט. ער פֿאַכט גאָר.

— וואָס דאַרפֿ איך, וואָס? איך דאַרפֿ גאָרניט! אבי געלעבט!
פיר קינדערלעך האָט ער: צוויי שרָאַפֿן אינ אײַנ בעט מיט אימ,
און צוויי מיט דער מוטער צוזאַמען. אָבער ער שרעקט זיך נישט
פאַר מער.

— קינדער, — זאָגט ער, — זיינען א נאַכעס. זיי דאַרפֿן אסאַך,
עמעס... נאָר פאַר דאָס, אז איך קומ אהײַם, איז דאָ מיט ווע-
מען א שפּיל צו טאָן, צו גאַרניש מאַכן זיך א ביסל. א פאַרגעניגן —
א כעווער!

פונ זײַן באשעוועג איז ער גראָד ניט צופרידן. ער קאָן ניט לײַדן,
וואָס זי וואָלט אַרצ געקלאָגט און געיאָמערט.

— עט! — מאַכט ער, — מײַן ווייבֿל טױג שױן צו גאָרניט... א
קלאָגמוטער געוואָרן! זי וואָלט וועלן, איך ווייס וואָס... א קאַנטראַקט
האַט זי פֿון גאָט! ער איז איר מעכויעוון צו געבן! מאַלע וואָס! ווײַל
זײַן ווי ראָטשילד!

קױם הײַז זיך טרערן אינ אירע אױגן, שטעלעט ער זיך קעגן
איר, האַלטנדיק די רעכטע האַנט אפֿ דער באַק און, אונטערהאַלטנדיק
די רעכטע מיט דער לינקער, מאַכט ער א וויינענדיק פּאַנעם און
שאַקלט צו מיטן קאַפּ.

— דיר פֿאַכט זיך אַרצ! — בײַזערט זיך באשעווע.

— איך ווײַן דאָך גאָר, — ענטפֿערט ער מיט א וויינענדיק קאַפּ.

— זאָל מען שױן ווײַנען נאָך דיר, שטאַרקער פּאַטער, — זאָגט

זי אָפֿ איר פּאַסעק און דרײַט זיך אױעק פֿון אימ מיט האַרצ.

נאָר בערל באַליידיקט זיך ניט. וואָס אַרט אימ א קלאָלע? עס
דאַכט זיך אימ, אז אָן „דעם“ וואָלט זיך גאָרניט אזוי פֿריילעך
געלעבט.

בײַז ווערט ער בלוין, ווען זי הייבט אָן זיך אַלײַן צו שעלעטן.

— ריבױגעשעלױלעם! — שרײַט זי אַמאָר אױס, ווען עס איז

נישטאָ וואָס צו עסן און דאָ איז נאָך א קינד קראַנק — און דאָס

קומט ניט זעלטן פֿאַר. — ריבױגעשעלױלעם, נעם מיך צו פֿון דער

וועלט! לײַז מיך שױן אױס פֿון מײַן ביטערן און פֿינצטערן לעבן!

איר קאָך צײַטערט. זי ווינטשט עס זיך מיט האַרצ און ערנסט. זי

וואָלט זיך איצט ניט דערשראָקן פֿאַרן טויט. בערל פֿירט עס, און עס
כאַפט אים אָן „פֿאַר דער זיבעטער ריפּ“ ער ווערט אָנגעצונדן, „מאַ-
לע רעזיכע“¹⁸ און הייבט זי אָן צו שעלענען.

— אוי, אָפֿדאַרן זאָר דיר די צונג! — ער שפּיט נאָך אויס
מיט האַרצ.

זי ווערט שטיף און גיסט מיט טרערן, און ער וואַרפט אפּ איר
ביזע בליקן.

— און וואָס האָסטו פֿונ וויינען, וואָלט איך וועלן וויסן?
פֿערד!

אימ דאַכט זיך, אז א מענטש דאַרף קיינמאַל ניט וויינען —
סײַדן עס מאַכט זיך, זאָר גאָט אויסהיטן, אז עמעצער שטאַרבט.
נאָר איינמאַל...

איינמאַל אינאָן אָונט האָט זיך בערל צעשפּילט מיט די קינדער,
אזוי געראַנגלט זיך און איבערגעקערט א ווערט, אז ער איז אַרופֿ-
געפֿאַלן אפּ זיין בעט, און זיין בעט איז צעשאַטן געוואָרן אפּ
שטיקלעך.

ער האָט זיך אַפּגעוויבן פֿונ דעם כּורבן מיט א געזעכטער.
— באַרוך דייען עמעס! וואַרט, קינדער, מיר וועלן מאַכן א
העספּעד.

ער בייגט זיך איינ ווי דער הויקערדיקער שטאַט־מאַגיד און וויף
אָנהייבן עפעס צו זאָגן. אָבער באַשעווע איז שוין געקומען צו זיך
פֿונ דער שרעקלעכער איבעראַשונג, האָט זיך געכאַפט פֿאַרן קאַפּ און
צעלאָונ זיך מיט א געוויינ.

— אוי, איך קאָן שוין דאָס ניט איבערטראָגן, איך וועל מיר
א מײַסע אָנטאַן!

— שא, ראָן ריידן! — וויף זי בערל באַרויקן, נאָר זי יאָמערט
אירס:

— ווי ווער איך שוין פֿאַטער פֿונ מיין פינצטערן לעבן, ריבוי-
נעטעזעוויצעמ! טאַמער איז יגעווען די פֿאַר בעטלעך אינ שטוב, איז
שוין דאָס אויך ניטאַ!

בערל ווערט שוין אינ קאַס.

— בעהיימע! פֿערד! וואָס טו איך מיט דיר?!.. הערסט א קלאָג
א ביסל? דאָס בעט איז צעבראַכן געוואָרן! בעהיימע! האָט זיך צע-
רעוועט!

— דעווען זאל מען שוין נאָך דיין קאַפּ! — וואָרפט זי זיך אָפּ
אימ אַרום. — איך וואָלט פֿונ דיר פּאַטער ווערן, וואָלט מיר שוין ווערן
א פֿיכט אינ די אויגן. אז וווּ די גיסט זיך א קער, איז מײַן אומ-
גליק, מאַכאמאָועס מײַנער!

— כע, כע, כע! — לאַכט ער שוין צוריק מיט גוטן. — ניין, זאָג
אינדערעמעס: מאַ ראש? וואָס קערסטו אזוי די וועלט? דאָס
בעט צעבראַכען אײַ, וויי, א שרעק! דער הימל פֿייגט זיך גאָר אפּ
ד׳ערד... אונ איך זאָג, אז וואָס עס האָט געזאָפּט אויסגיין צו אײַ-
נעם פֿונ אונדן, האָט זיך גאָר אויסגעפֿאַזן צום בעט. אוי, אוי, בע-
היימע! אוי, אוי, פֿערד!

ער רעדט, און זי ווישט זיך די טויערן מיטן פארטעך און באַ-
קלערט, וואָס עס שטייט זיי איצט פֿאַר. קיין שײַך וועט מען די
קינדער שוין נישט מאַכן. פֿאַר דאָס ערשטע געלט וועט מען קויפֿן
אַדער עפּשער נאָך פֿאַריכטן דאָס בעט. דערוויילע וועט זי מיט די
צוויי מיידלעך שלאָפֿן אפּ דער ערד, און ער, — דאָס שטיק אומגליק! —
וועט שלאָפֿן מיט די ייִנגלעך אין דעם איבערגעבליבענעם בעט. און
אז ער ענדיקט זײַנע רייד, זאָגט זי מיט ביטערקייט און טרערן:

— האָסט דאָך בעטלעך זייער א פֿולע! גיי, אָ, וואַלגער זיך אפּ
דער פּאָדלאָגע אין קויט און אין נאַסקײט, וועסט וויסן ווי צו לאַכען —
לאַכען זאָלסטו שוין צום לעצטן מאָל!

זי וואָרפט אפּ אימ א בייזן קוק. ער לאַכט.

— כא, כא, כא, א קלייניקייט! בערל דער טרעגער וועט שלאָפֿן
אפּ דער פּאָדלאָגע; קענסט ניט דעם גרויסן פּאַרעצ? — הייַדא, קינדער,
שלעפט דעם סעניק! — קאַמאנדירט ער צו די ייִנגלעך.

— נישט דערהאַרן וועסטו, איך זאָל דיך לאָזן שלאָפֿן אפּ דער
פּאָדלאָגע! — שכרינגט זי פֿלוצעם אופּ און פֿאַרשטעלט מיט זיך דעם
סעניק.

בערל קוקט זי אָן פֿאַרוונדערט:

— וואָס ביסטו, מעשווע, צי כאָסערדייע?

— אז דו וועסט שטאַרבן, וועסטו פֿינגן אפּ ד׳ערד, ניט איצט

טער, — ענטפֿערט זי, און בערל ווערט שוין שטרענג:

— מאַכ ניט קיין קונצן, באַשעווע, און פֿאַז שלאָפֿן! — ער שטרעקט

אויס די האַנט נאָכטן סעניק.

— אינ בעט פֿייג זיך און שטיי ניט אופּ!

— איך שלאָפּ נײַט אינעם קײנ ווייבערשן בעט, — וויצלט ער. — גײ
 שוין, גײ, לאָז מיך שלאָפּן!
 ער נעמט אָן דעם סעניק.
 — איך האָב געזאָגט נײַט—איז נײַט!—שרײַט אויס באשעווע אונ
 כאפט ארום דעם סעניק מיט ביידע הענט.
 — לײג איך מיך אָן דעם סעניק, — לאַכט ער אונ צײט אראָפּ
 פון זיך דעם פעלצ.
 — איך וועל דיר געבן א „לײגן זיך“, או דו וועסט נײַט וויסן,
 פוננאָנען דיר איז געקומען! — צעשרײַט זיך באשעווע אונ שפּרינגט
 צו אים צו מיט די נעגל.
 א רויטקײט איז איר ארויס אפּ די באַקן, די אויגן ברענען.
 בערל קריגט היספּילעס. גאָר די יונגע באשעווע! אינ האַרצן ווערט
 אים אזוי וואַרעם, אונ א זיסער שמייכל צעגיסט זיך איבער זײַן
 געזיכט. —
 — אָ, מײַן שײַג ווייבל! — רופט ער אויס אונ ווייך זי אַרומנע-
 מען, נאָר זי שטופט אים אָפּ מיט קאס.
 — טרעט אָפּ פון מיר בעסער מיט גוטן, אז נײַט וועל איך דיר
 געבן אינ קאָפּ מיט וואָס איך וועל טרעפּן!
 זי האָט זיך אָפּגעקערט פון אים אונ גענומען אויסבעטן אים
 דאָס בעט. ער באַנוצט די מינוט, כאפט דעם סעניק, שלײַדערט אים
 אפּ דער ערד באַם אויוונ אונ וואַרפט זיך אפּ אים אַרום.
 — הייַדא, קינדער, — קאָמאנדירט ער, — שלאָפּן קומט!
 בײַז שרײַט אופּ באשעווע מיט א ביטערן געשרײַ:
 — אינ בעט זאָלסטו גײַן!
 — מאָרגן!
 — הער מיך אום צו פויען, צעפוינט זאָלסטו ווערן! — שרײַט זי
 נאָך ביטערער.
 ער לאַכט.
 — גײט אינ בעט, העיסט, וואָס איך זאָג דיר? !
 — אַרְהוּם!
 עס כאַפט זי אָן א ווילדער קאס, דאָס בלוט קאָכט אינ איר,
 אונ פּרועזעם הייבט זי אָן צו זעצן מיט די פיס אינ דער איבערגע-
 בליבענער בעט:
 — נא! נא! נא!

דאָס בעט צעפאלט און צעשיט זיך.
בערר מיט די קינדער שפרינגען אופ דערשראָקן, און זי, גאנצ
אויסער זיך, הערט ניט אופ צו זעצן מיט אלע קויכעס אינ די שטיק-
לעך פונ בעט.

— נא! נא! נא!

בערר וויל זי איינהארטן, בארויקן און כאפט זי ארומ פעסט:

— זע, ביסט מעשוגע געוואָרן?

זי רייסט זיך פונ אימ. עס דריקט איר דאָס הארץ, אינ קאָפ
ברענט איר און עס ווייט זיך איר ברעכנ, ברעכנ, ברעכנ... נאָר ער
האלט זי שטארק, וויל זי אימ בייסן.

— באשעווע, זע, באשעווע, — שטאמלט ער מיט שרעק, אָפּווערנדיק
זיך פונ אירע ציינ.

עס געפינגט אימ אוועקצוזעצן זי אפ א שטול. באשעווע הייבט
אָן צו קומען צו זיך און צעוויינט זיך. די קינדער העלפן איר וויי-
נען פאר שרעק.

בערר האָט זיך פארפאָרן. טרויעריק שטייט ער קעגן באשעווע
און פאָזט פונ איר קיינ אויג ניט אראָפ.
— באשעווינקע! באשעווינקע, הער אופ, איך בעט דיך, צו
וויינען.

זיין קאָר ציטערט.

— באשעווינקע! — בעט ער נאָך ווייכער. עס ווערט אימ ווונ-
דערלעך ווייך באמ הארצן, אינ האלדז הייבט אימ אָן צו שטיקן
און —

דעמלט האָט בערר אויך געוויינט.

.1894

באימ מעשאָרעס

עס איז געווען איינע פון יענע ווינטער־נעכט, ווען דער אָרע־מאן ווערט בא זיך שטארקער און הייבט אָן מיט מער אזעס צו ריידן מיטן „סוימעך דאָלימ“²⁰ און מאָנען בא אימ היסכייוועס.

דער פּראָסט קנאָקט, ברענט. א שטארקער ווינט בלאָזט און הייבט אופ פון דער ערד א שנייענעם שטויב, טראָגט און דרייט אימ אין דער לופט און שמייסט די דורכגייער אין פּאַנעם אריין. עס פאַרכאַפט בא זיי דער אָטעם; דער שניי־שטויב שניידט שרעקלעך אין געזיכט.

אינדערלופטן טראָגן זיך ארום טויזנטער קלאָלעס דעם ווינט און דעם וועטער, און דער ווינט ענטפערט אפ זיי מיט נאָך א העכערן פּייפן און וויען, מיט נאָך א גרעסערן שטויב.

די גאסן ווערן ליידיק; אלע איילן צו באהאַלטן זיך פאר דעם שרעקלעכן וועטער. „אשריי יוישוויי בייסעכאָ!“²¹ — וויצלען זיך די באַלעבאטימ פון ווארעמע און לייכטיקע שטיבער און שמייכלעך אונ־טער, ווי זיי וואָלטן געזאָגט א גרויסע כאָכמע.

„דער ווינט וועט גלאט ניט אראָפּ“, זאָגן אָרעם און רייכ: די רייכע—מיט א מינע פון געלערנטע לועכ־מאכער²², און די אייני־ווינער פון פינצטערע, קאלטע און נאסע דירעס—מיט שרעק. דער אָרעמאן ווארפט אן אומרוקן בליק אפ די ציטערנדיקע שויבן און ראמען און דערנאָך אפ דעם קופקעלע קליינע נעפאשעס, וואָס האָבן זיך צונויפגעדריקט אין א ווינקל און פארקרימען די פענעמלעך פאר קערט און אנגסט בא יעדן פּייפ פון ווינט.

אינגעוויקלט אין א צעריסענעם טוב מיט דער מאמעס גרויסע שיכ אפ די פיס, איז געלאָפן א מיירעלע פון א יאָר צען—עפּף איבער דער גאס. דער ווינט פלעג זי אלע וויילע אָפּשטעלן. דאָ האָט ער זיך אריינגעכאַפט אונטער דעם טוב, אָנגעבלאָזן עס ווי א זעגל

און געריסן בא איר פון קאָפּ; דאָ האָט ער איר פארשאַטן די אויגן מיט שניידיקן טרוקענעם שניי, דאָ האָט ער זיך אריינגעיאָגט צו איר אינ מויל אריין, און עס פארפעלט איר אָטעם. זי האָט געמוזט אלע ווייע אָפּשטעלן זיך, מאכן צורעכט דאָס טוב, אויסרייבן די אויגן, אָדער אויסדרייען זיך און כאפן דעם אָטעם מיט א קרעכצ, אינ וועלכן עס האָט זיך געהערט: „גוואַרד, וואָס וויל ער פון מיר?!..“ דאָך הערט זי ניט שטארק די קעלט. איר קעפּל איז זייער פאַר-נומען מיט איר שליכעס: זי לויפט רופן איר טאטן אהיים, וויל דער מאמען איז עפעס ניט גוט.

קימאט א דערפראָרענע איז זי אריינגעפאַפּן אינ גרינפעלדס אייזן-קרעם, וווּ איר טאטע כאַימ איז געווען א מעשאַרעס.

— זע, אינ אזא וועטער! — האָט כאַימ דערשראָקן אויסגעשריקען. איר האָט אָנגעכאפט באמ הארצן: זי האָט זיך צעוויינט.

— קומ אהיים, דער מאמען איז ניט גוט!

כאַימ איז בלייב געוואָרן.

— איכ גיי שוין, איכ גיי! — האָט ער געזאָגט. — לויפ אהיים,

ריווקעלע!

— זאָלסט שוין קומען, הערט! — האָט אימ ריווקעלע אָנגעזאָגט און איז ניט ווילנדיק אוועקגעגאנגען.

— איכ קומ שוין, איכ קומ שוין, — האָט ער געשטאַמלט, בא-

גלייטנדיק זי ביז דער טיר.

ער האָט זי ניט פארהאלטן, זי זאָל זיך אָנווארעמען, וויל ער ווייב, אז מע דארף זי נייטיק אינדערהיים. ער ווייס, וואָס דאָרטן טוט זיך. נאָך אינדערפרי האָט אימ דאָס ווייב אָנגעזאָגט, אז היינט פילט זי זיך זייער שפּעכט, און ער זאָל זען קומען וואָס פריער אהיים, וואָרעם מאלע וואָס מע דארף. די באַבע לייע, וואָט איז די לעצטע טעג קימאט פון זיין שטוב ניט ארויס, האָט אימ אויך דאָס זעלבע אָנגעזאָגט. דעם גאַנצן טאָג איז ער געשטאַנען, ווי אפ הייסע קוילן; אינאָוונט איז ער נאָך אומרויקער געוואָרן. מיטע טאָגן²³ איז דער אונטער-מעשאַרעס אוועקגעגאנגען און זאמט זיך שוין עס-לעכע שאַ, און דער באַלעבאָס איז שטארק פארנומען מיט דעם בא-לאַנס, ווי פאַר א באַנקראַט. ער האָט זיך פאַרמאַכט פון אינדערפרי

אינ צווייטן צימער, אינ קאָנטאָרקע, אונ מע קאָנ מיט אימ א וואָרט
ניט ריידן.

איצט איז ער דאָכ צוגעגאנגענ צו דער קאָנטאָרקע, האָט צו-
געלייגט אן אויער צו דער טיר, נאָר ער האָט גאָרניט געהערט. ער
איז געבליבן א ווילע שטיינ, ניט דערוועגנדיק זיכ אופצועפענענ די
טיר; זיינ פאָנעם האָט זיכ פארקרימט פאר צאר. ענדלעכ האָט ער
זיכ איינגעשטעלט אונ אופגעפנט א קליינע שפארע. דער באַלעבאָס,
א הויכער, דיקער פינפ אונ פופציקער, איז געזעסן אָנגעשפארט אָן
א ווענטל פונ שטול אונ גערייכערט א ציגאר.
כאימ האָט אריינגעשפארט דעם קאָפ אינ טיר אונ געמאכט א
ראכמאָנעס-פאָנעם.

— באַלעבאָס... הער גרינפעלד... — שטאמלט ער מיט געבעט. —

מיין טאָכטער...

הער גרינפעלד האָט פארשטאנענ אינ כאַימס טאָן, אז עס גייט
ניט וועגן געשעפט אונ איז געבליבן זיצן אינ דער אייגענער פּאָזע,
ניט א קער טוענדיק אפילע דעם קאָפ אינ כאַימס זייט. נאָר א טראכט
געטאָן: „וואָס וויל שוין די פּלאַנע?“ א „צופ“ געטאָן דעם ציגאר
אונ אינ בייגל ארויסגעלאָזן דעם רויכ.
כאימ האָט ווייטער אָנגעהויבן צו שטאמלענ זיינ באַקאָשע, נאָר
נאָכ מיט א ציטערדיק קאָל.

— הער... הער גרינפעלד... מיין טאָכטער... מיין ווייב...

גרינפעלד האָט זיכ צוגערוקט צום טיש, אריינגערוקט דעם קאָפ
אינ דעם גרויסן בוכהאלטערישן בוכ, וואָס איז פאר אימ געלעגן,
אונ אָנגעקנייטשט דעם שטערן מיט א פארטראַגענער מינע.
כאימ האָט נאָכאמאָל א מאכ געטאָן מיט די זיפן אונ אָנגעהויבן
צוצומאכנ די טיר, אונ גלייכ ווידער פאנאנדערגעפנט, א קוק געטאָן
מיט געבעט אפן באַלעבאָס, געוואָרט זאָגן עפעס אונ... איז אוועקגע-
גאנגענ פונ טיר, לאָזנדיק זי האַרב אָפן. די זינקע באַק האָט אימ
עפעס געפלאמט, גלייכ עמעץ וואָרט אימ געפאטשט; אינ די אויערן
האָבן אימ געקלונגען אַזערליי זידערני, כאַטש קיינער האָט אימ איצט
א וואָרט ניט געזאָגט...

ער האָט פארבראָכנ די הענט, אז די פינגער האָבן געקנאקט,
די האָר האָבן זיכ אימ אופגעהויבן, אונ מיט גרויס שרעק האָט ער
געקוקט אפ דער גאס-טיר, אז אַט-אַט וועט זיכ ווייטער באווייזן די

האלב-נאקעטע ויווקערע. ער איז עטלעכע מאָל צוגעגאנגען צו דער טיר פון קאַנטאַרקע, ביז דער באלעבאַס האָט זיך אופגעהויבן פון אָרט און צוגעמאכט די טיר; כאַיַם האָט זיך גאָר פארלאָרן. דאָס פּאַנעם האָט זיך אימ פון הארצווייטעק, פון יעסורימ נאָך מער פארקרימט און איז געל געוואָרן.

א לאַנגע, שרעקלעכע שאַ איז פארבײַ. די גאס־טיר האָט זיך געעפנט, און ריווקלעע איז ארייַן. ער איז אָפגעשטאַרבן, דערזענדדיק זי. עס האָט זיך אימ עפעס ווי אָפגעריסן אין הארצן.

— איך גיי שוינ... איך גיי שוינ...— האָט ער ארויסגערעדט מיט שרעק, ניט ווארטנדיק ביז זי וועט אימ עפעס זאָגן.

— איך גיי שוינ!— האָט זי אימ איבערגעקרימט דורכ טרערן— „איך גיי שוינ“— און קומט נישט! די מאמע שרייט מיט באנומענע קויפּעס, און מיך טרייבט מען ארום!... איך האָב שוינ אָפגעפראָרן די פיס, האָב איך אָפגעפראָרן!... קומ אהייַם, קומ!— האָט זי נאָך שטארקער אויסגעשרייען. — וואָס קאַנסטו זיך ניט אָפרייסן, וואָס?!... קומ אהייַם, קומ!..

דאָס הארצ איז אימ פארגאַסן געוואָרן מיט ברוט. — איך גיי גלייַך, איך גיי...— האָט ער געשטאַמלט און א לאַז געטאַן זיך צו דער קאַנטאַרקע; ער האָט אופגעעפנט שוינ פעסטער די טיר און גאנצ הויכ ארויסגערעדט:

— באלעבאַס, מײַן ווייב גייט צו קינד... איך מוז... דער באלעבאַס האָט געבלעטערט דאָס גרויסע בוך. ער האָט א ווייפּע געשווינג און דערנאָך שטיל און קאַלטבלוטיק געענט־פערט:

— זי וועט גאנצ זייַן. ער האָט אָנגעקנייטשט דעם שטערן. אָפגעשטעלט זיך אפ א כעזשבן און דערבײַ געטראכט: ער דארף אויך קינדלען... דער שלימאזל! אזא מיין צאָרע...— ער האָט איבערגעקערט א בלאט, — אזא מיין שלאק!... א גרויטע זאך— דאָס ווייב גייט צו קינד!... ווי דאָס איז א ביסל טייער בא זיך!... ער זעט, דאכט זיך...—

— מײַן טאָכטער איז שוינ דאָ דאָס צווייטע מאָל, — האָט אימ כאַיַם שוינ מיט א נידעריקן טאָן איבערגעריסן די מאכשאַוועס. — הער, דוף מיר ניט דעם קאַפּ!— האָט גרינפעלד ביזן אויס־געשרייען, א קער טוענדיק צו אימ דעם קאַפּ.

— ער זעט, דאכט זיך, ווי איך בין פארנומען! — האָט ער מיט קאס געטראכט, דרייענדיק צוריק דעם קאַש, און מיט בייזקייט א פיר געטאָן די אויגן אפ רער קעגנוואנט, ווי איינער וואָלט דאָרט געזעסן און ער וואָלט אימ געפרעגט: „וואָס זאָגט איר צו מיין מעשאָרע-סעט קאַפּ? ...“

— זעט, באַזעבאַס... האָט כאַימ אָנגעהויבן נאָך נידעריקער, מיט מער באַקאַשע.

— מאַכ צו די טיר, זאָג איך דיר! — האָט יענער אויסגעשרייען, איבערדרייענדיק זיך אפּן שטול און אָנשטעלנדיק אפּ כאַימען די בייזע אויגן. כאַימ האָט פּאָנגואַמ צוריק צוגעמאַכט די טיר.
— נו, וועסט שוין גיין אמאָל? — האָט אימ געפרעגט ריווקעלע. וואָס איז געשטאנען די גאַנצע צייט און געקוקט אפּ אימ ביז און קרומ.

— איך גיי, איך גיי... — האָט ער געשטאַמלט רויט ווערנדיק פאר בושע פאר דער קליינער טאַכטער.

— זעסט דאָך! — האָט ער צוגעגעבן, וויזנדיק מיטן קאַפּ און מיט דער האַנט אפּ דער פאַרמאַכטער קאַנטאַרקע.

— וואָס זאָר איך זען, וואָס? — האָט די קליינע ביז געשרי-ען, — קומ אהיים, קומ!

— איך גיי שוין... איך גיי שוין... האָט ער קוימ געזאָגט.

— טאָ קומ! — האָט ריווקעלע אויסגעשרייען מיט האַרצן:

— שא, שריי ניט אזוי! — איז ער שוין ביז געוואָרן, דערמאָ-נענדיק זיך, אז ער איז א טאַטע, און האָט זיך מיט שרעק אומגע-קוקט אפּ דער טיר פונ קאַנטאַרקע.

— גיי! גיי! גיי! שריי דאָ ניט!... די קליינע צעשרייען. — קומ אהיים! איך וועל אָן דיר ניט גיין!...

— קאָמ איז צוגעגאַנגען צו דער קאַנטאַרקע.

— ער דאַרף נאָך פּרעגן בא דעם באַזעבאַס! — קרימט זיך ריווקעלע. — מע נעמט און מע גייט!...

ער האָט געמאַכט מיטן פינגער, זי זאָל שווינגן.

— פּש, טייערע זאַכן?... — האָט זי זיך ווייטער געקרימט. — איך

האָב טאַקע אסאך מוירע פאר אימ...

— ששש! — האָט דער טאַטע שטרענג א מאַכ געטונ אפּ איר

מיט דער האַנט.

— יא, אוואדע! — האָט זי זיך ניט אופגעהערט צו קרימען. —
קומ אהיים, קומ!...

כאַיִם האָט ווייטער אופגעפנט די טיר.

— איך וויל גיין אהיים, באַלעבאַס.

דער באַלעבאַס האָט ניט געענטפערט, מאכנדיק א כעזטבן און
אונטערזינגענדיק.

— איך מוז, דאָס ווייב איז...

— מאכ צו די טיר! — האָט דער באַלעבאַס שטרענג געענטפערט
פון בוך.

— איך מוז גיין אהיים! — האָט כאַיִם שוין אָנגעהויבן מיט א
בארויגעזדיקן טאָן. — דאָס ווייב איז פארביי... איך מוז...

— מאכ צו די טיר, זאָג מען דאָך דיר! — האָט גרינפעלד

אויסגעשריען און אָנגעשטערט אפּ אימ די אויגן.

— איך מוז אהיים, מיין יונג... — איז כאַיִם געשטאנען זינט

— א, פאָדליעצ אײנער, הונט אײנער! ... — האָט זיך גרינפעלד

צעשריען אופשפרינגענדיק פון אָרט. — ארויס איז אלדע רוכעס! ...

דיין פוס זאָל דאָ מער ניט זיין! ... זאָלסט מער ניט וואַגן צו קומען

איך קראָם! ... פאָדליעצ דו! ...

כאַיִם איז פאר שרעק אָפגעשפרונגען. ער האָט זיך א ביסל פאר-

לאָרן, נאָר גלייך האָט ער זיך א לאָז געטון צו דער גאס־טיר און

איז ארויסגעראָפּן פון קראָם.

ריוקערע איז נאָך א ווילע איבערגעבליבן און, האלטנדיק זיך

פאר דער טיר, האָט זי אויסגעשריען גרינפעלדן, וואָס איז געשטא-

גען איך טיר פון קאָנטראַקע, מיט אויסגעגלאַצטע אויגן פאר קאס:

„איר זינט אײני א פאָדליעצ! אײני א הונט! א בר אַנד אײיך

איך אלע אײערע בײנער!“

זי האָט אפּ אימ געוואָרפן א פייערדיקן בליק און איז מיט גי-

צאָכן ארויס פון קראָם.

כאַיִם איז שוין געווען ווייט. ריוקערע האָט געדארפט לויפן

מיט אלע קויכעס צו דעריאָנג אימ, און לויפנדיק, האָט זי ניט אופ-

געהערט צו שעלטן מיט ביטערע קראַלעס זעם באַלעבאַס. כאַיִמען

האָט עס שטארק האנאָע געטאָן, יעדע קלאַלע האָט אימ אָנגענעם

געקלאַנגען, ווי א פייערע מוזיק. ער האָט געפילט, אז זי טוט א גוטע

וּגְלוּ, אִם זֶה טוֹט, וְהָאֵס מֵע דארפ טאָן און וואָס ער האָט געדארפט
טאָן, זענען ער זאָל נישט זײַן קײַן דערשלאָגענער...
יֵא זעמ לעצטן געדאנק האָט ער זיך אײַנגעכויגט, צונויפגעדרײט,
ארפּגעלאָזט דעם קאָפּ, מאכנדיק אַ זױערע מינע.

— א דערשלאָגענער, א דערשלאָגענער... — האָבן קױם גע-
מאכט זײַנע לײַפּן, און ער האָט דערפילט דעם פּראָסט מיט דעם
ווינט, עס האָט אים אָנגעהויבן צו שוידערן; ער האָט זיך געשעמט
פאר זיך אַלײַן

— א דערשלאָגענער, א דערשלאָגענער... — נאָר פּלוצלינג איז
ער בײַז געוואָרן און האָט אָנגעהויבן איבערצוכאזערן אין הארצן
יעדע קלאָלע אירע.

ער איז בא זיך שטארקער געוואָרן און האָט זיך געלאָזט לױפּן אין
אײַן אָטעם. ער האָט שױן ווײַטער ניט געפילט דעם פּראָסט, ניט
דעם ווינט, וועלכער האָט געפּײַט און געווייעט, צונויפגיסנדיק זיך
מיט רױוקעלעס קאָל און פּאנאנדערטראָגנדיק אירע קלאָלעס אין דער
לופט. עס האָט זיך אים געדאכט, אז דאָס פּײַט ניט דער ווינט,
נאָר פּונ אים אַלײַן, פּונ זײַן הארצן טראָגן זיך די שניידנדיקע קױ-
לעס. ער האָט אפּילע ניט באמערקט, ווען ער איז ארופגעקומען אפּן
דריטן שטאָק און צוגעקומען צו זײַן ווײַנונג, צו זײַן שאַקע. ערשט
בא דער טיר האָבן אים פּאנאנדערגעשלאָגן מעשונע-ווילדע קױלעס.
ער האָט א ציטער געטאָן — ער האָט דערהערט דעם ווייבס קלאָלעס.
— זאָל ער ניט דערלעבן קומען אהײַם, אוי! — האָט זי ביטער-
לעך געשרײַען. — פּאָטער זאָל איך פּונ אים ווערן, אוי, אײַ! ... ער
קאָן זיך גאָר פּונ קראַם ניט אָפּרײַסן, אוי אײַ! ... א בראנ...
א שרעקלעך ווײַגעשרײַ האָט איבערגעריסן די קלאָלעס און
אָנגעפילט דאָס גאַנצע הויז.

ווי א שווערער פּארברעכער מיט א געבויגענעם קאָפּ, אַראָפּגע-
לאָזטע אויגן און א הארצקלאַפעניש איז ער אַרײַן אין זײַן ווײַנונג.
זי איז באשטאנען פּונ צוויי קײַנע כאדאָרימ. אין דעם ערשטן, וואָס
האָט געדינט אלס קיך און קינדער-צימער צוזאמען, איז קימאט פּינ-
צטער געווען, נאָר א קליינע שײַן איז אריינגעפאלען פּונ דער האַלב-
אָפּענער טיר פּונ צווייטן צימער. איב אײַן ווינקל האָט זיך געריסן
א קײַן קינד פּונ א יאָר אָנדערהאַלבן, מיט וועלכען עס האָט זיך
געניאנטשעט אן אומבאקאנטע שכינע. אין דעם אנדערן ווינקל האָבן

געשלוכצט אינ א קופקעלע פיר קליינע קינדער און האָבנ זיכ צע־
לאָזט אפ א קאָל, דערזענדיק דעם פּאָטער.

די שכינע האָט איבערגעגעבנ ריווקעלענ דאָס קינד און ארום־
געוואָרפנ זיכ מיט זינדערייענ אפ כאַמענ. זי האָט געשוואָרנ, אז
מע טאָר אימ ניט אריינלאָזן אינ א ייִדיש הויז, אז ער איז ניט
ווערט, וואָס די ערד טראַגט אימ, אז אזא מאנ האָט זי נאָכ ניט גע־
זענ, זינט זי איז א שטיקל מענטש.

— איידער אזא מאנ צו האָבנ, — האָט זי אויסגעפירט אירע טיי־
נעס, — איז בעסער גאָרניט געבוירנ צו ווערנ, טפול!...

זי האָט אויסגעשפיגנ מיט הארצ און געוואָרפנ א גיפטיקנ בליק
אפ כאַמענ, פארזיכטנדיק דאָס טיכר אפנ קאָפּ.

ער האָט גאָרניט געענטפערט. ער האָט מעקאבל בעאהאווע ²⁴ גע־
ווענ אלע זינדעריי, פילנדיק זיכ העכסט שולדיק. דאָכ האָט ער מיט
די אויגנ געבעטנ הייפּ בא. ריווקעלענ — זי זאָל זיינ זיינ מיילעציווי־
שער, ²⁵ זי זאָל זאָגן, צי ער איז שולדיק, צי ניט. נאָר ריווקעלעס
שווארצע, ברענענדיקע אויגנ האָבנ אפ אימ געקוקט מיט סינע און
נעקאָמע.

— זייער רעכט אפ דיר! — האָט זי זיכ ביזן צעשיפעט, — האָסט
געדארפט נייטיק פרעגן באמ באלעבאָס, נייטיק געדארפט! ... דאָ טוט
זיכ, און ער דארפ פרעגן! ... איכ וואָלט אימ אָנגעשפיגן אינ צורע
און אוועקגעאנגען!...

כאימ האָט א שווערנ, שטילנ קרעכצ געטאָנ, א פיר טוענדיק
מיט די פּייצעס, ווי אונטער א שווערנ אינזערנעם יאָכ, און אראָפּ־
געלאָזן די אויגנ.

אינ צווייטנ צימער, וואָס איז געווענ אי א זאל אי א שראַפּציי־
מער, האָבנ זיכ די קוילעס פארגרעסערט. כאַימ האָט זיכ שטייל פאנאנ־
דערגעוויינט. אימ האָט זיכ פארוואָלט א קוק כאַנ אפנ ווייב — ער
וואָרט זי געטרייסט, מיט א וואָרט געהאָלפּן; ער וואָלט אפ איר גע־
קוקט און געהאָלפּן לייִדן, נאָר ער קאָנ זיכ ניט דערוועגן דאָס צו
טאָנ: דערזענדיק אימ, וועט זי נאָכ מער אינ קאס ווערנ און נאָכ
גרעסערע יעסורימ האָבנ.

עס האָט זיכ אימ געוויינט איינמאָל פאר אלעמאָל. איינמאָל פאר
אלע זיינע צאָרעס פונ זיינ אָרעמענ קנעכטישן לעבנ.

— גוואלד, ריבוניגעשעוילעם! „האַט“ זיך אימ“ ארויסגעריסן

פון דעם פארברוטיקטן הארצן.

דאָס איז געווען די בעסטע און שטארקסטע טפילע בא דעם קנעכט אינ מויל.

קוקנדיק אפן טאטן, האָבן זיך די קינדער נאָך העכער צעוויינט, ריווקעלע איז אויך צוגעשטאנען. — מאמינקע! — האָבן אלע קינדער געקלאָגט מיט הארצרייסנדיקע קוילעס.

פון צווייטן צימער איז ארויס די באָבע מיט א געשריי, מע זאָל אופהערן צו וויינען. לעבן דער קינפעטאַרן זיינען געבליבן א פאָר שכיינעס, וועלכע האָבן געוואָרפן אפ כאַמען קרומע בליקן און געמאכט מיט די הענט, אז ער זאָל אופהערן צו וויינען און איינעמען די קינדער.

עס איז געוואָרן שטילער. כאַימ האָט אָנגעהויבן צו באַרוקן זיך, און די באָבע האָט זיך אפ אימ ארופגעוואָרפן מיט מוסער.

— ווי האָט ער דאָס ניט גאַט אין הארצן? — האָט זי ביזן גע- זאָגט. — דאָס דארף דאָך טאַן עפעס א גאזלען... וויאזוי קומט מען דאָס ניט אהיימ, איך קראָם זאָל אפילע ברענען?! מע דארף דאָס עפעס צען מאָל שיקן נאָך אייך?!... טפו!... מיינע סאַנימ, וואָס ווינטשן מיר ביזן, זאָלן האָבן אזעלכע מענער! האָט איר כאַטש גע- בראכט עפעס געלט? — האָט זי אויסגעלאָזן מיט פאַראכטונג.

— געלט? — האָט ער אויסגערעדט דערשטוינט און דערשראָקן. — וויפל געלט? ...?

— וואָס איז דאָס פאר א קאשעס! — האָט זיך די באָבע צע- שריען. — פון וואָסער טליע האָט איר זיך דאָס אָפגעריסן?!... וויפל געלט?! — האָט זי אימ נאָכגעקרימט. — טפו!...

— איך האָב בא זיך דריי און פערציק קאָפיקעס, — האָט ער שוואכ ארויסגערעדט, פירנדיק, אז דאָס איז גאָר קיינ געלט ניט.

— ווערגט זיך ביט די דריי און פערציק קאָפיקעס — האָט די אַל- טע העכסט איך קאס אויסשויגען. — אפ מיינ לעבן האָב אכ דאָך עפעס אזא מענטשן ניט געזען!... וואָס וועט מען פריער טון מיט די דריי און פערציק קאָפיקעס?! — האָט זי איראַניש געשריען, ציענדיק די לעצטע ווערטער. — דאָ דארף מען האָבן א בוטל וויינ, צימבריק-טראָפן!... זי האָט דאָך שוין קיינ קרעפטן נישט!... מע וועט עפשער דארפן האָבן אַ וואַנע... מע דארף און מע דארף... און ער האָט דריי און פערציק

קאפיקעס!... האָט זי זיך ווידער פארקרימט. — טפו! ניט געדאכט
זאָל ווערן אזא מענטש!...

ער האָט זיך שטארק פארלאָרן.

— ווער איך א לויפ טון צוריק אינ קראָם, — האָט ער קוימ הייס-
גערעדט. נאָר א קאלטער שווייס האָט באדעקט זיין שטערן, און די
האַר האָבן זיך אימ אופגעשטעלט; ער האָט זיך דערמאָנט אפ דער סצע-
נע צווישן אימ און באַלעבאַס, א בליק פון מיט ייעש²⁵ האָט ער
א וואָרפ געטאָן אפ ריווקעלען, וואָס האָט זיך געניאנטשעט מיט דעם
קליינעם קינד און צוגעהערט און צוגעקוקט זיך צו אלץ, וואָס איז
פאָרגעקומען אינ שטוב.

— קום מיט מיר, ריווקעניו! — האָט זיך בא אימ ארויסגעריסן
קעגן זיין ווילן.

די באַבע מיט דער שכינע זיינען אויסער זיך געוואָרן און אָן-
געפאלן אפ אימ.

— ווי שעמט איר זיך דאָס ניט אן אויפּלע צו שלעפּן אינ
אזא וועטער! אריין האָט איר מוירע צו גיין, וואָס? מע דארפ דאָך
עפעס האָבן א הארץ פון א גאזעני, פון א רויצייעך האיאאר? ...!²⁶
און ווער איז אייך דאָ מעכועוון צו ניאנטשען זיך מיט די קינד-
דער? האָט די שכינע צוגעלייגט.

ער האָט א קוק געטאָן אינ פענצטער, און זיין געזיכט האָט
זיך פארקרימט פאר הארצווייטעק. נאָר ער האָט גאָרניט געזאָגט און
געקוקט ווייטער אפ ריווקעלען, ווארטנדיק, וואָס וועט זי זאָגן.
ריווקעלע האָט געוואָלט צושטיין צו דער באַבען מיט דער שכינ-
נע, דער קאס האָט שוין אינ איר געברענט, נאָר דעם טאטנט קוקן
מיט געבעט האָט אפ איר געווירקט. זי האָט זיך פּלוצלינג א הייב
געטאָן פון אָרט און אויסגעשרינג: איך גיי! — זי האָט אריינגעשפארט
דאָס קינד דער שכינע און אפגיכ איינגעוויקלט זיך אינ דער צע-
ריסענער שאַל.

די באַבע מיט דער שכינע האָבן געקנייטשט מיט די פלייצעס.

— א שטוב מיט מעשוואַגאַים — האָבן זיי געמורמלט.

נאָר כאַימ האָט שוין געשמייכלט. ער איז פריילעכער געוואָרן,
האָט מיט זיכערקייט, פריילעך פארשפראַכט אלץ, אַלץ ברענגען און
געלאָזן זיך מונטער גיין. ער האָט זיך געפילט עפעס שטארקער מיט

דער קליינער טאכטער — און אימ האָט זיך געגלייבט, אז מיט איר
וועט ער בא אימ געוויס אויסרייסן עפעס גוטע.

אפן וועג איז ער דאָך צוריק אריינגעפאלן אין ספייקעס.
און טאָמער וועט ער פאָרט ניט געבן? — איז ער אָפהענטיק און
אומעטיק געוואָרן.

— ער וועט ניט געבן, ריווקעלע, — האָט ער זיך געווענדט צו
איר און אריינגעקוקט איר אין די אויגן, וועלנדיק וויסן, וואָס
טראכט זי. — ווינטט זענן, אז ער וועט ניט געבן! איך קאָן אימ שוין
זיין גוט! ... ער וועט זיין טער אָנפאלן מיט קוילעס און וועט טרייבן
פון קראָם...

— יאָ, אוואָדע! ... — האָט זיך ריווקעלע געקרימט. — א קראַנקער
וועט ער שוין געבן! איך וועל מאַכן אזעלכע קוילעס, אזעלכע קוילע-
לעס וועל איך מאַכן, אז אימ וועט ניט ניכע זיין דאָס זעבן... פינצ-
טער און זייער וועל איך אימ מאַכן! ... זאָר ער נאָר פרווונ ניט
געבן! ... — זאָט זי אויסגעשרייען, קוילע כאַפנדיק דעם אָטעם, און איר-
יך שוואַרצע אויגן האָבן געפינקלט, ווי בא א טיגער.

כאַימען זיינען די ווערטער געווען א באַזאָמ צום געבראָכענעם
הארצן. עס איז אימ ווייטער גרינגער געוואָרן אפן האַרצן און ער
האָט שוין צוגערעדט גלאַט איר, אום אויסצוקליין זיך דאָס האַרצן:
— א ראָשע מערושע? איז ער, ריווקעלע! ... איך קען אימ
שוין! א צוירער הייהודים? ... א האַמען, א וואָרער האַמען, יימאכ
שמוי וועזיכרוי? ... אן ארעסטאנט, ריווקעלע! ...

— עס מאַכט ניט אויס! — האָט ריווקעלע מיט זיכערקייט פעסט
געענטפערט. — ער וועט מיר שוין מוזן געבן! ... דאָס שוואַרצע יאָר
וועט אימ שוין נעמען! ...

כאַימ האָט געקוואָלן; ער איז געוואָרן פריילעך.

— א טייער קינד! — האָט ער געטראַרט. — זאָל איר נאָר גאָט מאַ-
לעך יאָמימ זיין? ... א פאָרגעניגן אזא קינד!

זיינע מיט שנייפאָרשאַטענע אויגן האָבן אויסגעדריקט א וואַרע-
מע ליבע צום קינד, וואָס איז געפאָפן זעבן אימ צונויפגעקארטשעט,
איינגעבויגן פאר קעלט, און האָט זיך געראַנגלט מיט דעם ווינט,
ניט אויסריידנדיק קיין אומצופרידן וואָרט. ריווקעלע האָט דערפילט
דעם טאטנס ברייך. זי האָט זיך צוגערוקט מיט ליבע צום פאָטער,

אויסגעגלייכט די דארניקע פלייצעס און אָנגעהויבן נאָכ שטארקער
צו גיין.

דער פאָטער מיט דער טאָכטער האָבן זיך געפילט שטארק און
דרייטט און האָבן זיך אפילע פונ דעם וועטער גאָרניט אויסגעמאכט.
ניט ווייט פונ קראָם האָבן זיי דערזען, אז דער באַלעבאָס מיטן
קלענערן מעשאָרעס פארשליסן זי שוין. כאַימ האָט פּרִיצלינג פאר-
לאָרן זיין מוט און מוירע געקראָגן צו באווייזן זיך פאר דעם בא-
לעבאָס.

— גיי צו, ריווקעגיו, — האָט ער ארויסגערעדט רויט ווערנדיק,
שעמענדיק זיך פאר זיך אלײַן, פאַר זײַניט-מענטשלעכקײַט, פאַר זײַן
דערשלאָגנקײַט, — גיי צו, ריווקעגיו, און בעט בא אימ עטוואָס געפֿט...
צוויי — דריי רובל, ריווקעלע...

ריווקעלע האָט א וואָרפ געטאָן אפ אימ א בייזן קוק.
— אוי, אוי, א מענטש! — האָט זיך בא איר ארויסגעריסן מיט
סינע.

כאַימ האָט געשוויגן. דאָס בלוט האָט אימ ווייטער אריינגעשלאָגן
אין פאַנעם ארייין, און ער... איז אָפגעטראָטן ווייטער א ביסל, אז דער
באלעבאָס זאָל אימ געוויס גיט באמערקן... און ריווקעלע איז שוין
געשטאנען לעבן גרינפעלדן.

— דער טאטע האָט געבעטן עפעס געלט... א דריירובלדיקע! —
האָט זי געזאָגט מיט א בארויגעזדיקן טאָן.
— זאָג דײַן טאטן, אז איך האָב אימ ניט וואָס צו געבן. —
האָט גרינפעלד געענטפערט, נאָכמאכנדיק איר טאָן.
— די מאמע גייט צו קינד, — האָט ריווקעלע דערהעכערט דאָס
קאָל. — מע דארפ האָל...

דער ווינט איז איר ארייין אין מויל און האָט זי אפ א וויילע פאר-
שטיקט. זי איז קוים געקומען צו זיך. פאר קאס האָט זי צונויפגע-
דריקט די צייג און א בייזער „איי“ האָט זיך ארויסגעריסן בא איר.
— מע דארפ האָבן געפֿט! — האָט זי זיך צעשרייען.

— וועט דײַן מאמע האָבן... האָט ער קאלטבלוטיק געוויצט. ער
האָט אריינגעלייגט די שפּיסעלעך אין קעשענע, אופגעשטעלט דעם
קאָלנער פונ זײַן פעלצ און גענומען אוועקגיין.

— גיט מיר געלט, גיט מיר! — האָט ריווקעלע נאָכ העכער אויס-
געשרייען, פארשטעלנדיק דעם וועג.

כאימ האָט דערהערט און איז טארציטערט געוואָרן.
 זי רעדט שוין צו האָזעדיק, — האָט ער געטראכט, און עס האָט
 אימ שוין פארדראָסן, וואָס ער האָט זי, די האָזעניצע, געשיקט.
 — נו, מאַרש אוועק! — האָט דערוויילע גרינפעד געקאָמאנדע־
 וועט. ניטאָ קיין געלט! גיי! ... אז דו ווילסט, וועסטו באקומען פאר
 די פריערדיקע קלאַלעס, פאסקודניצע, דו! ...
 — פש! איך האָב זיך אוואדע פאר אייך דאָרשאָקן! — האָט
 זי זיך געקרימט קעגן אימ. — גיט מיר געלט, גיט מיר... איך וועל
 פון אייך ניט אָפטרעטן! ...

ער האָט גאָרנישט געענטפערט און איז אוועקגעגאנגען זיין וועג.
 — אזא קליינע פאסקודע! — האָט ער געטראכט, — זי וועט, דאכט
 זיך, בא מיר ניט אויספירן...

ריווקעלע איז פון אימ ניט אָפגעשטאנען. זי איז נאָכגעלאָפן
 און געטיינעט אינעם קאַל: „געלט!“ דער ווינט האָט זי עטלעכע
 מאָר פארשטיקט, און ריווקעלע איז אלץ בייזער און בייזער געוואָרן
 און האָט זיך לעסאָפּ פאנאנדערגעוויינט אפן קאַל. איר געוויינט איז
 געווען שרעקלעך, האַרצרייסנד — אינעם האָבן זיך געהערט א טיפ
 אומגליק, גרויסע צאָרעס, ייעש און בייזקייט. בא כאַמען, וועלכער
 איז זיי נאָכגעגאנגען, האָבן זיך אָנגעשטעלט טרערן; פארבייגייער
 האָבן זיך אָפגעשטעלט, קוקנדיק מיט פארווונדערונג אפ דעם גוטן
 פעלצ מיט דעם אָפגעריסענעם קינד, וואָס לויפט אימ נאָך.

גרינפעלד האָט זיך דערשראָקן פארן געוויינט. עס האָט אימ א
 זינט געטאָן אינעם האַרצן און פארדראָסן, וואָס ער האָט גאָר אָנגע־
 ייבן מיט דער „קליינער פאסקודע“, און ער האָט זיך מיט שרעק
 ארומגעקוקט: באגענדדיק זיך מיט אייניקע בליקן פון די פארביי־
 גייער, האָט ער זיך נאָך מער פארלאָרן און אריינגעלאָזן די האנט
 אין טאש.

— מע האָט אפילע ניט געדארפט גיין, — האָט ער געטראכט,
 שלעפנדיק פון טאש צוויי פאפירלעך. — א שטיקל כאזער זאָל
 אויספירן! ...

ער האָט איר אריינגעשפארט מיט קאס דאָס געלט.
 — נא, נא, פאסקודניצע! — האָט ער צוגעשרייען, — און מאַרש
 אוועק.

ער האָט זי אָפגעשטויסן פון זיך און איז אוועקגעגאנגען מיט

גרויס פארדראָס, וואָס דאָס „קליינ שטיקל כאָזער“ האָט באַ אימ
אויסגעפירט. און דאָך האָט ער זיך אַרומגעקוקט מיט גייווע אפּ די
פאַרבייגייער, ווי ער וואָלט וועלן, אז ווי זאָלן אימ מוידע זיין, אז
ער איז אַ גוטער מענטש...

ריווקעזע, דערפרינדיק אינ האַנט דאָס געלט, האָט אַופגעהערט
צו וויינען און נאָר שטייל געשלוכצט. זי האָט זיי קוימ געהאַלטן
אינ אירע פאַרפראָרענע הענטלעך און מיט די טאַרלאַפּענע אויגן
קוימ באַמערקט, אז דאָס זיינען נאָר צוויי פאַפירלעך. זי האָט שוין
געהאַט בעדייע ראָזן זיך לויפן נאָך אימ און בעטן נאָך אַ רובל,
נאָר כאַימ איז אונטערגעגאַנגען.

— האָסט! — האָט ער אויסגעשריען מיט פרייד, דערזענדיק באַ
איר די פאַפירלעך.

— אָבער נאָר צוויי רובל! — האָט זי ביזן און וויינענדיק אויס-
געשריען.

— נו, מיילע! וואָס קאָן מען מאַכן? — האָט ער געזיפּצט, —
עס וועט מוזן זיין גענוג צוויי רובל...

ער האָט נאָך אַ זיפּצ געטאָן און צוגענומען באַ איר דאָס געלט.
— ער האָט פאָרט געגעבן, הי! — האָט ער געזאָגט מיט אַ
ברייטן שמייכל נאָך אַ קליינעם שווייגן, אויסגעטענדיק און צונויפ-
לייגנדיק זיי צוויי רובל.

— נו, אַצינד, ריווקעזע, — האָט ער אָנגעהויבן מיט זייער אַ
ליבלעכען טאָן, — לויפ אהיים. ביסט שוין אַ דערפראָרענע, און איך
וועל לויפן נאָך דאָס, וואָס מע דאַרף.

— גיי, ריווקעזע! גיי, מיין זיידערקע! — האָט ער אַרויסגע-
רעדט נאָך ווייכער, פאַריכטנדיק אפּ איר די שאַל.

— ניינ, איך וועל שוין גיין מיט דיר, — האָט זי געענטפערט.
— כאַימען איז דאָס זייער אָנגענעם געווען — ער האָט דאָס גע-
וואָלט; דאָך פילט ער, אז ער טאָר זי נישט אַרומשלעפּן מיט זיך.
— גיי, גיי אהיים! — האָט ער געזאָגט מיט ראַכמאַנעס — עס
איז דאָך קאַלט...

— עס מאַכט נישט אויס, — האָט זי אימ איבערגעריסן, — איך
וועל נישט דערפראָרן ווערן.

זיי זיינען ביידע שווייגנדיק אוועקגעגאַנגען אינ אפטייק.

— ער האָט פאָרט געגעבן! — האָט כאַימ אַרויסגערעדט פאַר-

טראכטערהייט, אָפּגייענדיק אַ ביסל. אפּ זיינע ריפּן איז געלעגן א שמיכל, ווי ער וואָלט באוונדערן א זאך, וואָס האָט גאָר קיינמאָל נישט געקענט טרעפּן.

— יאָ, ער האָט שוין געמעגט נישט געבן! — האָט ריווקעלע אונטערגעכאפט, מיינענדיק, אז דער פּאָטער רעדט עס מיט איר. ער וואָלט שוין בא מיר שיינ אויסגעזען! איך וואָלט אימ... און ריווקעלע האָט זיך פּאנאנדערגעקאָכט, צעהיצט, צעשריען. כאַימ איז געווען שטארק פּארטיפט אין ראיוניעס⁸¹ און האָט זי גאָרנישט געהערט. ער האָט אפּילע די אפטייק נישט באמערקט, און ריווקעלע האָט אימ געדארפט אָפּשטעלן.

— הא, מיינ טאָכטער, גוט צו זיין א מעשאָרעס, הא? — האָט ער זיך פּלוצלינג געווענדט צו איר, ארויסגייענדיק פון אפטייק. — א לעבן, הא? א כּיפּה, וואָס, טאָכטערקע!..

ער האָט אָנגעהויבן שנעל צו גיין, ווי ער וואָלט אנטלאָפּן פון ענטפּער. ער האָט גערוועזן אָנגעטאפט די רעפּועס אין קעשענע, אין קאָפּ איז דורכגעפּרויגן א געדאנק וועגן דעם ווייב, און ער האָט נאָך שנעלער אָנגעהויבן צו גיין.

— פאר קיינ געזעט וואָרט איך קיינ מעשאָרעס נישט געווען! — האָט ריווקעלע געענטפּערט, נאָכלויפנדיק נאָך דעם פּאָטער.

כאַימ האָט זיך אָפּגעשטעלט און אויסגעגלייכט מיט ריווקעלע. — מיינע סאָנימ, — האָט ער געזאָגט און געלאָזן זיך ווייטער גיין מיט אן אראָפּגעלאָזענעם קאָפּ, — זאָלן זיין מעשאָרסימ! אלע סוינע ייטראָעל!.. קאטאָרגע איז דאָס... ערגער פאר קאטאָרגע!.. דעם גרעסטן סוינע דארפּ מען דאָס ווינטשן, טאָכטער מיינע... ערגער ווי א פארקויפטער איז א מעשאָרעס... א פעגירע האָט געמעגט איינעמען מיינ באַעבאָס, איידער איך האָב אימ דערקענט!.. פּופּצן יאָר, — האָט ער אופּגעהויבן און איבערגעדרייט דעם קאָפּ צו ריווקעלע, וואָס איז אימ נאָכגעלאָפּן מיט אַזע קויכעס, און דערהעכערט דעם קאָפּ, — פּופּצן יאָר, אז איך בין שוין בא אימ ערגער ווי בא פארען אינ מיצראַיִם... ערגער, ריווקעלע, אסאך ערגער!..

ער האָט געציטערט ווי אינ א קאדאָכעס. אינ די אויערן האָבן אימ געקוונגען אלעדליי קעאלעס און זידלעריי; אפּן באק האָט ער געשפּירט פינגער, דיקע, געוונטע פינגער, און ער האָט זיך צונויפּ-

געקארטשעט, ווי ער וואָלט וועלן ראטעווען זיין רוקן פון פעסטע פויסטנ... נאָר גלייכ האָט ער זיך ווידער דערמאָנט אפן ווייב און אָנגעהויבן נאָך האסטיקער צו גיין...

— פאר קיין געלט וואָלט איך, דאכט זיך, בא אימ ניט געווען, — האָט ריווקעלע געטיינעט — איך וואָלט אימ שוין לאנג א פולע צורע אָנגעשפיגן...

— זאָג זאָס ניט, טאָכטערקן — האָט כאַימ זי איבערגעריסן שוואַך און אומעטיק — די נויט גלייב איינזאָל! אז מע קאָן ניט אריבער, מוז מען ארונטער, קינד מיניסט!...

ער האָט שווער א זיפּצ געטאָן.

— אוואדע, זע אָקאַבשט, ווי גלייבסטו, — האָט זיך ריווקעלע צעהיצט, און אירע אויגן האָבן אויסגעריקט סינע צום פארקנעכטעטן, דערשלאָגענעם פאָטער, איך וועל עפּשער אויך דינען?!... אויך זיין א מעשאָרעס?!... ניט דערלעבן וועט דאָס קיינער!...

— דיכ זאָל שוין גאָט אויסהיטן דערפון! — האָט כאַימ געענטפערט אזוי רירנדיק, אז ריווקעלע האָט אין הארץ באַרד מיט אימ שאַלעם געמאכט.

אינדערהיים, ווען אלע זיינען אָנגעפאלן אפ אימ, וואָס ער האָט זיך אזוי פארזאמט מיט די רעפּועס, איז שוין ריווקעלע זיין מיינ-ריציווישער געווען און האָט זיך מיט אַרעמען אמבעסטן אָפּגעטיינעט.

— גייט איר פרווון בעטן געלט בא זיין באַלעבאָס, זאָל אימ אראָפּ די נאָז! האָט זי געגראמט.

כאַימ האָט פון איר געקוואַלן, נאכעס געקליבן.

— זי וועט שוין, דאכט זיך, געוויס קיין מעשאָרעס ניט זיין — און זיין הארץ איז געוואָרן לאנג און ברייט.

די מאכשאַוועס זיינען אימ פון קאָפּ ניט ארויס די גאנצע נאכט. זאָגנדיק טייליך, פארגלאַצנדיק די אויגן צום הימל און בעטנדיק הילף פאר זיין ווייב, האָט ער פאר איינוועגס געבעטן, אז גאָט זאָל אימ אויספייזן פון מעשאָרעס און זיינע קינדער גאָרניט ברענגען דערצו. כאַימ האָט פראָטעסטירט! ער האָט פראָטעסטירט קעגן פופצן-יאָריקע צאָרעס, קלעפּ, שרעק, זידערלי, קעגן פופציאָריקע אונטער-

טעניקיט, אונטער־דריקטקיט, דערשלאַגנקייט, קעגן פּופּצניאַריקן זײַן
„יענעם א מענטש“...

ביסלעכווייז האָט ער זיך אָנגעהויבן צו פּילן שטארקער, פּרייער ;
עס האָט זיך אימ שוין אויסגעדאכט, אז ער האָט אראָפּגעוואָרפּן
פּונ זיך די קייטן, אז ער איז פּאָטער געוואָרן פּונ דעם פּרייער-
דיקן לעבן.

עס האָט זיך אימ געדאכט, אז זײַן טפּילע איז דערגאנגען און
צוגענומען געוואָרן.

— מאַזשטאָוו! — האָבן אימ איבערגעריסן די מאכשאַוועס די-
שכײנעס און דער באָבעס פּריילעכע שטימען.

— מאַזשטאָוו! — האָט די באָבע איבערגעכאזערט. — א צוויילינג,
און ביידע זײַנגלעך!.. אָבער איז עס צוגעגאנגען!..

נאָר ער האָט זי ניט געהערט. מיט איינ שפרונג איז ער שוין
געווען לעבן דער קימפעטאָרן. פּונ זײנע אויגן האָבן זיך געגאָסן
טײַכן טרערן, נאָר דאָס זײנען געווען טרערן פאר סימכע, פאר
גליק, אפּ וואָס ער האָט געהאַפּט.

ער האָט אָנגעוויגטשט זיך — זיך אַפּײַן מיט דעם ווייב — און
די נײַגעבאַרענע קינדער אלעס גוטס מיט לאַנגע יאָר.

— נאָר קײן מעשאַרסימ זאָלן זײ ניט זײַן, ריבונישעלויצעם! —
האָט ער ארויסגערעדט זייער רירנד, מיט געבעט.

דאָס ווייב האָט איצט אלץ פארשטאנען און אופּגעהערט באַרוי-
גען צו זײַן אפּ אימ פאר היינטיקער נאכט.

— אַפּײַן, האַלעוויי! — האָט זי געענטפּערט מיט טרערן. — דער
אויבערשטער זאָל שוין אונדז אויך אייסלייזן און צושיקן א בע-
סערע פארנאָסע.

כאָמען איז עפעס גרינגער געוואָרן. זײַן אכט און צוואנציק-
יאָריק פּאַנעם, וואָס האָט כאַקומען קנייטשן פאר דער צײט, האָט
זיך א ביסל אויסגעגלעט. דאָס ווייב האָט זיך אויך אָנגעהויבן צו
פּילן שטארקער, און זייערע בליקן האָבן זיך צונויפּגעגאָסן מיט
ליבע און טרייהייט.

און ריווקעלעס אויגן האָבן געקוקט אפּ טאטע־מאמע מיט גרויס
ראכמאַנעס און ווארעמער ליבע...

אם מאַרגן אינדערפֿרי, ווען עס איז געקומען די צײַט צו גיין
 אין קראָם, איז אים געוואָרן זייער ביטער, ער איז ווידער כוּישעכ־
 דיק און אינגעקנייטשט געוואָרן. ער האָט זיך דאָך אָנגעטאָן און
 געלפֿאָזן זיך גיין: דאָס ווייב האָט אויך געהייסן גיין— ער וועט
 דאָך איצט, ווען זי לײַגט אים קימפעט, ניט בלײַבן אָן א שטעלע.
 — ווהינ גייסטו? — האָט אים אָפגעשטעלט דאָס קלײנע רײַ-
 קעלע.

— אין קראָם. וואָס איז? — האָט ער זי געפרעגט, פארשטייענדיק
 איר פראגע, נאָר וועלנדיק וויסן, וואָס וועט זי זאָגן.
 — איך וואָרט אים אסאך אָנגעגאנגען — האָט די קלײנע ביזן
 געזאָגט, — ער וואָרט שוין לאנג ווארטן!.. נאָך גיין בעטן זיך בא
 אים!..

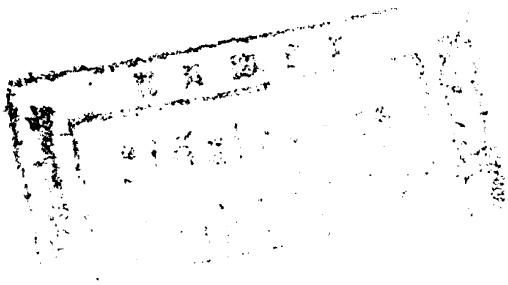
ער האָט גאָרנישט ניט געענטפערט און איז אוועק. ריווקעלע
 האָט אים נאָכגעשיקט זייער א בייזן קוק, וועלכע ער האָט גוט גע-
 פירט. כאַטש ער האָט אים ניט געזען.

מיט אן אראָפגעלאָזענעם קאָפּ איז ער אריין אין קראָם. אפ
 זיינע ליפּן איז געלעגן א נארישער שמייכל; די רעכטע האנט האָט
 ער געהאלטן הינטערן אויער.

— מיין ווייב האָט געהאט א צוילינג, צוויי יינגלעך, — האָט ער
 כניפּעדיק געזאָגט דעם באַלעבאָס אָנשטאָט א „גוט מאַרגן“.
 — מאולטאָו דיר! — האָט דער באַלעבאָס איראָניש געענטפערט,
 קרום און מיט פאראכטונג א קוק טוענדיק אפּ אים, — איך דעם
 ביסטו גראָד געראַטן... שוין גלייך א מיניענ?..
 — ניין, ערשט א צווייענדיקע קאדריל! ³⁸ האָט כאַיַם געוויצלט
 מיטן נארישן שמייכל.

— פארכ איינער! — האָט דער האַלעבאָס ביזן אויסגערעדט,
 דערמאָנענדיק זיך אפּ דאָס געכטיקע.

כאַיַם האָט גאָרנישט געענטפערט. מיטן שמייכל פון א דערשלאַך-
 גענעם האָט ער זיך געשטעלט אפּ זיין אָרט הינטער פארקויפֿטיש.
 אינווייניק, איך זיך, האָט ער נאָר א שטילן און לאנגן זיפּצ
 געטאָן.

ערעוו יאָנקיפער

א שפּיל צווישן איינ ציג און אסאך וועלפּ

אינ דרײַ טײלן.

ערשטער טײל

די ציג

ערעוו יאָנקיפער, ארומ האלבן טאָג.
 ר' עליע דער טוכ-פאבריקאנט גרייט זיך צו ערלעך פאנאנ-
 דערצאָרן זיך מיט זיינע ארבעטער. לעקאוועד יאָנקיפער! דער
 בוכהאלטער מיטן קאסיר מאכט די רעכענונגען און ציילט אויס
 דאָס געלט. ער וויל זיך אפילע פריינטלעך צעזעגענען מיט זיי. אפן
 גרויסן שרייבטיש שטייט א גרויסע פלאש בואָנפן, עטלעכע גרעז-
 לעך, עס ליגט אסאך אָנגעשניטענער לעקעך. ער וויל זיי ווינטשן,
 זיי זאָרן ניט דארפן אָנקומען צו פרעמדע הענט. ער גייט ארומ
 הינט און צוריק איבער זיינ קאנטאָר. ער איז שטארק פארנומען מיט
 זיינע געדאנקען און דאפקע ניט געשעפט-געדאנקען — ערעוו יאָנקיפער
 איז ניט א צייט פון געשעפט. ר' עליע איז א פרומער ייד. גאָר
 אַן סאָפעק. אינ א לענגלעכען ראָק מיט לענגלעכע פייעס, וועלכע
 זיינען פארבארשטן צוזאמען מיט דעם באקנהאָר פון זיינ גרויסער,
 ברייטער באָרד. און גלאט — ר' עליע! ער וויל קומען א ריינער
 צום מאָרגנדיקן מישפעט. ער ווייט אָבער, אז די ארבעטער האָבן
 איינ שוין ניט איינמאָל פארקלאָגט באמ „מעלעך עליוני³⁴, וויל
 ער זיך מיט זיי אָפטזיינען. ער ווייזט זיך אופ, אז- ער איז שטענ-
 דיק גערעכט געווען: די ארבעטער זיינען פאָשעט, קעשענע-גאנאָ-
 ווימ! זומער האָבן זיי פלוצלינג געמאכט „יאדאכעס“ און אופגע-
 הערט צו ארבעטן. א גאנצן כוידעש! א רעציכע!

שטרײַק — שטרײַק! — טראכט עליע, — שטרײַק רופן זיי עס נאָכ
אָנ! גנייווע, גזיילע, פונ מויל דעם ביסן! ... ניט שטרײַק — שמײַק.
וואָס פאר א נאָמען זיי טראכטן נאָכ אויס! ...

ער האָט געוואָלט אראָפּנעמען א האלב רובל פונ שטיק. ער
האָט געוויסט, וואָס ער טוט, ער האָט געמוזט טאָן: אימ אונטער
דער נאָז וואקסט אויס א קאָנקורענט.

דאָס איז אפילע ניט קיינ שטארקע טינע, ער פירט עס. דער-
צו האָט ער ניט פינקטלעך געצאָלט, געפרווט א פאָר מאָל איינ-
דרייען, צושטעלן, פארשריבן גוטע סכירע פאר שלעכטע און
גאָרניט באצאָלן — נאָר ער האָט עס געמוזט, גאָט איז זיין איידעם —
געשעפט! ווי זאָגט מען עס — אינ האנדלשאפט, די גאנצע וועלט
טוט אזוי, אָבער דער שטרײַק!

„און גראָט“, מיינט ר' עליע, „זיינען די יונגע ארבעטער ניט
ווערט, וואָס די ערד טראָגט זיי. גוימ, ווארע גוימ, א ייִדישער
פונק איז ניטאָ אינ זיי. אזעספענעמער, ניטאָ עלטער, ינגער — פונ
גאנצן אויסגעטאָן.“

איינ פענצטער פונ קאָנטאָר גייט ארויס צו דער גאס, און ר'
עליע זעט, ווי אינ גאס לעמ טויער הייבן זיך שוין אָן צו קלייבן
די ארבעטער. זיי מאכן מיט די קעפ אינ דער זייט פונ קאָנטאָר.
אָט פארגלייזט א יונגער ארבעטער, פונ א יאָר דריי און צוואנציק,
געציל לעצ, די אויגן און גיט א וואָרפ מיט די הענט, ווי ר' עליע, ווען ער זידלט
אן ארבעטער. די יונגע ארבעטער ארום געצילען צעלאכן זיך.

ר' עליע קערט אָפ די אויגן פונ פענצטער בארויגעזדיק.
— וועט שוין זיין אמאָל א סאָפ? — ווענדט ער זיך אומגע-
דולדיק צום בוכהאלטער מיטן קאסיר, ער וויל שוין מער אינ פענ-
צטער גיט קוקן און וועגן די ארבעטער ניט קלערן, „גאָרנישטנ!“
באשליסט ער אינ מויעך און ווארפט אומגערן זיין בליק אפ דער
גאס: געציל שטייט אינ דער פאָזע, ווי ר' עליע, ווען ער וויז
איינשמעסן אן ארבעטער, אז ער האָט בא אימ אָנגענומען מער געלט.
— וואָס ציט זיך עס דאָרטן בא אייך, ווי פונ פעכ? — שרייט
אויס ר' עליע צו די קאָנטאָריסטן.

„ער וועט שוין בא מיר ניט ארבעטן“, טראכט ער וועגן
לעצ. — „אויסוורפן זיינען דאָס עפעס, איינגאמעכאָד“³³ צווישן זיי.
אימ פאלט איינ, אז די לייטלעך האָבן גאָר קיינ ווערט ניט בא

דעם „קאוועיאָכל“³⁶, ער האָט גאָר לאַבלוטן ניט וואָס צו מוירע האָבן פאַר זייערע טיינעס.

ער נעמט זיך פאַרן טייל. איצט וועט ער זיך גאָר אינגאנצן איינקויפן באַם ריבוינעשעלויפּעם — — —

צווייטער טייל

די וועלפ

א מאַן זעכציק אַרבעטער שטייען אין הויפּ און אין גאס לעמ טויער. אלע אָנגעטאָן יאַנטעוודיק — אין ריינע העמדער און אין שאַבעסדיקע בוגאָרים: נאָר די ייִנגלעך, וועלכע דרייען זיך צווישן זיי אַרום, זיינען אָפּגעריסן און קימאט אלע באַרוועס.

מע שטייט רעדלעכווייז. אלטע מיט אלטע, יונגע מיט יונגע. מע איז אומגעדולדיק, וואָס מע לאָזט זיי אזוי לאַנג וואַרטן. די געשפרעכנ קלעפּן זיך עפעס ניט. די ייִנגלעך הייבן אָן צו שפּילן אין „כאַפעניש“, נאָר באַרעכ דער אלטער, דער עלטסטער צווישן די אַרבעטער, שרייט אפּ זיי אָן. „עס איז היינט ניט א צייט פון שפּילעניש“, מיינט ער. די קינדער רייסן איבער דאָס שפּילן. אין א וויילע אַרום שלאָגן זיי זיך פאַר אַ קנעפל.

נאָר אַרום געציל לעצ איז נאָך אַ ביסל פרייעכע. ער זיצט אפּ א טומבע לעבן טראַטואַר, הייבט שטיינער אופּ פון דער ערד און ציפּט אין די פייגל, וועלכע שפּרינגען אומ אינמיטן גאס, אָדער אין פאַרבייגייענדיקע מיידלעך. ער טוט עס לאַנגזאַם, אָן כיישעק. מע דאַרף דאָך די צייט אַראָפּשטופּן. גלאַט איז ער איצט אין קאס אפּ ר' עזיען. גיט ער נאָך מיט עפעס דאָס האַרצ.

די באַכערִים אַרום אים האָבן פאַרגעניגן, נאָר די אלע אַר- בעטער, וועלכע שטייען אָנגעשפאַרט אין טויער, קוקן אפּ אים אָנגערוקט. — בא אים זיינען אלע צייטן גלייך, — מורמלען. די אלטע דער יונגער אוילעם קוקט געצלען אין מויל אריין: וואָס וועט ער ענטפערן? ער פּיפּט אפּ זיך די בליקן, נאָר ער ענטפערט גאָר- ניט, כאַטש אין קאָפּ דרייען זיך אַרום אלעוויי ענטפערן. ער האָט שיד ניט געזאָגט, אז אַ מיידל געפעלט אים שטענדיק. אָבער ער האָט ניט געזאָגט, ער האָט זיך געפּוילט.

— וועסט מאָרגן קומען מיט מיר פאסטן? — פרעגט ער פרוצ-
לינג בא א פארבייגייענדיקער דינסט.

וואָס זאָגסטו צו זיין קאָפּ? — ענטפערט אָפּ דאָס מיידל און
גייט פאַריבער. זי קוקט זיך דאָך אינ אימ איינ: צי וואָלט עס
איר געלוינט?

— מעגסט זיך טאקע באגראָבן לעבעדיקערהייט, פראָסטער גוי
דו! — צעבייזערט זיך דער אלטער באָרעך, — ערעוו יאָנקיפער, ניט
ערעוו יאָנקיפער — ניטאָ קיין כילעק!

— ר' עליעס זוכט וועט מיר באשטיין, — ענטפערט געצף פויף.
ער וועט זיין פאר מיר א גוטער בעטער...

— איך גיכע צייטן נאָר, — כאפט אונטער א באַכער, פאר מיר
און פאר קאָלייסראָפּל...

— ווענוימאד אָמיינ! ³⁷ — זינגט אויס אן אנדער באַכער.

— שארלאטאנעס! — ריידן צווישן זיך די אלטע ארבעטער.

— ערעוו יאָנקיפער, ניט ערעוו יאָנקיפער — גאַבניט! — מורמלס
באָרעך.

ער איז אויך ניט גאָר שאַרעם מיט ר' עליען. עס לינג אימ
גוט איך קאָפּ טויזנטערליי אומגערכטיקייטן, וועלכע ער האָט פאר-
טראָגן פונ אימ. דאָך וועט ער ערעוו יאָנקיפער גיט מאכט דערפונ
קיין רייד. מע טאָר ניט! א דאמסוינע ³⁸ אפילע איז ער מויכר
בימכילע גמורע ³⁹, לעכאָלאַפאָכעס אפ די ליפן וועט ער קיין קלאָ-
לע ניט ארופברענגען. די שקאַצים — זאָר גאָט ניט שטראַפן פאר די
רייד! — זיינען פאַשעט „אַסער לעראכעם" ⁴⁰.

— אָבער וואָס געווערט עס דאָרטן אנוי? — פרעגט מיט אומגע-
דולד אן אלטער ארבעטער.

— ער ציילט זיינע אויירעס, — ענטפערט דער לעצ געלאסן.
און איך א ווייזע ארום גיט ער צו:

— ער מוז גאָר אָנגרייטן פאר אונדז א דראָשע, ווי פארא-
יאָרן. נו, קינדערלעך, האָט אייך א „שימע טויבע" ⁴¹, — הייבט ער
אָן מיט ר' עליעס קאָל, — דער אויבערשטער זאָר אייך צעברעכט
די קעפּ... איך מיינ די הערצער, און איר זאָלט האָבן א גרינגען
טאַנעס, קאָלומאן איר וועט לעבן.

דאָס יונגווארג צעלייגט זיך פאר געלעכטער, די אלטע ווארפן
קרומע בליקן.

— ערעו יאָנקיפער, ניט ערעו יאָנקיפער — ביסט א גוי, טאָ
 שמאד זיכ אינ אדע רוכעס! — זידלט זיכ באַרעכ.
 — אינ קאנטאָר! אינ קאנטאָר! — דערהערנ זיכ קוילעס פונ הויפ.
 די ארבעטער רירנ זיכ.
 — קומט אָנקוקן דעם קאַשערנ פארצעפ, — זאָגט געצל, אויפ-
 שטייענדיק פונ טומבע. דאָס יונגווארג גייט מיט אימ מיט א
 שמייכל אפ די זיפנ.

דריטער טייל

די שפּיל

ר' עליע זיצט אפ זיינ אָרט באמ טיש און קוקט אריינ אינ
 כעושבנ. דאָס גאנצע געלט ליגט פאר אימ. היינט וויל ער באצאָלן
 מיט דער אַייגענער האנט. עס דאכט זיכ אימ, אז דאָס איז א
 מיצווע... ער וועט נאָכ באגיין זיכ מיט די ארבעטער וואָס ווייכער,
 ער פילט א ווארעמקייט אינ גאנצן קערפער — עס דאכט זיכ אימ.
 אז ער איז א צאדיק. און ער ווערט אלץ בעסער און בעסער. זיינ
 קוק אפ די ארבעטער באקומט אפילע א פריינטלעכנ אויסדרוק.
 די ארטע מיט די יינגלעכ שטייענ פאָרויס, די יונגעלייט פונ
 הינטנ. געצל שטייט מיט אן ערנסטער מינע אפנ געזיכט, נאָר זיינע
 אויגן קוקן איראָניש אפנ באַלעבאָס. ער ווייס עפעס ניט, וואָס
 פאר א שטאָכוואָרט ער זאָל זאָגן.

און דאָס יונגווארג קוקט אריינ געצלענ אינ די אויגן.
 — נו, קינדערלעכ; ווענדט זיכ ר' עליע פריינטלעכ צו די אר-
 בעטער — מיר ווערן זיכ פאנאנדערצאָלן און צעזעגענענ. איר דארפט
 דאָכ מיסטאמע האָבן דאָס געלט.

— נאָכ זי, — ענטפערט עמעצ.

— אוידיע, אוואדע! — זאָגט ר' עליע גאָר ווייכ, מיר ווערן
 דערפאר קיינמאל ניט מאכנ. נו, באַרעכ!..
 פונ אוילעכ ייִלט זיכ אָפּ באַרעכ דער ארטער און גייט צו
 צום טיש.

— יאאמויד ר' באַרעכ! ⁴⁰ — זאָגט אויס געצל.
 די ארומיקע פארדעקן די מזלער און קוקן אפ דער ערד.

באַרעכ באקומט זײַנ געלט, באהאלט עס אינ קעשענע אונ וויל אוועק.

— האָט אייך א כסימ⁴³... — הייבט ער אָן.
— ווארט, וואָס אנטלויפסטו? — האלט אימ אָפּ ר' עליע, — מיר וועלן אונדז אפריער פאנאנדערצאָגן מיט אלעמען, דערנאָך וועלן מיר זיך צעזעגענען, ווי געהעריק. מיר וועלן נעמען א ביסל „מאש-קע“... וואָס אנטלויפסטו?! אויזער! — רופט ער אויס א צווייטן אלטן ארבעטער. — מיר זײַנען דאָך עפעס ייִדן, היינט איז ערעווי יאָנקיפער, — רעדט ער ווי פאר זיך, אריינקוקנדיק אינ כעזשנן.
— גרייט אָן דראָשע-געשאַנק, — וויצלט געצל.

ר' עליע ווארפט א בליק אינ געצלס זײַט. ער קאָן ניט לײַדן די גאנצע כעוורע, וואָס שטייט דאָרטן. נאָר ער שטארקט זיך אונ טרײַבט פון זיך די סינע. ער וויל איצט אפ קיינעם קיין סינע ניט טראָגן. אונ עס דאכט זיך אימ, אז דער „מעלעכ עליווין“⁴⁴ זעט אלץ, וואָס עס טוט זיך בא אימ אינ הארצן, און ער ווערט אלץ פריילעכער אונ בעסער.

— איך האָב געוואָלט בעטן, איר זאָלט מיר געבן עפעס מער געלט, — זאָגט אויזער מיט א געבעט.

— מער געלט איז היינט ניטאָ, — האָט ר' עליע ווייך נאָר אומ-גערן ארויסגעווערט. ער כאפט זיך אָבער באַד: מע האָט ניט גער-דארפט אָפּזאָגן. נאָר אימ פאלט איינ, אז נאָך יאָנטעוו וועט ער אוי-זערן ניט האַרטן מער, אונ אויזער וויל, דאכט זיך, אליינ אוועקגיין פון אימ. אונ גלאט ער זאָר געבן אויזערן, דארפ ער שוין אלעמען געבן, וואָרעם אלע וועלן בעטן, זיי דארפ מען דאָך נאָר באווייזן א דערעכ⁴⁴.

— שמערץ! — רופט ער אויס א דריטן אלטן ארבעטער.
— איר וואָלט מיר געטאָג א גרויסע טויווע. איך דארפ אזוי נייטיק! — רעדט אויזער זײַנס.

אונ ר' עליע וויצט גוט הארציק:
— איך דארפ אויך, שמערץ דארפ אויך. זאָג, שמערץ, דו דארפט אויך?

— אָ, נאָך ווי דארפ איך! — ענטפערט יענער. — איך האָב טא-קע אייך געוואָלט בעטן...

= זעסט, הא? — ווענדט זיך ר' עליע צו אויזערן. — סימכע! —

רופט ער אויס א פערטנ. ער וויף שוין פארגעסן דעם גאנצן פאָר-
פאל מיט אויזערס באקאָשע.

— אָבער איך מוז! — שטייט צו אויזער. — איך האָב מיך אָפּ-
געבעטן באַ בייניש דעם וואָכערניק ביז היינט...

— ביסט א קינד און גאָר, — זאָגט ר' עליע ווייך, כאָטש עס
פארדריסט אימ שוין אויזערס אקשאַנעס. — עפּראָימ! — רופט ער
אויס. — ביסט א קינד, — זאָגט ער ווייטער צו אויזערן אזוי זיס, אזוי
הארציק. — איך זאָל דיר געבן, דארפ איך געבן באַרעכנן, שמערלעך,
עפּראָימען — דארפ איך אלעמען געבן. אלע דארפן. יכ ווייס דען
ניט, אז אלע דארפן? באַ דיר, עפּראָימ, איז, דאכט יכ, א טאָכטער
קראַנק? וואָס מאכט זי? — פּרעגט ער דעם ארבעטער מיט ראכמאַנעס...
— וואָס זאָל זי מאכן? לייגט! איך וואָלט געהאט געלט... —
ענטפּערט עפּראָימ אָן כיישעק און פארצווייפלט.

אויזערס געזיכט איז פארקרימט פון הארצווייטעק. ער קוקט זיך
אום אפ די כאוויירימ. די כאוויירימ שטייען אלע אָנגערוקט. אפילע
באָרעך איז איצט אין קאס.

— געפונען דעם געבער, — שעפטשעט באַרעך.

גלייך ער וואָרט אימ ניט געקאָנט, — מורמלט סימכע.

— ע, כע־כע! זיפצט אָפּ עפּראָימ.

ערעו יאָנקיפער, ניט ערעו יאָנקיפער — ברומט אונטער געצל —
אין באַרעכט טאָן.

אויזער זיפצט אָפּ און רוקט זיך ארויס פון קאָנטאָר.

— ערעו יאָנקיפער, ר' אויזער! — שיקט אימ נאָך א יונגער
ארבעטער.

— ע־ע־עכ! — מאכט אויזער מיט דער האנט און גייט אוועק.
ר' עליע פילט, אז די ארבעטער פארמאסערן אימ ווייטער פאר
דעם „מעלעך עליוני“. „דאָס איז א כעוורע“, טראכט ער אויסרופנדיק
איין ארבעטער נאָכן אנדערן.

„זיי האָבן דען ליב אריינגיין אין דעם באלעבאָס לאגע? גיב
און גאָר! — מער ווייסן זיי ניט.“

עס פארדריסט אימ אפילע, וואָס ער האָט זיך אָנגעהויבן מיט
אויזערן. נאָר אז עס האָט זיך שוין אזוי געמאכט — — — ע!

— געצל! — רופט ער אויס ווייך. ער וויל זיך אפילע מיט זיין
גרעסטן סוינע זייער פריינטלעך באגיין.

— איך בין דא! — שרייט אויס דער לעצט און לאָזט זיך גיין צום טיש.

— מאָרגן איז יאָנקיפּער, געציל! — מוסערט ר' עליע.
— געציל, מאָרגן — יאָנקיפּער!
— א, איך ווייס! — קרעכט אָפּ געציל.
— ביסט א שייגעצ, געציל, א גרויסער שייגעצ, מוסערט וויי-

טער ר' עליע, אָפּגעבנדיק אים דאָס געלט.
— א שלעכטע וועלט, ר' עליע, ניטאָ זיך פון וועמען גוטס אָפּלערענען, ר' עליע, — שטעכט זיך דער לעצ.

— ביסט א שייגעצ, א גרויסער שייגעצ, — זאָגט ר' עליע מיט א האלב מויף און רופט ארויס אן אנדער יונגן ארבעטער.
געציל איז ניט צופרידן. ער האָט צו ווייניק און שלעכט אָפּגעענט-פערט. געדארפט אים עפעס אריינלאָזן א שפילקע, עס זאָר אים פאר-כאפּן בא דער נעשאַמע. די כאוויירימ זיינען אויך ניט צופרידן. און זיי האָבן אזוי געווארט אפ דעם ספעקטאקל.

א שווייגנדיקער פארלאָזט געציל זיי קאָנטאָר, שווייגנדיקע גייען אוועק די יונגעלייט, אָפּגעמענדיק זייער געלט.
ר' עליען שטעכט, וואָס זיי גייען אוועק, נאָר ער שטעלט זיי ניט אָפּ. ער ווייס, אז אומזיסט וועט זיין די טירכע. דער ערעוו יאָנקיפּער מאכט אויך ניט ווייך זייערע הערצער. רעשאַימ! און ער ווערט אלץ ווייכער און ווייכער צו די איבעריקע. די קינדער גיט ער אפּיע צושטייער אפּ מאכזיירימ — ער באקוקט מיט ניצאָכנ אלע ארבעטער. און באַרעכנ דאכט זיך, אז ר' עליע האָט פאָרט א יידיש הארץ.

דאָס פאנאנדערצאָלן זיך איז געענדיקט. ר' עליע שטייט אופ פון דער שטוף מיט א זייער פריינטלעכער מינע.

— נו, ברידערלעך, — זאָגט ער לעבעדיק, — איצט וועגן מיר אונדז צעזעגענען, ווי עס דארף צו זיין, מאכט לעכאָימ, פארבייסן. — ער הייבט אָן אָנגיסן די גלעזלעך. באַרעכ, שמערל, עפּראָימ און סימכע זיינען פון די ערשטע.

— לעכאָימ ר' עליע, — ווינטשן זיי. — דער אויבערשטער זאָר אייך געבן א כסימע טיווע. ⁴¹

אָמיין, גאמאטעם! ⁴² — ענטפערט ר' עליע פרומ און פריינטלעך.
— נאט לעקעכ... גיים געזונטערהייט אהיימ, האָט א גרינגן טאָ-

נעם, און בעט עפעס אויס, ברינדערלעך, א גוט יאָר, גוטע גע-
שעפטן — גיי בערקע, נעם א ביסל בראַנפן — דאָס נייע יאָר זאָף זיין
בעסער, ווי דאָס אַרבעט — וואָס טרינקסטו ניט אינגאנצן, שפּימעזאלניק
דו! נא, א שטיקל לעקעך — מע טאָר ניט זינדיקן, א מענטש דארפ
דאנקען גאָט פאר יעדן טאָג, וואָס ער לעבט איבער...
— באַרוך אדוינוי יוימ יוימ, ⁴⁶ — זאָגט אונטער באַרעך מיט
א זיפּצ.

— אוואדע אווי, — רעדט ווייטער ר' עליע — נאָר דאָך מעג דאָס
נייע יאָר זיין א ביסל בעסער — גייט, קינדער, נעמט צו ביסלעך
בראַנפן — נו, און איך בין אייך אלץ מויכל, אלץ. איר זינט זיך
אפליע ניט אַרנטלעך באגאנגען מיט מיר, נאָר גאָרניט — נא, פייב-
קע, וואָס שטייט פונווייטן? — נאָר גאָרניט...
איר — אפ אונדז דארפט אוואדע ניט בארויגעז זיין, האלט זיך
עפראָימ ניט איין.

— גיין, איר האָט זיך זייער ניט פּיין באגאנגען, — שטייט ר'
עליע אפ זינס, — דער שטריק — ניטאָ וואָס צו ריידן... ע — וואָס ארט
אייך! דאָס הייסט מיט גוואלד ארויסגעריסן בא מיר! נאָר גאָרניט.
מויכל, עס גייט א יאָנקיפער, לאָמיר בלייבן גוטע פריינט.
נאָר די אלע ארבעטער פּיין זיך באַידיקט.

— ער איז נאָך גערעכט! ער איז נאָך מויכל!
און באַרעך דערפּילט, אז ר' עליע האָט איין זיך ניט א טראָפּן
ידיש ברוט.

בארויגעזדיקע הייבן זיי אָן צו פארלאָזן די קאַנטאָר.
— גייט געזונטערהייט, — רעדט זיי נאָך ר' עליע און פילט, אז
דער אָפּגרונט צווישן אים און זיי איז נאָך גרעסער געוואָרן. — איך
זאָג אייך, איר מעגט בעטן פאר מיר. זאָל מיר נאָר גאָט אזוי העלפן,
ווי איך וואָלט אייך ווערן גוט צאָלן. איר מעגט בעטן פאר מיר —
און איר, כעוורע, — ווענדט ער זיך צו די קליינע, — זאָלט קויפן מאכ-
זיירימ, הערט איר!

— פארכעס, אלע פארכעס, — באשטיסט ער בלייבנדיק אַזיין איין
קאַנטאָר און קרעכצט פרומ אָפּ:

— אָ — אָ — אָכ!
— ע — ע — עכ! — קרעכצן אָפּ די אלטע ארבעטער אפדער גאס.

דער גרויסער מענטשנפריינט *

אז אלע גווירימ וועלן זיך שטעלן צום גרויסן יוימ האדינ זי וועט גאָט זיי פאַרשטעלן אימ, דעם גרויסן גוויר, און וועט בא זיי פּרעגן, אויב זיי האָבן זיך אופגעפירט אזוי ווי ער, זיין טייערער זון. ווייל איז צו יענע, וועלכע וועלן קאָנען ארופלייגן די הענט אפן הארצן און זאָגן: "יא, ריבוניעשעזילעם!" אָבער וויי איז צו יענע, וועלכע וועלן מוזן אראָפּלאָזן דעם קאָפּ און שווינגן. א באס-קאָל⁴⁸ וועט דאן ארויס און אויסשרייען: "ער איז מעכאיעוו אשי-רימ — ער מאכט שולדיק אַזע רייכע!" — — —

פון דער קלענסטער ביז דער גרעסטער זאך האָט מען געקאָנט דערקענען אין אימ דעם גרויסן מענטשנפריינט. ער איז דאכט זיך געווען צעדרייט אפ צען וועלטן מיט הונדערטער געשעפטן און פונ-דעסטוועגן האָט ער זיך אימער געמישט אין אַזע זאכן, וועלכע האָבן געהערט, ווי צום קלאַל, אזוי צו יעדן איינציקן מענטשן — צו יעדן, אפילו צו א סאך נידעריקערע פון אימ.

ער זיצט איבער א גרויסן בוכהאלטערישן בוך און איז, דאכט זיך, שטארק פארנומען, טיפ אריינגעטאָן, און פונדעסטוועגן גיט ער אכטונג, וואָס טוט דער בוכהאלטער און וואָס טוען די מעשאַרטימ — זיי באקומען געהאלט, טאָרן זיי קיין מינוט ניט אומגיין ליידיק, אומ-זיסט געלט טאָר מען ניט נעמען — אויסרוען, זעט איר, וועלן זיי ניט אָנווערן, אז מע וועט פארשליסן די קראָמ... נאָר ער דערזעט, ווי איינער פון זיי טרינקט קאלט וואסער און איז פארשוויצט, רייסט ער איבער זיין רעכענען און מאכט יענעם א באמערקונג, אז ווייטער זאָל ער דאָס נישט טאָן, ווייל ער קעננאָך א לונגען אַנצינדונג באקר-מען, און אז ער וועט קראנק ווערן, וועט ער, נאטירלעך, אָנווערן די שטעצע.

* געקירצט.

מיט וואָס פאר א מענטשנפרינטלעכנ טאָג פלעגט ער פאָר-
ווארפן איינעם, ווען יענער איז מעשווגענערהייט געלאָפן אפדי טרעפ!
ער פלעגט אָנעמען יענעם פאר דער האנט און אָפּשטעלן אים. "הע,
וואָס לויפסטו, ווי א פארסאמטער? עס ברענען בא דיר דיין
גרויסע געשעפטן, אָדער דיר פארדריסט, וואָס דו האָסט נאָכ גאנ-
צע שטיוו? ... שויטע!" דער איינער איז דאָפּקע בא אים קיין מע-
שאַרעס ניט געווען און גאָר א ווילד פּרעמדער, וועלכנ ער, דער
מענטשנפריינט, האָט דאָס ערשטע מאָל געזען, א מעשאַרעס, זעט איר,
איז עפעס אנדערש. א מעשאַרעס מוז לויפן, ער באַקומט דאָכ דער-
פאר געהאַלט.

איכ מיינ, צי איז עפעס פאראן וואָס צו ריידן וועגן זיין
ווייכהארציקייט?!

אָן אָרעמאן האָט אים זיין הארצ דאָכ ניט דערלאָזט אָנקוקן —
די אָפּגעריטנקייט און אָפּגעשליסנקייט, די ברודיקייט און שמוציקייט
האָבן געשניטן זיין מענטשנפרינטלעכ הארצ, ווי מיט מעסערס — עס
פלעגט אים אוש נאָר עקלען דערפון! — און ער פלעג אָפּקערן דאָס
געזיכט... אָ, וואָס ער פלעג נעבעכ אויסליידן א ראַשכוידעט, ווען די
אָרעמעלייט פלעגן פארדעקן די גאנצע גאס, ווי הייטערדיקן! (ער פלעג
טאָקע זאָגן: די הייטערדיקן גייען שוין!)... ער פלעג זיכ שוין בע-
סער אין גאס ניט באווייזן א גאנצן טאָג! (אין זיינע קראַמען פלעג
מען דערווייַל ענטפערן: "ניטאָ דער באלעבאָס") ביז לעסאָפּ האָט
ער אויסגעפירט, אז די אָרעמעלייט זאָלן ניט אומגיין איבער די היי-
זער. אפּ און אסיפע פון די פנייהאַיר⁴¹ האָט ער פאָרגעלייגט, אז
מע זאָל מאַכען א קאָמיטעט, אינ וועלכנ מע זאָל טיילן נעדאָוועס
די אָרעמעלייט.

— וואָס איז בא אייך ווערט, אז איר וועט ניט דארפן אָן-
קוקן די אָרעמע פּוראָניעסן⁵⁰? — האָט ער געזאָגט צו די פניי.
אז און אָרעמאן איז אן "אָפּגעריסענע פּוראָניס", וועט דאָכ
קיינער מיסטאָמע ניט זייקענען, און די פניי האָבן גלייכ פארשטא-
נען דעם ווערט און מע האָט געגרינדעט א קאָמיטעט. ער האָט
פארזאָגט א זאָנג שטיק פאפיר, אפּ וועלכנ ער האָט אויבן באַמ
ברעג אָנגעשריבן מיט גרויסע אויסזעס: "כעזשנ האַנעדאָוועס", נוי-
עכ מיט זיבן גרייזן, און אונטער די דאָזיקע ווערטער האָט ער

אונטערגעציקט אפ רוסיש זײַן מענטשנפריינטליכע נאָמען אינ
לעבן אימ האָט ער דױך קוועטשנדיק די פענ, צוגעשטעלט די צו-
פער „100“. ער האָט א וואָרפ געטאָן זײַן בליק אפ דעם, וואָס ער
האָט אָנגעשריבן, ווי א קינסטלער ווארפט זײַן פּעצטן בליק אפ זײַן
הערפּעכ, שײַן בילד, איידער ער פּייגט אוועק דעם פענדזל. ער
האָט צוגעציקט דעם לעצטן נול, פאריכט דעם ערשטן אָס פון זײַן
פאמיריע, נאָכאמאָץ א וואָרפ געטאָן זײַן בליק און דאן אוועגעפּייגט
די פענ און אופגעהויבן דעם קאָפּ. ער האָט זיך צוגעשפארט צום
ווענטל פון שטופ און ארומגעקוקט די ארומיקע מיט דעם באוויסט-
זײַן פון אייגענער מענטשנפריינטליכקײַט.

דאָס איז נאָך ווייניק! ער האָט באלד פּראָיעקטירט, אז מע זאָל
צעשיקן פּושקעס אינ אלע הײַזער, און יעדער זאָל זײַן מעכויעוו
צו ווארפן אינ זיי אפ די אָרעמעפּלייט.

פאר א קלײַבער האָט ער געמאכט זײַנעם א נאָענטן קאָרעוו,
ווערען ער האָט בא זיך אינ געשעפט ניט געקאָנט האלטן, ווייף
יענער האָט געהאט צו גרויסע הענט. „אי וואָלך סיט, אי קאָזא
צעלא“⁵¹, האָט ער דערביי געטראכט, זיך רעכענענדיק פאר דער
ציג. וואָסערע אניוועס⁵²...

דער „מענטשנפריינט“ האָט זיך אינ אימ פאנאנדעררגעהיצט, און
ער האָט געשענקט נאָך הונדערט און דרייסיק רובל פאר זײַנע הוב-
דערט און דרייסיק ארבעטער און מעשאָרסימ!... ער האָט זיי אפּיפּע
אָפּגערעכנט פון דעם געהאַלט. נאָר דאָס איז דאָך קײַנעם ניט נע-
גייע! גלאט! דערפון דארפ קײַנער ניט וויסן: ער-האָט דאָס געלט
געגעבן, און די מײַסע האצדאָקע-דארפ גײַן אפ זײַן נאָמען!

פון דענסטמאָל אָן האָט אן אָרעמאן ניט געטאָרט זיך באווייזן
לעם קראָם, — ער, דער מענטשנפריינט, פלעגט גלײַך רופן א גאָראָדאָווי
און הייסן אָפּפירן דעם „היישעריק“ אינ פּאָרצײ. „קײַן גענוג איד
ניטאָ!“ פלעגט ער שרײַען אפ די קאבצאָנימ, וועלכע האָבן זיך פון
זייער זײַט געקלאָגט, אז זיי באקומען פון דעם קאָמיטעט „מאקעס
מיטאוראקעס“... אָבער אלע גווירימ האָבן אימ געדאנקט און געפּויבט
פאר זײַן מי פּעטיוועס האקלאָל.

מע האָט געדארפט צווען, מיט וואָס פאר א עמייכל ער האָט
אויסגעהערט די טײַנעס פון זײַן ווייב, די מאדאם, וועלכע האָט אימ
לונג און לעבער אויסגעגעסן פאר דער נעדאָווע. „באָטווע מײַ-

נער, — האָט זי געשריָענ גאָר אפּ די הויכע טענער און פארקרימט זיכ, — הונדערט רובל שענקט ער אפּ די שלעפּער! זאָלנ זיי זיכ אומשלעפּנ איבער די הינדער, וואָס גייט עס דיכ אָנ? זיי וועלן קומען צו מיר, וועל איכ זיי הייסן אראָפּוואַרפּן פּונ אַלע טרעפּ!... — ביסט א נאר! — האָט ער איר מיט זיין שמייכל שטיף און קורצ געענטפּערט — פארשטייט קיינ געשעפּט ניט. און זי איז אנשווינג געוואָרן.

ווי איר זעט, איז ער אימער געלעגן אין טויוועס האקלאַר. ווען זיין זון, וועלכער האָט געהאט צווייטע לעהאָטע, איז געשטאנען צום פּריזיוו און האָט ארויסגענומען דעם ערשטן נומער, און די ניט־לעהאָטניקעס האָבן געפּאָדערט פּונ אימ געלט, אז ניט וועלן זיי זיכ צעלויפּן, האָט דער מענטשנפּריינט אויסגעפירט, אז אַלע לעהאָטניקעס, ערשטע און צווייטע, זאָלן מאכּן א קאסע פאר די ניט־לעהאָטניקעס. אָ, ווי מענשנפּריינטלעך ער האָט גערעדט צו די טאטעס פּונ די לעהאָטניקעס און איבערצייגט זיי, אז זיי זיינען מעכויעוו צו געבן.

— איר דארפט וויסן, — האָט ער גערעדט, — אז איכ דארפּ גע־וויס ניט געבן, וואָרעמ... (ער האָט באוויזן מיט דעם פינגער זיכ אפּן הארצן. ווי ער וואָרט געזאָגט: „וואָרעמ איכ, בין איכ!“...), נאָר גלאַט, א ראכמאַנעס... זיי גייען זינען... און מיכ קאָנט איר דאָכ א ביסל... עט!... גיב איכ אפּ זיי פינפּ און זיבעציק רובל, און איר טאָרט ניט אָפּשטיין!

ער האָט דער ערשטער אָנגעשריבן אפּ א זאנגן שטיק פאפיר זיין קאָשערן נאָמען מיט גרויסע ציפּער „75“ און דערלאנגט דעם פאפיר די איבעריקע טאטעס. צונויפקלייבנדיק דאָס געלט, האָט ער עס אָיינ צעטיילט צווישן די ניט־לעהאָטניקעס. ווי מענטשנפּריינט־לעך האָט ער צו זיי גערעדט בעשאס מיסע!...

— ע, רעביאטא, ניטשעוואָ!... האָט געקלונגען זיין מענטשן־פּריינלעך קאָר. זאָרגט ניט!... איר וועט דינען!... סמירנאָ!... סטרויסיא!... כע, כע, כע! איר וועט האָבן שטשוי דא קאשו...⁵⁸ איר וועט דאָכ מיסטאָמע עסן פּונ קעסל, שקאָציימ! כע, כע, כע!... ע, ניטשעוואָ!... פּונ גויזשן עסן ווערט מען געזונט!... ער האָט צוגעקלאפּט אייניקע איבער די פלייצעס, און די רעק־

רוטנ האָבן עפעס ווי דורכ א קישעם דערפילט, אז עס איז טאָקע „על, נישטשוואַך!“ אוועקצוגיין דינען אפ לאנגע יאָר מיט פערטהאלבן רובל אינ קעשענע, ווערבע יעדער וועט באקומען פונעם מענטשנפריינט. ביכלאר האָט ער שטענדיק לייב געהאט צו ריידן גאָר פריינט־דעך מיט מענטשן אסאך קרענערע פון אימ; מע האָט געדארפט צו־זען, ווי ער פלעגט ריידן מיט זיינע דינסטמיידלעך... נאָך קיין דינסט־מיידל האָט זיך נישט געקלאָגט, אז דער באַלעבאַס זאָל ווען עס איז זאָגן א קרומ וואָרט — די באַלעבאַסטע גראָד.

זייער פיל האָט דער מענטשנפריינט געארבעט אפ אויסבעסערן די זיטן, און דער, וואָס וועט אימ נאָך הונדערט און צוואנציק יאָר מאספער זיין,⁵⁴ וועט זיך מוזן לאנג אָפּשטעלן אפ דעם. ווער, ווי ער האָט נאָך געוואוסט, וואָס הייסט שלעכטע זיטן, און ווו שטעקן זיי? ... ווער, ווי ער האָט נאָך געוואוסט, מיט וואָס מוז מען אויסבעסערן שלעכטע זיטן? ...!

א שלעכטן זיט, א וואָלפישן כאַראַקטער האָט ער, צום ביישפיל, געזען אין דעם אָרעמען ארבעטער, שניידער אָדער שוסטער סטאַלער אָדער פלאַטניק, וועלכער פלעג נישט וועלן ארבעטן אפ זיין מעקע. דער־פאר פלעגט דער מענטשנפריינט רוידעפן אד־כאַרמאַ⁵⁵ יענעם אין לעבן אריין. „א מענטש דארף נישט האָבן גרויסע אויגן! — פּרעגט ער שרייען. — אז איינער נייט אָדער בויט זיך עפעס, וואָלט „דיעזע מענטשנפרעסער“ — אזוי האָט ער זיי גערופן — וועלן רייך ווערן און אראַפּשינדן פון יענעם די הויט!“ ...!

בא אן אָרעמאן, א מעטופל מיט קינדערלעך — קליינ־קליינ־קלע־נער, האָט זיין סארסער⁵⁶ ארויסגעפירט די בעהיימע פון שטאָל פאר פּראָצענט און דעם אנדערן האָט ער ארויסגעוואָרפן אפּן גאס פון זיין קליינעם, כאַרעוון הייזל, וואָס איז געבליבן דעם „אַנזעצער“ בעירושע פון זיין ערטר־עלטר־באַבען. — א מענטש, ווען ער לייט דארף קאַנען אוועקגעבן, — האָט דער מענטשנפריינט זיי געענטפערט, ווען זיי זיינען געקומען בעסן בא אימ ראַכמאַנעס. — קאַנט איר נישט אוועקגעבן, האָט איר נישט גע־דארפט לייען! ...!

ארווכיין⁵⁷ — שלעכטע זיטן דארפן געשטראַפט ווערן. ער אריין האָט שוין צוויי מאָל אַנגעזעצט — אָבער די בוכהאל־

טערישע ביכער באווייזן שווארץ אפ וויס, אז קיינער האָט ניט
וואָס צו ריידן.

די מעשאַרסימ אינ זיינע קראַמען און די ארבעטער אינ זיינ
פאבריק האָבן געמוזט ארבעטן פונ זיבן אינדערפרי ביז איינס —
צוויי באנאכט, און געהאלט האָבן זיי באקומען, קוימ אפ צו דער-
האלטן די נעשאַמע. דער מענטשנפריינט האָט גוטף איבערייגט, אז
די לייטקעכ וועלן דאָס איבעריקע געלט און די איבעריקע צייט פאר-
ברענגען אפ שיידימ ווייסן וואָס. ווי גליקקעכ וואָלט ער זיכ גע-
שעצט, ווען ער וואָלט דאָס געקאָנט אויספירן מיט זיינע אייגענע
זינ, וועלכע האָבן געלט, געזונט און צייט אויסגעבראכט, די גאנצע
שטאָט, ניט נאָר שיידימ ווייסן אפ וואָס. אָבער וואָס קאָן מען טאָן
מיט אייגענע קינדער? קען מען דען זיכ שראָגן מיט זיי?

ווען די מעשאַרסימ און די ארבעטער האָבן זיכ אימ געקראָגט,
אז זיי ארבעטן צופרי, האָט ער גאנצ רעזאָניש, ווי די מיסע איז,
געענטפערט, אז פון ארבעטן ווערט מען ניט קראנק. פארקערט,
מע ווערט נאָך געזונטער. אזוי וויל וואָרט אימ געווען, ווען ער וואָלט קאָנען
ארבעטן — ער וואָלט דאן געווען אינ פינפן געזונטער! „נאָר אויב אייכ
געפעלט ניט, — האָט ער זיי צוגעגעבן, — טאָ קאָנט איר זוכן עפעס
בעסערס — איכ האָל אַייכ ניט!“ — און גלייכ האָט ער זיי דערמאָנט,
אז אומגייענדיק ליידיק ווערן זיי צעשטארבן פון הונגער.

ווען די זעלביקע האָבן זיכ געקלאָקט אפ ווייניק געהאָרט, האָט
ער גלייכ געפונען אן איינפאכ טערעצ: „ניטאָ קיינ ווייניק!“ וואָס
הייסט „ווייניק“?! א מענטש דארפ קאָנען לעבן מיט וויפף עס
איז! א מענטש מיט פארשטאנד דארפ קאָנען איינטייפן! אביסל א
וואָלוועלערע דירע... מע עסט ניט קיינ מארצעפאנעס⁵⁸ עס דארפ
ניט אויסמאכן, ווי מע איז אָנגעטאָן... אזוי וועט אימער זיינ גענוג!..
פארוואָס ארט מיכ ניט, וואָס איכ עס און אינ וואָס איכ גיי?! —
האָט ער אויסגעשריען, פאָאנדערמאכנדיק די הענט, אפ וועלכע עס
האָבן געפינקלט ברייאנטענע רינגען...

נאָר, איינפאכ האָט ער געענטפערט צו אייניקע, וועלכע האָבן
זיכ אימ געקלאָגט, אז צו זייער קליינעם געהאלט האָבן זיי אָבער
פייף קינדער. „קינדער? — האָט ער אויסגעשריען שטארק נישטוימעם. —
ווער הייסט אייכ קינדלען?!... פארוואָס האָבן איכ ניט קיינ סאכ
קינדער?!...“

און די אָרעמע האָבן נעבעכ געמוזט שווייגן, ווייל אלע האָבן געוויסט, אז די מאדאם ווייס פון עפעס א סגולע, אז מע וואָל קיינ קינדער ניט האָבן. מיילע, זיי זיינען בא זיכ גאָטס סטריאפצעס און ווילן ניט זייערע נעשאַמעס פארקויפן, דארפ ער דערפאר וואָס!? קאָרמענען זייערע קינדער!?!

נאָך אזעלכע רעוואָנען⁵⁹, עמעטע און ערלעכע טשוועס, פלעגן די ארבעטער, געוויינלעך, ניט האָבן וואָס צו ריידן, און מיט שווערן געמיט פלעגן זיי מוזן לעסבריייערע אומקערן זיכ צו זייערע ארבעט, טראכטנדיק: ווי קאָן מען קלייבן קויעכ פון אכצנשאַ-עדיקער ארבעט? ווי קאָן מען זיכ איינטיילן און ניט עסן קיינ מאר-צעפאנעס, ווען עס כאפט קוימ אפ ברייט ביט וואסער?... ווי קאָן מען וווינען אין א וואָרוועלערע דירע, ווען די איז אויב קאלט און פינצטער, ענג און נאס, און ערשט ניטאָ וואָס צו צאָלן? ווי קאָן ניט אויסמאכן, ווי מע איז אָנגעטאָן, אז עס איז ניטאָ קיינ העמד אפן לייב?... און ווי קאָן... נאָר דאָס האָבן זיי ניט פיר געהאט צו טראכטן. די איינטיילענישן מיט דער דירע האָבן אָפגעפירט איינ-קע קינדער אפ יענער וועלט און פארקלענערט דאָס געזינדל, און דער געקליבענער קויעכ האָט זיי אליין פארקירצט די יאָרן. אָבער דאָס זעט איר, איז שוין ניט שייכע צום מענטשנפריינט! דאָס איז שוין א גאָט-זאכ!... אז עס איז באשערט צו שטארבן, שטארבט מען!.. דאָך, ניט פון אלע זיינע מענטשנפריינטלעכע טאטן, ניט פון אלע זיינע מייסימטיוויים האָט מען בא אימ געוויסט. קיינער האָט, צום ביישפיל, ניט געהערט אימ בארימען זיכ דערמיט, וואָס ער גיט איי-ניקע דינסטן אפ ערציען „זייערע“ קינדער...!

איכ מיינ... אז צו זיינע מייסימטיוויים איז גאָר קיינ שיר ניטאָ!.. טאקע טויזנט איין נאכט צו דערצייילן!.. האָבנדיק הונדערטער געשעפטן, האָט ער גענומען אפ זיכ פונ-דעסטוועגן צו זיין א שאַקיש-דאָס הייסט, בא אימ זאָל מען איינ-פייגן געלט. ער האָט געצאָלט קליינע פראָצענטן, פונדעסטוועגן האָט מען צו אימ געטראָגן פון דער גאנצער שטאָט און אפילע פון די ארומיקע שטעטלעך. ער איז געווען ראיעל, ווי אן אייזערנער קאסטן; די אלע איבעריקע גווירימ, באַרוכאשעם, האָט מען א קאָפיקע ניט געטאָרט גלייבן. אגעו, פלעגן זיי ניט זיין ערלעכע שלישימ און אָפּט

ארויסגעבן דאָס שפּישיס-געלט איינ צאד אַיינ. ער האָט דאָס בע-
 שומיפּן ניט געטאָגן. „ניינ, מיינ טייערינקע, פּלעגט ער ריידן צו זיינ
 אָרעמער קאלע, וועלכע איז געקומען בעטן בא אימ עטוואָס געלט
 אפּ כאסענע-קליידער און אפּ כאסענע מאכנ, אז ניט איז איר גע-
 קומען גיינ טרינקען אָדער הענגען זיכ, — ניינ, ליבינקע, דאָס קאָגן איכ
 ניט טאָגן! בעשומיפּן ניט! אָגן דעמ כאָסן גיב איכ ניט! זעסטו,
 דאָס גראָד— מיינע קראָמען זיינען אָפּן פאר דיר: „קויפּ דיר, וואָס
 דו ווילסט און וויפּל דו ווילסט— איכ וועל שוין דיר באַרגן!“

ווי קאלע פּרעגט אימ שיר די הענט ניט קושן — אזא טויווע!
 עפעס א קלייניקייט? פּאָשעט דאָס לעבן געראטעוועט!..
 סכּוירע פּלעג זי שוין באקומען, געוויינלעך, ווי אָגן געפּסט... נאָר...
 ער איז עפעס מעכטיגעו איר צו באַרגן?.. נאָכ אויסקלעבן בא אימ
 און דרייען די נאָז!?

אז דאָס יונגע פּאַרפּאָלק פּלעגט קומען נאָכ שלישיס-געלט, פּלעג
 ער אראָפּרעכענען די סומע, וועלכע קומט אימ פּונ דער קאלע מיט
 די פּראָצענט פּונ דעם טאָג, וואָס זי האָט די סכּוירע געקויפט, און
 מיט א פּוטיקן שמייכל פּלעגט ער ווינקען דעם יונגן ווייבל, ווי
 ער וואָרט איר געזאָגט: „אהא, מיר האָבן אימ, דאָס יונגע בעקעלע,
 גוט אריינגעגאָרט!.. איצט וועט ער שוין נעמען, וואָס מע גיט אימ,
 ווי א טאטע“... דאָס ווייבל פּרעג טאקע אויכ אונטערשמייכלען. פאר
 דער כאסענע וואָרט דער כאָסן מאכנ א קאראול און וואָרט נאָכ ניט
 וועלן גיינ צו דער כופּע: מע נארט אימ אינ נאדן!

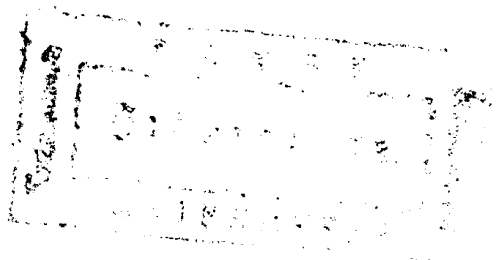
אָפּגעבנדיק דאָס געלט, פּרעג ער אָנווינטשן אלעס גוטס מיט
 אסאכ טויזנטער. „נאָר ביזוואנען וואָס— פּלעג ער ענדיקן זיינע ווינ-
 טשעוואניעס מיט זיינ זיסן מענטשנפריינטלעכען שמייכלעלע, — ביזוואנען
 איר וועט האָבן די סאכ טויזנטער, זעט, שיט ניט מיט קיינ קינדער!..
 אן אָרעמאן, וועלכער קינדלעט, איז גלייכ צו א הונגעריקן וואָלפּ,
 וועלכער פּלאָדיעט אָגן נאָכ הונגעריקע וועלפעלעכ!.. אָגן א געלעכ-
 טער!..“ פּלעגט ער שוין אַרויסריידן ערנסט, און דעם יונגן פּאַר-
 פּאָלק פּלעגט זיכ בייטן די פארב אינ געזיכט.

אינ דעם הונגעריאָר, ווען די אָרעמעלייט האָבן געמאכט א
 שרעקלעכע „האכצאאקאָכאָ“⁶⁰, האָט דער ראָו געמאכט אן אסיפע פּונ
 אפע גווירימ; ער, אונדזער מענטשנפריינט, איז געווען דער פרעזי-
 דענט, דער יושעווראָש⁶¹. נאטירלעך, איז זיינ נאָמען געשטאנען

דער ערשטער אפ דעם לאנגן שטיק פאפיר, וואָס איז געלעגן דעם
 אימ, און אפ וואָס די אָרעמע־לייט האָבן זיך אויסגעקוקט זייערע אויגן.
 ער האָט אוועקגעשטעלט דעם זיין נאָמען די ציפער „300“ און גלייך
 ארויסגענומען פֿון זיין בוזעמ־קעשענע א פאק מיט געלט. ער האָט
 ארויסגעשפּעט דריי הונדערטער און, קנייטשנדיק יעדע אסיגנאציע—
 אויב עס איז כאסוועשאָלעם ניט קיין צוויי פאפירלעך, און דערווייך
 זאָל מען זען—אוועקגעפּייגט זיי דעם דעם ראָוו. דער ראָוו האָט גע-
 זאָגט א ווארעמע רעדע, און די גוירימ האָבן אימ שטארק געדריקט
 די האנט. ער האָט געהאלטן אפ זיינע ליפן זיין מענטשנפּריינטלעכע
 שמיכל, וועלכער האָט אויסגעדריקט באוויסטזיין פֿון זיין מענטשן-
 פּריינטלעכקייט.

פאר דעם צונויפגעקרייטומ געלט איז געבליבן אפ דער אסיפע
 צו מאכן א ביליקע קראָם פאר די גויטבאדערפטיקע, און די סכּוירע
 אופצוקויפן בא אימ אינ די קראָגען. נאָר אונדזערע יידעלעך, איז
 דערהויפּט נאָך די „אָפּגעריסענע פּוראַנעסן“, בא וועלכע ציבעלע און
 קנאַבל זינען בעסער אלס מאנ⁶², זיינען דאָך שטענדיק ניט צו-
 פּרידן. די גויטבאדערפטיקע האָבן זיך געקלאָגט זי דער סכּוירע און
 אופּגעהערט צו קויפן פאר זייער בלוטיק געלט אינ דער ביליקער
 „צדאָקע“ קראָם. זיין געוויסן האָט אָבער ניט געקאָנט ליידן דער-
 פֿון — איז ער עפעס שוודיק, ווען די „פּוראַנעסן“ ווילן נאָר מאר-
 צעפּאנעס?! ..

1892.

לידער אין פראָזע *

דער ארבעטער שרייבט!

פאר מיר ליגט א צייטונג. דאָס פאפיר איז שלעכט, און נאָכ
שלעכטער איז דער דרוק. אינ די שורעס פעצן ווערטער, אינ די
ווערטער פעלן אויסזעס, און אינגאנצן איז עס פארשמירט, איינגע-
ריכט, פארפלעקט. די עדגסטע מאקולאטור פונ א היינט-מאָדישער
דרוקעריי איז פיל ריינער און דייטלעכער.

און איכ האָט די צייטונג, בלעטער זי, ווענד זי אומ הינ און
צוריק, קוק זיכ איינ אינ די פארשמירטע שורעס און לייענ און לייענ.
פארוואָס קלאפט מיר דאָס הארץ? ווירקלעך, עס קלאפט דאָס הארץ.
מיט הונדערטער יאָרן צוריק האָט בא די לעזער פונ דעם ערשטן
געדרוקטן בלאט אויכ אזוי געקלאפט דאָס הארץ. באשטימט. זיי
האָבן געשפירט די נייע צייט, וועלכע איז אָנגעקומענ מיט די גע-
דרוקטע שורעס.

איכ שפיר עס אויכ.

ארבעטער אליינ האָבן זי געשריבן, די פארשמירטע צייטונג,
וועלכע איכ האלט מיט ציטערנדיקע הענט און לייענ מיט אזא קא-
וואָנע. ארבעטער אליינ האָבן זי געשריבן און באהאלטענערהייט גע-
זעצט און געדרוקט.

ארבעטער אליינ!

ווי נעם איכ דעם מאָלער, וועלכער זאָל מיר אָפּמאַכן דעם אר-
בעטער-שרייבער, ווי ער זיצט שפעט באנאכט פאר א טונקעלער אָמפ
איבער א פערטף פאפיר און שרייבט און שרייבט!?

איכ זע אימ, דעם ארבעטער, איכ פיל אימ, איכ פיל אימ!..

דעם גאנצן טאָג באַ דער אַרבעט האָט אים נישט אָפּגעלאָזן דער
געדאַנק, אז היינט באַדערנאכט וועט ער ענדלעך שרייבן. שוין
א סאך טעג און נעכט, אז ער באַקלערט, וואָס ער וועט שרייבן. און
היינט טראָג זיך אים אַרום אין קאָפּ די אַלע געדאַנקען, פּוּפּן אַרום,
יאָגן, שטופּן איינער דעם אַנדערן.

ער זאָל זיי נאָר נישט פאַרגעסן.

און ער כאַוערט איינע יעדן געדאַנק, טראכט אים אַרום, און עס
באווייזט זיך אַלע נייע און נייע. ניין, ער וועט נישט פאַרגעסן. זיי
פּוּפּן באַ אים שוין צו גוט אין מאַרק, אין די ביינער, אינעם ברוט.
ער טראכט און טראכט. מיט וואָס פאַר אַ פאַרגעניגן וואָלט ער
געוואָרפן די אַרבעט און זעצן זיך שרייבן. ווייס ער דען, וואָס ער
אַרבעט איצט? זעט ער דען, ווי עס פלייט אומ דאָס שיפּל?
קױם דערלעבט די נאַכט!

געקומען איז ער פון דער אַרבעט טויט־מיד, און קױם איז ער
אַריבער די שוועל פון זיינ ווינונג, האָט ער שוין גענומען זיך פאַר
די טינט־און פעדער.

פאַרשימלט זי פּען, פאַרשטויבט דער טינט, נאָר דאָס איז אַלע
פון די קלייניקייטן. ער איז סי־ווי־טיי נישט פון די פלינקע שרייבער.
אָנגעאַרבעטע הענט, מיט מאָזאָליעס די דלאָניעס, די פינגער
פאַרמאַטערט. נאָר שרייבן וועט ער, אכ, וועט ער שרייבן!.. מיט די
שפיץ פינגער האָט ער איינגעדריקט דאָס הענטל און גענומען זיך
צו דער אומגעוויינלעכער אַרבעט.

ער האָט געשריבן פון שטרײַקן, פון גיצכוינעס, פון אַרעסטן; ער
האַט געזירלט די באַלעבאטימ, געשאַפּטן די רעגירונג, געפּלוצט יעדן
אונטערדריקער, ער האָט באַקלאָגט די אומגליקלעכע שקלאפּן, גערופּן
צו אכדעס, געפּאָדערט צום קאַמפּ.

אינעם קאָפּ האָט אים געטראָגן, געקלאַפּט, געזעצט. ער האָט פאַר־
געסן דעם גאַנצן מידן טאָג, די שווערע הענט, די ווייטעקדיקע פינגער.
ער האָט דערפילט, אז זיינע פלייצעס ווערן ברייטער, זיינע
הענט—געזונטער און געזונטער.

און ער שרייבט! אכ, מיט די ברייט־געוואָרענע פלייצעס און
מיט די געקערפטיקטע הענט וואָלט ער דאָך איצט אופּגעהויבן אַלע

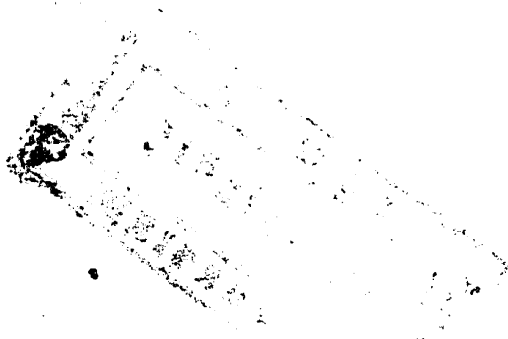
זיינע פֿאַרקנעכטעטע, פֿאַרן טאָג־ברויט פֿאַרקויפטע ברידער, און זיי־
ערע קייטן צעריסן, דעם פֿינט וואָלט ער 'צעשלאָגן, יעדע אונטער־
דריקונג פֿון דער וועלט פֿאַרטריבן!..

ער פֿילט אין זיך דעם קויעכ, ער האָט די גוורע.

און ער שרייבט און שרייבט.

אין דעם געפֿלאצטן גלאַז־לאָמפֿ אין אַ לאַך; דאָס לאַך אין פֿאַר־
קלעפט מיט פֿאַפיר. דאָס צוגעקלעפטע פֿאַפיר אין אָנגעברענט, דאָס
גלאַז אין פֿאַרויכערט, דער טיש אין קוימ באַזיכטן.

די מאמע זיגט אין בעט און קלאַגט זיך: ער וועט אויסברענען
דעם גאַנצן לאָמפֿ, און קעראַסין קאַסט טייער. די עלטערע שוועסטער
זיגט דעם דער מאמע און בייזערט זיך, זי וועט אראַפֿגיין און וועט
פֿאַרלעשן דעם לאָמפֿ, ווייל זי קאַן ניט שלאָפֿן פֿאַר פֿייער. דער
טאטע זיגט אפֿ דער הילצערנער באַנק און סטראשעט, ער וועט אופֿ־
שטיין און צערייסן די גאַנצע קסיווע.

איזויק שעפטל *

(דראמע)

I

באגעגעניש פונעם באלעבאָס נאָטע גאַרדין מיט דעם ארבעטער־דער־
פינדער איזויק שעפטל

(פונעם ערשטן אקט)

אינדערהיים בא איזויק שעפטלען

איזויק (פייגט אוועק די ארבעט און הייבט אָן ארוםצוגיין איבערן צימער. ער פייסט
זיך די ליפן, דריקנדיק זיי מיטן צינגער־פינגער פון דער רעכטער האנט אָן די
צייג, און מיט דער לינקער האנט פירט ער זיך איבער דעם טטערן און די האָר)

ביילע (קוקט אים נאָך, איראָגיש). אָט־אָדאָ אָ, אָט־אָדאָ אָ, העהעהע. —
מינעסטאמע ארויסקומען אין 10 כאדאָשימ ארומ ווי די
פרעס. — אויב עס וועט איבערהויפט ארויסקומען. — אָט־אָדאָ אָ,
אָט־אָדאָ אָ! — גאַרנישט, געמאכט זיך א יאָנטעוו.

איזויק (בלויבט שטיין). טאָמער וועסטו אמאָר אופהערן צו ריידן?
(גייט ווייטער.)

ביילע (אופגעבראכט). וועסט מיר עפשער פארשטאָפן דאָס מויל, איך
זאָל שוין א וואָרט ניט— אויסריידן, האָר?! נא, נו, פארשטאָפ
מיר דאָס מויל, פארשטאָפ, נא! „טאָמער וואָלסטו אופהערן צו
ריידן!“ איך בין א נאר, אז איך רייד! געדארפט נעמען אָט
די גאנצע מאכעריי און צעברעכן ביז א האָר, וואָלט איך
דעמל פארשפאָרט צו ריידן.

* געקירצט, די קעפלעך — פון צווייטשטעלער.

איי זיק (דריקט די ציינ, קנייטשט דעם שטערן און גייט אול).

ביי לע. וועמען איך זאָל דאָס דערציילן, וועט מען מיך דאָך האַפֿטן פאר א מעשווגענער, וואָס איך פֿאַז דאָס גאָר צו! גאַרנישט, מאכט זיך א יאָנטעוון און נישט גיין דריי טעג צו דער ארבעט! איך וואָלט זאָגן, אז ער וועט אריינכאפן דערפונ די גרויסע גליקן. גאַרנישט! אָפגעארבעט אפ דער פרעס צען כאדאָשימ נאכט אינ נאכט—און וואָס? געקראָגן וועלכע צוואוּציק קאָר- באַנצעס און רייכ געמאכט גאַלדינקען! און וואָס האָלטו געהאט פון דער פעטיצעס-מאשינקע? אפ אסאך מער קעראסינ פאר- ברענט!

איי זיק (גייט צו צום טיש און נעמט זיך פאר די רעדלעך, אָנשפארנדיק זיך מיטן קני אינ שטול).

ביי לע (געזאסענער). מע זעט, אז עס גייט נישט, ווארפט מען עס קטשאַרטו און א מייסע מיט א סאָפ און מע גייט צו דער ארבעט, נישט דריי טעג...

איי זיק (הייבט ווידער אָן ארומצוגיין).

(אזע שווינגן)

נאָטע גאַלדין (קומט אריין. אן עלטערער יוד מיט פייעס, א ברייטע באָרד און געדיכטע אונטערגעשטאַרענע וואָנצן; א סאמעט היטל אפן קאָפ. די הויז אינ די סטיוול, א לאנגער שווארצער סורטוק מיט פעטע פלעקן, צוגעקנעפלט אפ דעם אויבערשטן קנעפל; איבער דעם סורטוק א לאנגער, אָפגעקנעפלטער שווארצער מאנטל מיט לאנגע קעשענעס; א ווייסער אָפגעלייגט קראגן. אפ דעם קראגן ליגט דאָס שווארצע שנירל, אפ וועלכע עס הענגט זיין קעשענע-זייגער; אויסער דעם הענגט דער זייגער אפ א שווערער זילבערנער קייט, וועלכע זעט זיך ארויס פון די פאנאנדערגעעמנטע פאָלעס. די הענט האלט ער דאָס ראָוו אינ די קעשענעס און ווען ער רעדט רויק אָרער העמטיק, שלעפט ער און ציט אינ ווארפט אומ מיט די פאָלעס. זיין געזיכט איז אָנגערוקט, ער רעדט ווי בארויגען, נאָר זעלטן א וואָרם טוענדיק א בליק אפ דעם, טיט וועמען ער רעדט).

איי זיק (גיט זיך א בערווענו טרייסל, ווען ער דערזעט גאַלדינען).

ביי לע (קוקט אפ אייזיק מיט גיזאַכט, ווי זי וואָלט וועלן זאָגן: אַט האָסטו דיר, נא זי).

גאַלדין. נא, נו, דו שפאצירסט דאָך גאָר ארומ.

ביי לע (איראָניש). דאָס באקלערט ער אזוי.

גאַלדין. די גאנצע דריי טעג באקלערסטו דאָס אזוי?

ביי לע. אַט-אַדאָס האָט ער אויסגעמיסטערט. (הייבט אפ די רעדלעך מיט די העלדלעך און שיט זיי אויס איינציקוויי צוריק אפן טיש).

גאָלדין. (גייט צו צום טיש און באטראכט די ארבעט).

אייזיק (גייט אויך צו צום טיש, קוקט אפ גאָלדינס הענט מיט דער פּרוערדיקער פאר-
טראכטקעט, אָבער מיט דעם אויסדרוק פון פארדראָס, וואָס גאָלדין באַרירט די
ארבעט).

גאָלדין. וואָס איז דאָס אזוינס?

אייזיק. א מאשינקע.

גאָלדין. א מאשינקע! איך זע, אז ניט קיינ לאַקשנברעט. וואָס
פאר א מאשינקע?

ביילע. זאָל ער אזוי וויסן פון זיין קאָפּ, ווי ער ווייסט אליין.
פאָרקעט זיך און פאָרקעט זיך...

גאָלדין. דו מוזט דאָך וויסן, וואָס דו מאכסט. וואָס איז דאָס פאר
א מאשינקע? פאר טעמליאקעט?

אייזיק. ווייסט איר דאָך.

גאָלדין. און בא דיר זיינען די ווערטער טייער?

אייזיק (זעט ארויס די מאשינקע פון גאָלדינס האַנט און הייבט אָן עפעס צוזאמען-
צוישעלען).

גאָלדין (קוקט אים נאָך).

ביילע. אָט אזוי אַ זיצט ער די גאַנצע דריי טעג און קוים וואָס
מע קריגט בא אים ארויס א וואָרט. איז אופגעשטאַנען זונטיק
גאַנצ פרי מיט אימפעט: אים איז איינגעפאלן א טייערע זאך!
און נישט איינגעוואשן זיך און נישט געדאוונט און געזאפט
זיך פאר דער ארבעט. ער איז דאָך אזוי מעשוגע, ווי זיין טאטע.
אים, אז עס שפארט עפעס אָן...

גאָלדין. גיין, ער פלעגט דאָך שטענדיק מייסטערן באַנאכט — וואָס
איז אים יעצט איינגעפאלן גאָר באַטאָג און צו דער ארבעט
נישט גיין?

ביילע. זאָל איך אזוי וויסן פון זיין לעבן! טאָג אזוי ווי נאכט,
די גאַנצע דריי טעג זיצט ער און פאָרקעט זיך, שניצט און
מייסטערט, מייסטערט און שניצט. עס איז אים נישט אַפצורייסן
פון אָרט. און איך וואָלט זאָגן, ער האָט עפעס דערפונ. מיר
ווייסן שוין די גרויסע גליקן, וואָס ער האָט אריינגעזאפט פאר
זיינע ערשטע צוויי מאשינעס.

גאָלדין. נא, איך האָב אים נישט געבעטן. פאר מיר איז גלייכער,
אז ער זאָל זיצן און ארבעטן. בא מיר איז יעצט ארבעט ארי-

בער און אריבער און דאָ מוז זיין שטופֿ שטייב ליידיק. וואָס
איז? אייזיקן האָט דער טירוף פארדרייט! ער וויל נישט אר-
בעטן? איז א מייסע מיט א סאָפּ, ווייט איכ עס, זעצ איכ
אן אנדערן אפ זיין אָרט. און איכ בין טאקע געקומען דיר צו
זאָגן, אז אויב דו וועסט היינט-מאָרגן נישט קומען צו דער
ארבעט, זעצ איכ אן אנדערן, איכ קאָן נישט ווארטן. די קונדן
ווארטן מיר אויכ נישט.

ביי דע. איכ האָב געווויסט, אז דאָס וועלן מיר האָבן פון זיינע
מאשינעס.

גאָלדין (באטראכט די ארבעט אינ אייזיקס האנט). איז וואָס וועט עס זיין?
טאקע פאר טעמפֿיאקעס? (קריכט אייזיקן אינ די הענט) באווייזן גאָר,
וואָס וויכטו דאָ מאכט.

אייזיק (יעסורעמריק). איר וועט דאָ גאָרנישט פארשטיין. איר וועט שוין
זען פארטיקערהייט.

גאָלדין. וועט עס דען אמאָל פארטיק ווערן?
ביי דע. מינאסטאמע, אז מאָשעכ וועט קומען. וועט זיכ ציען ווי
די פרעס...

גאָלדין. נא, איכ האָב מיינט געזאָגט. פון מיינעטוועגן מעג עס
יעצט דויערן כאָטש וויפל צוויי פרעסן. נישט מיינ דייגע.

ביי דע. איכ ווייס, אז דאָס איז נישט אייער דייגע. וואָס זאָל עס
זיין אייער דייגע? די מאשינקע וועט סינ-ווייס צו אייכ אָנ-
קומען.

גאָלדין (ווענדט זיכ אינ פיניעס זייט, הערט זיכ צו צו בילעס רייד, מאכט א באוועגונג
עפעס צו זאָגן איר, מאכט מיט דער רעכטער האנט אינ קעשענע, טשמאָקעט מיט
די ליפּן, בלינצלט מיט די אויגן: גישטאָ, הייסט עס, מיט א יידענז וואָס צו
דיידן; דאן פרעגט ער). נא, ווי גייט עס דיר, פיניע? (פיניע איז איי-
זיקס סאָטער, אָראָפּ פון זינען. ש. ק.)

פיניע (שטעלט אפ אימ אָן זיין בליק און הייבט אָן לאנגזאם צו רעדן). דער הימל
איז געשטאָרבן, די ערד איז געשטאָרבן, גאָט איז געשטאָרבן...

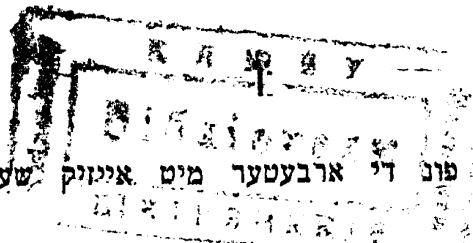
גאָלדין. שא, שא, פּע, וואָס רעדסטו פאר א ווערטער! וואָס לאָזט
מען אימ רעדן אזעלכע ווערטער?
פאר אונדז איז גאָט געשטאָרבן.

גאָלדין (אוסגעפראַכט). וואָס איז-וואָס איז-וואָס איז עס פאר א
ווערטער? ווי רעדט עס אזוי א מענטש?

בייזע. עט, אלציינס.
 גאָלדיג. טפּיר, אפּ מיין וואָרט! ווי-ווי-ווי... א, נו! נע... דערפאר
 שכראַפּט עס אזוי גאָט...

בייזע (ווישט זיך די אויגן מיטן שפיץ פון איר קאָפּטיכל). אזוי אָדער אזוי,
 אונדזער לעבן איז שוין סיי-ווי-סיי פארשפּילט.

גאָלדיג (דרייט מיטן קאָפּ און מיט די אקסלען). נא! (גייט צו דער טיר). טיך
 זאָג איך דיר נאַכאַמאָל, איך וועף קיין סאך נישט ווארטן.
 קומסטו נישט היינט מאָרגן צו דער ארבעט, זעצ איך אן אן-
 דערן אפּ דיינ אָרט. איך-איך-איך... נא! (קוישט די מעווע און גייט
 אוועק).

באגעגענישן פון די ארבעטער מיט אייניקלעך

(פארן צווייטן אקט)

אינ ווארשטאט

מאַרק און טעמע (פון לעבן פענצער). אייניקל גייט, אייניקל גייט!
 (אלע איינע צום פענצער. מיכא שטייט אום פון דער פּאָדקאָגע. מע שרייבט: באַר-
 רעכאַבע, אייניקל! — שאַלעם אַפּייכעם, אייניקל! האָסטו די מא-
 שינע?)

סענדער. ער גייט דאכט זיך אָן א מאשינע.
 הייזע. ער גייט מיר עפעס מיט אן אראָפּגעלאָזענער נאָז. (אלע
 שטעלן זיך אויס אנטקעגן טיר).

זעליק. מיר וועלן אים מעקאַבל זיין מיט א הורא און מיט א
 מארש.

אייניקל (קומט אריין, בלייב, טרויעריק, נידערגעשלענגן א פריילעכער „חוררא“! בא-
 גריסט אים).

זעליק (הייבט אָן צו טראַפּפּייטן מיט די ליפּן א מארש, מאכנדיק מיט די הענט, ווי
 א קאפּעלמייסטער).

יאָשקע און טעמע (זינגען אונטער).

אייניקל (גייט ארויס פון דעם רעדל גאָב טרויעריקער אין נידערגעשלענגענער און גייט
 צו דעם פּאַרנאָטן וועבטאָל לינקס. קעמפט מיט זיך, נישט צו צעשרייען זיך).

בערע. וואָס איז עס מיט דיר, אייזיק? — וווּ איז דיין נייע מאַ-
שינע?

אייזיק (ענטפערט נישט).

היליע. אפּאָנעם, אז מיט דער מאשינע איז עס שוואַכ.
אייזיק (אראָפּוואַרפנדיק פון זיך דעם קאפּע־זוש, ביזן אונ ביטער). שרייט „הור-
רא“, שרייט!

פייזיק. איז נאָך די מאשינע נישט פארטיק?
היליע. איז זי נאָך נישט פארטיק אָדער וועט זי קיינמאָל נישט
פארטיק ווערן?

זעליק. אָדער האָט די פּרויניסטע ארויסגעטריבן פון שטוב?
סענדער. אָדער דו ביסט שוין טראָגעדיק מיט אַ נייער מאשינע?
אייזיק (אייסעקנדיק זיך ארום דעם שטול, ביזן). וואָס זייט איר צוגע-
שטאנענע? וואָס איז עס אייך, דינגע?

מיכל. טאקי וואָס? וואָס? וואָס?
זעליק. שא, אונדזער יינזשעניער איז נישט צו שפרעכנ. ששט,
שטיל... (גייט אפ די שפיץ פינגער, הויכ הייבנדיק די פיס.

א וועקער קלינגט: ציט צו ארבעטן. מע צעגייט זיך צו די פלעצער. מיכל און
בערע בלייבן לעב: אייזיק, זיי קוקן זיך אין די בערד פארזאָרגט און ריידן נישט
קיינ וואָרט).

אייזיק (זעצט זיך צו דער ארבעט).

מיכל (קוקט אים טרויעריק אָן). — איז גאַרנישט? — וואָס, אַ שווערע מאַ-
שינקע? — דארפ אסאך דויערן? (אז ער קריגט ניט קיינ ענטפער, זיפצט
ער אָפ און לאָזט ווידער אראָפּ די אויגן אין באָרד).

בערע (זיפצט אויך אָפ. דאן גייען זיי ביידע צו זייערע וועבשטולן; מיכל לעבן איי-
זיקס שטול, בערע ציט וועבשטול רעכטס).

ארקע (באווייזט זיך אין דער טיר. באַמערקנדיק אייזיקן גיט ער אַ מאַכ מיטן קאָפּ
ווי: „אהא, ער איז דאָ!“ מאַכט אַ באוועגונג אריינצוגיין אין צימער, דערמאָנט
זיך אָבער לעפּט און גייט אוועק צוריק אין געשעפט).

זעליק (מיט אַ לוסטיקן זימפּ). אָכ, די מאשינע האָט זיך ניט אויסגע-
מאשינקעט.

מאָרקע. דערוויילע דריטהאָרנ טעג נישט געארבעט.

היליע. זאָר זיך אימ נישט וועלן זיין קיינ אויסטראַכטער.
פייזיק. דאָס איז לייכט צו זאָגן. עס וויל זיך ניט, עס לייגט שוין
אזוינס אין דעם מענטשן. איך ווייס, אז איך בין געוועזן אַ
קליין יינגל האָט זיך מיר שטאַרק געוואָלט ווערן אַ מאָלער...

סענדער. עפשער א מילער און מאָלנ מיט די ציינ?
ליי וויק. ווו איכ פלעג קרינג א שטיק פאפיר, פלעג איכ מאָלנ:
מענטשנ, סאָלדאטנ, פערד.

היליע. זיכ הייסט עס.
ליי וויק. אינדערהיימ און אינ כייזער פלעגט מעג מיכ שפאָנג מא-
קעס אכזאָרעס דערפאר, ווייל איכ האָב גאַרנישט געטאָג און
נאָר געמאָלט. אז מע האָט מיכ אוועקגעגעבנ צו א שמוקלער
האָב איכ געווינט.

סענדער (וויינענדיק). הו-אומ.
ליי וויק. און איצט, אז איכ זע אמאָל א גוט בילד, ווערט מיר אזוי
אומעטיק. עס זיצט עפעס אינ מיר און ציט מיכ, און ציט,
און ציט.

זעליק. אָ, און מיכ אויכ.
היליע. אָכ!
ליי וויק. ניין, און אַנ אנדערס מאָל, וועג איכ ליג אזוי און טראכט,
וואָלט זיכ מיר געוואָלט אזוי מאָלנ...

ארקע (קומט אריין און גייט גלייכ צו צו אייווקנ). נו, וואָס הערט זיכ מיט
דיינ מאשינע? (ארקע איז דעם פאלעפאָס גאָלדינס א זונ. — ש. ק.)
זעליק. האָט זיכ ניט אויסגעמאשינקעט.

ארקע. וואָס? עס קומט טאקע. וואָרנישט ארויס? האָסט דו זי דאָ?
יאָשקע. דער הער אינזשעניער איז נישט צו שפרעכנ.
בערע. דו שוויג, דו!

זעליק (שלעפט דעם שטול פונ אונטער אייווקנ).
אייזיק (אופגעבראכט). דו, קאָמעדיאנט, זאָלסט זיצנ רויק!

ארקע. אָבער איכ האָב אימ גלייכ געזאָגט, ווי איכ האָב נאָר א
קוק געטאָג אפ זיינ מאכעריי, אז ער האָט נישט וואָס צו זיצנ
און רייבנ די צייט. איכ האָב גלייכ באמערקט, אז סע איז אַ
אווייערע. זיינ טירכע. און אז איכ האָב אימ געוואָלט עפעס

☪

באוויזונ...

ליי וויק. ווער? איר האָט אימ שוינ עפעס געוואָלט באוויזונ?
ארקע. אפ מיינ ערנוואָרט. אז ער וואָלט מיכ געלאָזנ, וואָלט איכ
אימ עס געמאכט אינ איינס און צוויי.

זעליק (קרייס אויס). יוקערעקו, האָנ!
יאָשקע. א פטשיק!

ליי וויק. ווי לאנג זייט איר דאָס געוואָרן אזא מאכער?
 סענדער. ער קאָן עסן, קאָן ער.
 מיכל און בערע (קוקן זיך אבער, שאַקלענ מיט די קעפּ און זיפּצן טיפּ
 אָפּ. — אינ געטעפּט קלינגט דאָס טיר-גלעקל).
 אַר קע (לויפּט אַוואָרט).
 ליי וויק. אָבער ווי פּאָר אַר אַמאָל געוואָרן גאַרשטייער.
 מאַרקע. ער קען דאָך אַ קליינע עק נישט פאַרבינדן.
 בערע. דאָס איז פּונ די גאַלגיוועס, וועלכע עס איז גוט צו שלאָגן.
 מיכל. דער אלטער אויב אזוי: ער קאָן אויב אלץ.
 מאַרקע גאָר מיטן מויל.
 ליי וויק. אָט יד דיר טאַקע געוואָלט עפעס באַווייזן, אייזיק?
 מי. ער איז היינט נישט צו שפרעכט, דער מאַשינענמאַכער.
 ער. ניין.
 ליי וויק. איב שטעל מיר פּאָר, ווי ער האָט אים דאָרטן גוט דער-
 עסן.

III

אייזיקס פארצווייפונג און צאָרנדיקער אויסכרוך

(פּונ צווייטן אַקט)

אין וואַרשטאט

בייַע (קומט אריין. איב די הענט א טעפּל אינגעבונדן איב א טיכל, ווי
 פּונ דעם טעפּלס איבהאַלט. אפּ איר „גוט מאָרגן“, ענטפערט מען איר: „גוט
 „גוט מאָרגן“, „באָזשור“, „דויענ דאָבר“).
 אייזיק און הייליע (שווינגן).
 בייַע (צוגייענדיק צו אייזיקן). „נא, איב האָב דיר געבראַכט דעם וואַר-
 מעס. זאָסט עסן, זאָסטו, הערסטו! (ביטערער). נעם שויג און
 עס. (נאָכ ביטערער). הער מיכ שויג אופּ צו פּוילן.
 אייזיק (שטיי). איב וויל נישט עסן.
 בייַע (פאַרצווייפּלט). ווי הייסט, דו ווילסט נישט עסן! פּונ וואָס
 ביסטו זאט, פּונ וואָס?

טעמע. איז ער גאָר אוועקגעגאנגען אָן וואַרמעס?
בייַרע. אָן וואַרמעס! און אזוי האָט ער עפעס געגעסן? איז אופֿ-
געשטאנען ווי עס איז נאָר געוואָרן ליכטיק און גענומען זיך
צו זיין אומגליקלעכער מאַשינע, האָט ער נאָך גאַרנישט אין
זיין מויל געהאַט. (צו אייזיק מיט טרערן) נעם אַזי עס, נעם!
בערע. מאַך דיך ניט נאַריש, אייזיק. נעם און עס. וואָס איז דאָס
פאַר אַן אויפֿנ? פֿע, כילעבן!

בייַרע (וויינט). די גאַנצע דריי טעג אזוי: נישט געשלאָפֿן און נישט
געגעסן און נאָר געווען באַשעפֿטיקט מיט זיין אומגליקלעכער
מאַשינע. (צו אייזיק) וועסטו עסן, צי ני
אייזיק (ווי פֿרער). איך וועל נישט עסן.
בייַרע. נו, זאָגט איר שוין אַזיין, קאָן מען עס אַריבערטראָגן?
(זאָמערט). איך קאָן עס שוין ניט אַריבערטראָגן.
מאַרקע. וואָס אַרט אַזיך, אַז ער עסט נישט. פֿששש, מיך וואָרט דאָס
טאַקע אַסאַך אַרן.

בייַרע. ווי הייסט, א מענטש עסט ניט א גאַנצן טאָג.
בערע (זייגט אוועק די אַרבעט, גייט צו צו אייזיק און נעמט אים אָן פֿאַר אַ
האַנט). נו, זיי נישט קיין נאַר, זייג אוועק די אַרבעט און וואַש
דיך און עס.

אייזיק. אַך, לאָזט מיך, איך קאָן נישט עסן.
בערע. ווי הייסט, דו קאָנסט נישט עסן? וואָס איז דאָס פֿאַר אַ
ווערטער? שיק נאָך אַ שנאַפֿס, נעם אַ ביסל בראַנפֿן, וועסטו
קענען עסן. גיי, יאָשקע, ברענג אים אַ שנאַפֿס.
בייַרע (האַלט איין דאָס וויינען). שיק טאַקע נאָך אַ שנאַפֿס.
אייזיק. איך האָב קיין געלט ניט, און וויל קיין שנאַפֿס ניט.
בערע. געלט אויך אַ זאַך. וועט זיך מינאַסטאַמע באַ וועמען גע-
פינען. רעב מיכץ, האָט איר וואָס?

מיכל (ריקט מיט די אַקסלען). אַ גראַשן נישט.
זיי וויק. איך קאָן דיר זיינען, אייזיק. (נעמט אַרויס אַ רובל). איך קאָן
דיר זיינען דעם גאַנצן רובל.

בייַרע (נעמט באַ אים דעם רובל; צו אייזיק). וועלן שיקן נאָך אַ שנאַפֿס?
בערע. נישטאַ וואָס צו פֿרעגן. גיי, יאָשקע, ברענג אַ סאַראַקאָ?
וושקע.

יאָשקע (קייט ווירטויק זיך, נעמט דאָס געלט). סמירנאַווקע?

בערע. סמירנאָווקע, סמירנאָווקע, מאכ עס נאָר אפגיכ (שטופט אימ ארויס און רירט פארגניגט). אָט אזוי אָ, וועסטו נעמען א שנאפס, וועסטו פרייעכער ווערן און וועסט עסן (זעצט זיכ צו דער ארבעט און רעדט, צופרידן מיט זיכ אליין). א שנאפס איז די בעסטע סגולע, בא מיר איז עס די ערשטע זאכ. דאָס, יענצ, קאָפּ-ווייטעק, הארצווייטעק— א שנאפס און פארטיק (ווענדט זיכ צו אייזיק). און דו זאָלסט טאקע קיין נאר ניט זיין און אריינ-קערן די גאנצע סאָראָקאָווישקע, וועסטו בעסער עסן.

בייע. שוין פון דריי טעג, אז ער האָט קימאט ווי גאָרניט געגעסן. איכ ווייט גאָרנישט מיט וואָס ער האָט געזעבט. גאלקע. מיט דער מאשינקע.

בייע. סיידן מער נישט ווי מיט דער אומגליקלעכער מאשינקע. זעליק. און וואָס האָט זיכ אויסגעלאָזט מיט דער מאשינקע? נישט געמאכט זי?

ביילע. ווו מאכנ! געארבעט און געארבעט, די גאנצע דריי טעג האָט מען אימ נישט געקאָגט אָפּרייסן פון טיש און פּרוצלינג כאפט ער און גיט זיכ אַ וואָרפ, אז —ז—ז, עה...

ליי וויק (שטארק פארוונדערט). עס!

בייע. עס האָבן אינ מיר גענומען ציטערן אלע אינוורמ, הענט און פיס. א פארטרייטע בין איכ געבליבן. און ער איז גע-בליבן זיצן מיט אויסגעלופעטע אויגן...

מאלקע. נע—ע, דאָס איז דאָפּקע נישט מעשוּגע. דאָס איז... דאָס איז...

בייע. וואָס איז עס? (זאכט איראָניש). נישטיקייט, מעשוּגאס איז עס! אייזיק. טו מיר א טויווע און גיי אהיים.

בייע — (ווארפט אפ אימ א בייז און דערשראָקענעם בליק). נישט קיין מע-שוּגאס איז עס!

בערע. גייט טאקע אהיים, וועט זיין אסאכ גלייכער (ווינקט איר. זי זאָל גיין).

מיכל (ווינקט אויב).

בייע (גרייט זיכ צו אוועקצוגיין, באזייריקט). איכ מער נישט מאכ אימ שטענדיק ענג (בייז). זאָסטו עסן, מעשוּגענער!

בערע. ער וועט שוין עסן, גייט אהיים, וואָס ארט אייכ. ער וועט נעמען א שנאפס און וועט עסן.

ביי לע. אונ זאָלסט ברענגען דאָס טעפּל.

בערע. גוט, גוט, וועט שוין ברענגען.

ביי לע. (אינ טיר) מעשוּגענער! (גייט אוועק).

מיכר. א יידענע בלייבט א יידענע.

מאלקע. איך האָב נאָך געקענט די בייִלען מיט אכט יאָר צוריק,

אז זי איז נאָך געוועזן א מיידל. אָ, איז זי געוועזן א לע-

בעדיקע זאכ! איצט ווי זי זעט א ביסל אויס, מע קאָן דאָך

אפ איר ניט א קוק טאָן.

בערע. אונ ווי האָט ער אויסגעזען מיט אכט יאָר צוריק! א מע-

שוגענער אפיִצע איז ער שטענדיק געוועזן, אָבער אזוי איז

דאָס געוועזן...

יאָשקע (קומט אריין מיט בראָנפן).

בערע (לייגט אוועק די ארבעט, גייט אינאָנטקעגן, נעמט בא אימ צו דאָס פלעטל:

מיט דגמ רעשט פון רובל און ווענדט זיך צו אייזיקן). נא, וועסט נעמען

אביסל בראָנפן און וועסט עסן, וועסטו ווערן גאָר א נייִער

מענטש, דער אמאָזיקער אייזיק. (נעמט אראפ א גלעזל פון פאָליצע).

טאָמער וואָסטו פאָרגעסן דעם אמאָזיקן אייזיק, וועל איך דיך

דערמאָנען. געדענקסט אונטערן שטאָט, אינ קאָראָבאָנאָוקע?

(גיסט אָן דאָס גלעזל, קוקנדיק מיט טייערע אפ דעם פליסנדיקן געטראַנק). גע-

דענקסטו, ווי דו... נא, נעם, נו... נא, נעם דאָך (שטעלט אוועק

דאָס פלעטל, נעמט אייזיקס הוט און טוט אימ אַן אייזיקן אפן קאָפּ). נא,

נו, מאכ א בראַכע און טרינק (נעמט וויער דאָס פּעסעל). נעם

דאָס, אייזיק, זיי נישט קיינ נאר. אייזיק, זע.

מיכר. אייזיק, פע! לאָז זיך נישט בעטן. נעם און טרינק און עס.

וואָס מאכסטו דיך נארעש, וואָס?

בערע (אונטערטראָגנדיק דאָס גלעזל צו אייזיקס ליפּן). טרינק, זאָג איך דיר,

פערד!

זעליק. אז נישט, טרינקט ער אויס.

אייזיק (וויל אומקערן דעם קאָפּ און פּלוצלינג כּוּפּט ער דאָס גלעזל און קערט

עס אין זיך אריין).

בערע. (פארפאָגט מיט א טייערדיקן קוק יעדע באוועגונג אייזיקס און די באווע-

גונג פון דעם שנאָס. ער טשמאָקעט מיט די ליפּן, מאכט א קרוש געזיכט,

ווי ער וואָלט געפילט די קילקייט און ביטערקייט פון דעם שנאָפּ). אָט

אזוי ביסטו א מענטש, אָ, אָט אזוי האָב איך דיך האָצט

(נעמט דאָס ליידיקע גלעזל באַ אייזיקן). און נאָך איינס (הייבט אָן אָנגיסן און שמעקט דעם בראָנפֿן). און טאַקע גלייַכ.

אייזיק (האלט איינ זיינ האנט. פינצטער). גיט מיר דאָס פֿלעשלי (נעמט ארויס דאָס פֿלעשל פֿונ בערעס האנט. שטעלט עס צו צו די ליפֿן און טרינקט עס אויס מיט איינ טאָל).

בערע (וועגן אייזיק ווערט פֿארטיק מיטן פֿלעשלי, נעמט ער באַ אימ עס צו און טראָגט אים אונטער דאָס גלעזל). און יעצט שוין דאָס ביסל אינ גלעזל, וועט זיינ אַ פֿאַרנע מאָס. — ווילסט נישט? נו, טיק יעצט עסן שטעלט אוועק דאָס גלעזל? מיטן פֿלעשלי און רוקט צו דאָס טעפל מיטן ברויט). טיק יעצט עסן.

אייזיק (שפֿארט זיך אָן מיט ביידע הענט אפֿן וועבשטול און באהאלט דאָס געזיכט אינ די הענט).

בערע. עסן, עסן, אייזיק. אָבער גלייַכ. דאָס עסן איז שוין קאַלט... אייזיק (לייגט אוועק דעם קאָפּ אפּ דער לינקער האנט).

בערע. נא, וואָס האָסטו זיך אוועקגעלייגט? איך זאָג דאָך דיר, גלייַכ עסן (וויל אים אופֿהייבן).

אייזיק (שטופֿט אים אוועק מיט דער פֿרייער האנט).

בערע (באליידיקט). נא, פֿונ מיינעטוועגן לייג. איך הייס דיר עסן, דו ווילסט נישט, טאָ טו, וואָס דו ווילסט (נעמט דאָס פֿלעשלי, באַטראַכט עס קוקט טיזוועדיק אפּ דעם ביסל בראָנפֿן אינ גלעזל).

הילייע. נו, בערע, לעכאימ!

בערע. עס נישט. איך וועל מיך מיט דיר מער ניט אייסעקן (גייט צו צו זיינ טאָל).

לייזיק. — עס דאָך, אייזיק. דו מוזט דאָך פֿארעסן. בערע (באליידיקט). אואַ פֿערד. האָב איך גאָר אפּ מיינ לעבן נישט געזען.

זעליק. מיר דוכט, אז ער וועט נאָך איינשלאָפֿן. מיכיל. זאָל ער שלאָפֿן, דאָס איז דאָס בעסטע.

בערע. נע — ע! איך ווייס, אז איך נעמ אַ ביסל בראָנפֿן, בין איך... ציט זיך אפּ מיר אָן אַ נייע הויט. און ער האָט, דאכט זיך, אויך געקאַנט אריינגיסן! נע—ע, איך ווייס גאָרנישט, וואָס מיט אים איז געוואָרן.

לייזיק (צו זעליקן). שלאָפֿט ער טאַקע איינ, זעליק? זעליק. דאכט. זיך (טרייסט אים). אייזיק, דו שלאָפֿסט?

פיי וויק. קאָמעדיאנט!

היליע (זינגט). שלאַפּ מיין פייגעפּע, מאכ־זשע צו דיין אייגעפּע...
מיכר. נא, א כעוורע!

טעמע. דאָס עסנ וועט דערווילע קאלט ווערן (שפּרינגט אום). איכ
וועל עס אריינטראָגן צו אידען און אריינשטעלן אין אויוון.

אייזיק (זעצט זיך אָפּ און נעמט ארויס זיין טאשנטיכל).

טעמע (מיט שרעק). זע, ער האָט דאָך געוויינט!

פיי וויק, בערע, זעליק, מאלקע (שפּרינגט אָפּ פֿון זייערע ערטער
מיט אַן אויסגעשריי). געוויינט! (טרעטן צו אים צו און קוקן אָפּ אים מיט

שרעק).

מיכל (דרייט אויס דעם קאָפּ און זאָגט ארויס מיט א טאָג פֿון ביטערקייט, אומצו־
פרידנקייט איבן עקל). געוויינט.

היליע און סענדער (קוקן נייגעריק פֿון זייערע ערטער און טוען זייער
ארבעט).

יאָשקע (טרעט אָפּ פֿון טיש און קוקט נייגעריק, מיט דעם קליינענדזל אין דער
האנט).

בערע. ביסט דאָך עפעס גאָר קיינ מענטש ניט. פּע, אפּ מיין וואָרט,
ווען איכ וואָלט געוואָסט, אז אָסער, אויב איכ וואָלט דיכ צו־
גערעדט צו טרינקען. ביסט דאָך עפעס גאָר קיינ מענטש ניט.
היליע. זאָל ער גיין אהיים און אויסשלאַפּן זיך.

בערע. גיי טאקע אהיים און שלאַפּ זיך אויס. וואָס וויינסטו? פּע,
אפּ מיין וואָרט, עס איז גאָר א בושע און א כאַרפּע. גיי,
פאַלג מיכ, אהיים. וועסטו היינט אויך נישט אַרבעטן, מילע,
זאָל דוכטן, אז דו זיצסט נאָך איבער דיין מאַשינע. גיי, גיי.
נא, און דאָ האָסטו דעם רעשט פֿון דעם רובל. נא, נעם צו.
זעסט, איכ פייג דיר אים אריין אין קעשענע. איז עס א
גאַנצע קעשענע? (באַטאַפּט די קעשענע). א גאַנצע. נו, גיי.

אייזיק. (זאָט זיך ווידער אַראָפּ אפּ דער האנט. זיין גאַנצער קערפּער טרייבט זיך
פֿון דעם שטילן געוויינ).

פיי וויק. אָבער, אייזיק, ביזט דאָך טאקע...

בערע. אַכ, דאָס ערשטע מאָל אפּ מיין פּעבן מאכט זיך מיר דאָס
צו זען.

היליע. (צו סענדער). זע נאָר, טעמע וויינט אויך.

טעמע (טריקנט די אויגן). היליענקע, דו האָסט דאָך א גאַזל־אַנעש האַרצ.

לייזיק (צענדליק אייזיק). אָבער, אייזיק, אַך, פּע...
אייזיק. לָאָזט מיכ, לָאָזט מיכ, איכ מוז... איכ מוז...
בערע (צענדליק אייזיק). וואָס מוזטו, וואָס? מוזט גאַרנישט. געהערט
עפעס ווערטער, ער מוז גאַר וויינען.

אייזיק (בייז) לָאָזט מיכ צורו!
בערע (מאכט מיט דער האנט). נא, הייב זיכ אָן מיט א מעשווענעם.
(מע צעגייט זיכ אפ די ערטער).

לייזיק (טרויעריק). המ!
בערע. דאָס ערשטע מאָל אינ מיין לעבן...
מאלקע. פּע, איכ קאָן נישט זען, אז א מאנסכיל וויינט.
זעליק (געריט). נע—ע—ע!
טעמע (נעמט דאָס טעפל אונ ביט מיט אים ארויס).
(אלע שווייגן)

אייזיק (ווערט שטילער אונ שטילער אונ בלייבט צורעצט רונק לינג אפ זיין האנט.
מע קוקט זיכ אָפּט אומ אפ אים).

גאָלדין (קומט אריין, גייט אינ אייזיקס זייט, מאכט מיטן קאָפּ). נא, וואָס ליגט
ער עפעס?

מאלקע. ער האָט ערשט געוויינט.

גאָלדין. געוויינט? וואָס האָט ער עפעס געוויינט? וואָס פונ זיין
מאשינע האָט זיכ גאַרנישט אויסגעלאָזט? (וועקט אייזיק). דו,
אייזיק, וואָס האָסטו געוויינט? שטיי אופ (דערזעט די בראַנפּי-מלאש)...
ווער האָט עס געטרונקען? דאָס האָט ער געטרונקען?

מאלקע. ער האָט נאָך גאַרנישט געגעסן, האָט מען אים געהייסן
נעמען א ביסל בראַנפּן.

גאָלדין. האָט ער זיכ הייסט עס פּאָשעט אָנגעשיקערט. טע!
צוערשט האָט מען אים נישט געקאָנט ארויסטרעבן פונ שטוב,
ווייל ער האָט זיכ געפּאַרקעט איבער אַ שטיקל מאשינע אונ.
יעצט, אז ער איז שוין געקומען ארבעטן, האָט ער זיכ אָנגע-
זויפּן ווי א פּאזער אונ ליגט.

אייזיק (מאכט א גערוועזע באוועגונג, גיט א הייב דעם קאָפּ אונ לינגט אים גלייכ
אוועק צוריק).

גאָלדין. ביסטו שיקער, טאָ גיי אהיים אונ לייג זיכ שלאָפּן. איכ
דארף דאָ קיין שיקורים ניט.—ווי איז טעמע?

אייזיק (הייבט זיך לאנגזאם אום). איר זייט אינ קאס, וואָס איך האָב
אייך ניט געבראכט א דריטע מאשינע?

גאָלדין. פערד! איך דארף דיך אפ קאפאָרעס. מיט דינע מאשי-
נעס צוזאמען — וווּ איז טעמע, וווּ?

מאַרקע. דאָ איז געוועזן זייג ווייב און האָט אימ געבראכט זייג
ווארמעס, האָט טעמע ארופגעטראָגן דאָס טעפּל, עס זאָל ניט
קאלט ווערן, צו אידען.

גאָלדין. מער האָט זי שוין ניט וואָס צו טאָן, ווי מיט זיינע
טעפּלעך?!

אייזיק. אז איך וואָלט אייך געבראכט די מאשינקע, וואָלט איר
נישט אזוי אינ קאס געוועזן.
טעמע (קומט אריין).

גאָלדין. ווהינ גייסטו ארום, ווהינ? דו דארפסט זיצן און ארבעטן
און נישט אייסקען זיך מיט זיינע טעפּלעך. איך האלט ניט
פון זיינטוועגן קיין מעשאַרסימ.

אייזיק (מיט קוים איינגעהאלטענעם קאס). איך האָב זי נישט געבעטן.

טעמע. דאָך א ווילע נאָר געדויערט.

גאָלדין. א מינוט אויך נישט. ער מעג עסן קאלטע, אָדער גאָר-
נישט עסן. דאָס איז נישט דיינ דינגע. דו דארפסט זיצן און
ארבעטן.

אייזיק. אזוי שטארק האָט אייך געניטערעסירט מיינ מאשינקע!
גאָלדין (צעשרייט זיך). איך דארף דיך אפ קאפאָרעס מיט דיינ מא-
שינקע, האָב איך דיר שוין איינמאָל געזאָגט. פארשטייטו
מיך? דו קאָנסט שוין...

אַרקע (אויט אריין). וואָס האָסטו זיך דאָ אזוי צעשרייען?

גאָלדין. איז געקומען, האָט זיך אָנגעשיקערט...

אייזיק (א קלאפ טועניק מיט דער האנט אָן וועבשטוי). איר זאָלט מיר אופ-
הערן מיט דעם „אָנגעשיקערט“, פארשטייט איר מיך, צי נישט?

גאָלדין (בזייבט שטיין מיט אַן אָפען מויל. אלע ריזן איבער די ארבעט).

אַרקע. טע, טע, טע. ער איז דאָך טאקע גאָר שטארק אינ קאס.
אייזיק. מיר דארפט איר ניט ריידן וועגן אָנשיקערן זיך. דאָס
רעדט אייער אַרקען.

גאָלדין. דו אועס מעכוצעפּ פאָנעם?!

מיכר און בערל (רינגלען ארום גאָלדינען).

פיי וויק און זעליק (האלטן אָפּ אייזיק).

מיכל. הער אופ, נאָטע, זעסט דאָך.

ליי וויק. בארויק זיך, בארויק זיך, אייזיק.

ארקע. וועגן מיר דארפסטו ניט ריידן.

בערע. אַרקע, אכ, נע, נע...

פייזיק (צו אייזיק). בארויק דיך, בארויק דיך.

גאלדין. דו וועסט שוין בא מיר מער ניט ארבעטן.

אייזיק. איך טראכט עס שוין, אָבער איר וועט מיר צוערשט

אוועקגעבן מיינ פרעס מיט מיינ פעטליצעס-מאשינקע.

ארקע (שטעהט אָן די הענט צום אויער). וואָס, וואָס זאָל מען דיר אוועק-

געבן? איך האָב נישט געהערט. כאזער איבער נאָכאמאָל.

גאלדין. דיין פרעס מיט דיין מאשינקע? פאר דיין פרעס מיט

דיין מאשינקע האָט מען דיר באצאָלט גוט געלט.

אייזיק (מאכט א באוועגונג).

פיי וויק און זעליק (האלטן אימ אָפּ).

זעליק. רויק. רויק.

גאלדין. זיינע מאשינעס זאָר איך אימ אוועקגעבן! זיינע איז עס,

אז איך האָב דיר באצאָלט, זיינען זיי מיינע, נישט דינע.

ארקע. זיינ פרעס און זיינ מאשינקע! די מוירעדיקע דערפינ-

דונגען, גרויסע קאָפּשטיק! האָסט באוויזן, וואָס דו קאָנסט..

געפאָרקעט זיך און געפאָרקעט זיך דריי טעג...

אייזיק. גרויסע קאָפּשטיק— דו קאָנסט בעסערע?

ארקע. פּששש... אָבער וווּ איז דיין נייע מאשינע?

אייזיק. איך פרעג בא דיר, דו קאָנסט בעסערע?

ארקע. אָבער דיין נייע מאשינע וווּ איז?

גאלדין. וואָס רעדסטו מיט אימ? גיי, יאָשקע, רופ שמעדרלען.

זאָג אימ, אז דער שטול איז זיידיק. ער קאָן שוין קומען.

זעצן זיך ארבעטן.— אָט וועט זיינ גענוג צו ריידן.

יאָשקע (מאכט לאנגזאמע האכאָנעט) 64.

אייזיק. (שטייט אופ, קנעפלט זיך צו דאָס רעקל, און הייבט אָן לאנגזאם צו גיין

צו דער טיר, באגלייט פונ די אימ בארויקנדיקע לייזיק און זעליק. פּלוצלינג

גיס ער זיך אַלץ צו דער פרעס, הייבט זיך אופ, הארטט זיך ארום אום דער

פּעטליצעס-מאשינע און טרעט זי מיט די פיס. אז קס פלינגן שפינדלעך

און רעדלעך, צוריינדיק דערבט). יעצט קאָן איך גיין, יעצט קאָן
איך גיין.

יִיִוויק, זעציק, בערע (ווילן אים אָפּהאלטן).
גאָלדין. גייט רופט א גאָראַדאָווי, גייט רופט. ארקע, גיי נאָך א
גאָראַדאָווי.

אייִזיק (טרעט נאָך מיט די פיס), יעצט קאָן איך גיין. (רײַסט זיך ארויס
פון די הענט און גייט ארויס ווי מעגלעך וויק?)

גאָלדין און ארקע (ווארטן זיך נאָך אים. מע האלט אים אָפּ).

גאָלדין. זאָר מען גיין נאָך א גאָראַדאָווי, זאָר מען גיין.

אייִזיק. (פונ הויס). נא דיר! (א שטיין פליט אין מענטער מיט גרויסער קראפט,
צעברעכט אלע שויבן און טרעט ארקען אין זײַט, פון אוילעם רײַסט זיך
ארויס אַבאָ!)

ארקע. ער האָט מיך געהארגעט!

גאָלדין. א גאָראַדאָווי.

IV

אייזיק שעפט געמינט און אויסוועג

(פון דריטן אקט)

אינדעהיים בא איזיק שעפטלען.

אייִזיק. (אופהייבנדיק די הענט איבערן קאָפּ) מיר איז שווער, מיר איז
שווער, מיר איז שווער...

בייִצע. אים איז שווער! שווער זאָר אים זיין צו לעבן. האָט זיך
אָנגעשיקערט...

אייִזיק. לייזיק, מיר איז שווער, מיר איז שווער! (רײַסט זיך
די בריסט).

יִיִוויק. דו ביסט דאָך עפעס נאָך א קינד, אייזיק.

בערע. אפ מײַן לעבן האָב איך גאָר אוא מענטשן ניט געזען.

אייִזיק. לייזיק, מיר איז שווער.

יִיִוויק. וואָס שווער, וואָס? איי, גיי.

סענדער. מאכ זיך נישט נאריש און לייג זיך שלאָפן.

אייִזיק. מיר איז שווער, לייזיק. — דו פארשטייסט מיך אויך נישט.

לייזיק. איך פארשטיי דיך גאנצ גוט.

בייזע. אימ דארפ מען גאָר באזונדערס פארשטיין.
אייזיק. מיר איז שווער, פייזיק! — איך בין געוועזן אינ גרויסן
וואַלד, איך בין דאָרטן געוועזן...

פייזיק. פעטרוש דער סטרוזש האָט מיר געזאָגט, אז ער האָט דיך
דאָרטן געזען. מיר זוכן דיך דאָך שוין א גאנצע נאכט.

בייזע. געדארפט אימ נייטיק זוכן, דעם שיקער.
בערע. (מאכט מיט דער האנט, זי זאָל שווינגן). נא, און איך גיי איצט
אהיים. שוין צייט צו שלאָפן. נא, ווער גייט? קיינער גייט
נישט? גיי איך אליין. א גוטע נאכט. איך זאָג אייך, איר זאָלט
זיך צעגיינ און לאָזן אימ פייגן זיך שלאָפן. דאָס איז די בעסטע
זאך. נא, א גוטע נאכט. (גייט אוועק).

פייזיק. איך ווער שוין אויך גיין. טו דיך אויס, אייזיק, און פייגן
זיך שלאָפן.

אייזיק. (האלט פייזיקס האנט). מיר איז שווער, מיר איז שווער.

פייזיק (קוקט אפ די אנדערע און דריקט מיט די אקסלענ).

בייזע. (שטייט אופ פונ איר אָרט און גייט צו דעם פאָדערשטן בעט. צורר-
קנדיק אהין דאָס וויגעלע; זי דרייט איין א ביסל דעם לאַפּ, טוט אויס די שיך,
רוקט צו גישינקען צו דער וואנט, לייגט זיך אריין אינ בעט און דעקט זיך
איבער).

פייזיק. פייגן דיך שלאָפן, אייזיק, פייגן דיך.

אייזיק. מיר איז שווער, מיר איז שווער.

בייזע. נישטער דיך אויס, וועט דיר ווערן גרינג.
אייזיק. איך בין געוועזן אינ גרויסן וואַלד. גלייך פונ ווערק-
שטאט בין איך געגאנגען אהין. איך האָב געדארפט גיין. איך
האָב געמוזט גיין. גיין, גיין, גיין.

בייזע. נו, רעדט ער נישט איצטער, ווי זיין מעשוגענער טאטע?
פייזיק. האָסט נישט באַדארשט טרינקען דעם בראָנפן, וואָס בערע
האָט דיר געגעבן.

בייזע. לייען געזט און אָנשיקערן זיך.

אייזיק. איך וואָלט נישט געטרונקען. נאָר ער האָט מיר צוגע-
טראָגן צו דער נאָז, און דער רייעך האָט מיר א זעצ געטאָן
אין קאָפּ, צעגאנגען זיך איבער אלע גלידער, און איך האָב
געמוזט טרינקען.

ביי זע. געמוזט טרינקען! טרינקען האָט ער געמוזט. מען האָט אים
גענייט פון קאַהאַל⁴

ליי וויק. האָסטו באדארפט גיין אהיים און לייגן זיך שלאָפן.
איי זיק. איך האָב געמוזט גיין. איך בין גענאנגען איבער די גאסן.
און אזוי בין איך ארויס אין וואַך. אין די גאסן איז מיר
געווען אזוי ענג; אין די גאסן האָב איך גאַרנישט געקענט
טראכטן. נאָר אז איך בין ארויס אפ דעם פרייען פעלד, האָב
איך מיך דערפילט פריי, גרויס און ברייט. און דענסטמאָל איז
מיר געוואָרן אזוי שווער אפן הארצן. שווער, שווער, שווער.

ביי זע (ביי). גיי שלאָפן, גיי, און קאָן מיך אויך שלאָפן.
איי זיק. דער קאָפּ האָט אָנגעהויבן קאַנען טראכטן, פארשטייט.
און איך האָב דערפילט, און איך האָב דערפילט! ... איך האָב
מיך דערפילט פאר א יאָסעם, וואָס איך האָב צעבראַכן דעם
פרעס און די מאשינקע.

ליי וויק. נו, ביסטו נישט א נאר? דו וועסט דאָך קאַנען...
איי זיק. און אין הארצן האָט מיר גענאָגט דאָס, וואָס איך קאָן
נישט, דאָס, וואָס איך קאָן נישט, דאָס, וואָס איך קאָן נישט!
פארשטייט, איך וויל און קאָן נישט. איך וויל, פארשטייט,
און קאָן נישט. און איך קאָן דאָך יאָ! פארשטייט, איך ווייס,
אז איך קאָן דאָך יאָ! אונ... אונ... אונ... דו האָסט היינט גע-
זאָגט אין ווערקשטאט, אז דו זעסט אמאָל א גוט בילד, ווערט
דיר אזוי אומעטיק און עס זיצט אין דיר עמעצ און ציט
און ציט.

ליי וויק. זעסט דאָך, און פונדעסטוועגן גאַרנישט. ציט, ציט בין
עס הערט אופ. מע דארף דאָך זיין א מענטש...

ביי זע. (איבערקערניק זיך מיטן געזיכט צו דער וואנט) ער איז מיר אויך
א מענטש.

איי זיק. איך בין אן אנדער מענטש, איך האָב אופגעהויבן די
הענט אין פרייען פעלד און אָנגעהויבן שרייען, שרייען, שרייען-נ-נ...
ביי זע. שריי אויף די ציינער! וואָס האָסטו זיך צעשרייען? לאָן
שלאָפן! וועסט נאָך אופוועקן די קינדער.

איי זיק. איך האָב עפעס געוואָלט ארויסשרייען פון מיר. פאר די
אויגן זיינען מיר געשטאנען די פרעס און די פעטליצעס-

מאשינע, צעבראָכענע, צעשאַטענע, צו... צו... צו... מיין פרעס
מיט מיין מאשינקע.

ליי וויק. נו, נו, ביזטו נישט א נאר ?
אייזיק. נאָר דאָס איז גאַרנישט אנטקעגן דעם, וואָס איך קאָן
נישט, דאָס, וואָס איך קאָן נישט, דאָס, וואָס איך קאָן נישט.
ביי לע. גייט, ליי וויק, אהיים, וועט ער זיך אויך לייגן שראָפּן.
אייזיק. אז איך בין שוין אריין אין וואַרד, האָב איך גענומען
שלאָנג די ביימער, בייסן זיי, רייסן זיי, געשלאָנג אין זיי
מיטן קאָפּ, מיט די הענט, מיט די פיס. אונ עס איז מיר א
האַר נישט לייכטער געוואָרן. איך האָב מיך א וואָרפ געטאָן
אפ דרערד, געדרייט זיך, געוואָרפן זיך...

ליי וויק, הע!
אייזיק. איך האָב געריסן דאָס גראַז און געביסן די ערד. און
דאָ האָט זיך ארויסגעקייקט פון קעשענע א פאַר מאטבייעס...
(הייבט אָן מידער צו רידן) און אז איך האָב דערזען דאָס געלט,
האַט זיך מיר פארוואָלט טרינקען, טרינקען, טרינקען.
ליי וויק. גיין, איך האָב פון דיר מער געהאלטן.
ביי לע. (בראָפּעט און רעדט עפעס פון שלאָפּ).

פיניע. (הייבט זיך אופ און הייבט אָן ארומצוגיין איבערן צימער).
ליי וויק. נאָ, יעצט וועל איך גיין און דו וועסט זיך לייגן שלאָפּן.
און זיי א ביסל מער מענטש. מען דארפ נישט גלייך אראָפּ-
שאַזן די נאָז.

אייזיק. דאָס טרינקען האָט מיך ניט באַפרייט. עס נאָגט און נאָגט
אין מיר. איך בין אומגעגאנגען איבער די גאסן, גיין... און
עס נאָגט און נאָגט אין מיר. פארשטייסט, איך האלט מיך קוימ
אפ די פיס און רעד קאָפּ איז מיר קלאָר.

ליי וויק. וועסט זיך אויסשלאָפּן, וועסטו זיך מאָרגן אנדערש פירן.
אייזיק. דאָס קאָנסטו דיך אויסשלאָפּן. איך — (שאַקלט מיטן קאָפּ) —
גיין. איך וועל מיך נישט אויסשלאָפּן. מאָרגן און איבערמאָרגן
און איבער-איבערמאָרגן וועט מיך נאָגן און עסן און פרעסן דאָס,
וואָס איך קאָן נישט, דאָס, וואָס איך קאָן נישט. דאָס, וואָס
איך קאָן נישט. קייטן לייגן אפ מינע הענט, שווערע מא-
טעס אפ מיין מויעכ.

ליי וויק. דאָס זאָג איך דאָך, אז איך האָב דיך געהאלטן פאר קלי-

גער. דו ווייסט דאָך, ווי מיר האָט זיך געוואָלט ווערן א מאָד
פער. נאָר איך זאָג מיר: עס, נישט, איז נישט! קאָנסט נישט
אריבער, מוזט ארונטער.

אייזיק. איך בין אן אנדער מענטש, איך בין אן אנדער מענטש.
מיך ראטעוועט קיין בראַנפן נישט, און מיר ראטעוועט קיין
שפּאַט נישט.

פייזיק. דאָס וועלן מיר שוין זען. שפּאַט דיך נאָר אויס.
אייזיק. (שטייט אופ, שאַקלט זיך). זעסט, איך האלט מיך קוימ אפ
די פיס, זעסט? און אין הארצן נאָגט און נאָגט, און דער קאָפּ
האָט גאַרנישט פארגעסן. (מאכט א פאָר שריט נאָך פייזיק. וואקלט
און פאלט מיטן קאָפּ צום שראַנק).

פייזיק. (אומגעוואכט). וואָס איז? וואָס איז? וואָס איז?
פייזיק. אייזיק איז געפאָרן, איך וועל אים אופהייבן און אריינ-
פייגן אין בעט.

פייזיק. (ווידער איינשלאָפנדיק) פון מיינטוועגן מעג ער אייביק פייגן.
אייזיק. הייב מיך נישט, פייזיק, אזוי איז מיר גוט. לאָז מיך
פייגן. איך דארף נישט קיין בעט.

פייזיק (הייבנדיק אים). מע קאָנן דאָך אָבער נישט אָפּפייגן אזוי א
גאנצע נאכט.

אייזיק. איך וויל דאָ פייגן. הייב מיך נישט, פייזיק. זאָל מיר די
קאָפּט ערד קירן אביסל דעם הייסן קאָפּ. עס איז מיר גוט אזוי.
פייזיק. דו ביסט א מעשוגענער. נא, א גוטע נאכט דיר. ווער וועט
צושפארן די טיר?

אייזיק. מעגסט לאָזן אָפּגעשפארט. קיין גאנאווימ וועלן צו אונדז
ניט קריכן.

פייזיק. טאָמער זאָל איך דיך פאָרט אריינפייגן אין בעט?
אייזיק. ניין, אזוי איז גוט, איך קיל מיר דעם קאָפּ.
פייזיק. נא, א גוטע נאכט. (גייט ארויס)

אייזיק. א גוטע נאכט דיר, פייזיק. (איז ציטער איז נאָך פינצטערער; דאָס
גלאַז פון לאַמפּ איז שטארקער פארויכערט געוואָרן. נאָר א קליינער קריז
ארט דעם טיש איז באלויכטן און איז דער טיש זעט מען נישט קלאָר דעם
לאנגזאם ארוםגייענדיקן פיניענ).

פייזיק. (ארוםדרייענדיק זיך א ביכל, בלייבט שטיין איבער אייזיק). געשטאַרבן, טויט.
אייזיק. (קרעכט ארויס) יאָ, שטאַרבן, שטאַרבן,

פֿינֿיעַ (הייבט אָן ווידער ארומצוגיין). געשטאַרבן. אַלץ טויט. פֿינצטער
קאַלט. און פֿינצטער און קאַלט. און באַגראָבן. און צעפּוילט
און פון ווערעם צעגעסן. און פֿינצטער. און קאַלט. קאַלט. קאַלט.
(בלויבט שטייב און גיט ארויס מאָדנע טענער, שניידיקע, פּאַסנדיקע טענער, ווי
א וויענדיקער הונט).

איי זיק. (האַט זיך אופגעזעצט און אריינגענומען דעם קאַפּ איבן די הענט. פּלוצלינג
דרייט ער זיך איבער און ציט זיך אויס אפן בויך מיטן געזיכט צום שראַנק.)

ביילע. (לייגט זיך איבער אפ און אַנדער זייט איז רעדט פון שלאָס). איבן בינ
גוט אומגליקלעך, גוט, גוט...

פֿינֿיעַ. (האַקט אָפּ זיין וויענע און הייבט אָן וועטער ארומצוגיין). פֿינצטער,
פֿינצטער, פֿינצטער. (וויעט ווידער)

איי זיק. (זעצט זיך פּלוצלינג אופ מיט א שרעקלעכע געשריי) ביילע, איבן האָב
אופגעגעסן דעם מישיאַק! בייַע אפגיב, איבן האָב אופגעגעסן
דעם מישיאַק! איבן האָב עס ניט געוואָלט. בייַע, איבן וויל
עס נישט. בייַע אפגיב!

ביילע. (שפּרינגט אופ מיט שרעק). וואָס איז געשען? גוואַלד, וואָס
איז געשען?

איי זיק. בייַע, איבן האָב עס נישט געוואָלט! איבן האָב עס נישט
געוואָלט! איבן וויל עס נישט!

ביילע. וואָס ווילסטו נישט? גוואַלד, וואָס איז געשען?

איי זיק. (ווצנדיק אפ דער ערד, די פיס אויסגעצויגן, דעם קאַפּ אפ די פיס און די
הענט איבן די האַר). איבן האָב אופגעגעסן דעם מישיאַק. איבן האָב
עס נישט געוואָלט. איבן וויל עס נישט שששש!

ביילע. (מאַכט א גוואַלד).

פֿינֿיעַ. (בלויבט שטייב ווי נאָבעריק איבער אייזיק).

די קינדער. (כאַפן זיך אופ מיט א געווייבן. טירן קלאַפן, שרייט פון באַר
וועט פיס).

איי זיק. (שרייט) איבן וויל עס נישט שששש! ...

1899 יאָר.

פארגעבונגען צו די דערציילונגען

מיר לייגן פאָר 5 טעמעס צו די אלע פינסקיס דערציילונגען. יעדער שילדער דארט גיט אַנשטרייבן קיין אַרבעטן אַם אלע 5 טעמעס. עס וועט זײַן גענוג, אויב ער וועט אַנשטרייבן אַן אַרבעט אַם אײַן טעמע. אײַבער לײענען דאַרפן ער מער, ווי עס איז נײַטיק צו זײַן טעמע.

1- טע טעמע

באַשרײַבט אײַנקורצן, וויאזוי דאָוויר פײַנסקי שילדערט דעם אַרבעטער יאַנקל (אײַן גוט-יאָגטע-געטע) און דעם אַרבעטער מױסע (אײַן אױסגעטירט): וויאזוי זײ ווערן עקספּלאָאטירט מױזש און גײַסטיק, וויאזוי די אונטערנעמער האַלטן, און זײ זײַנען באַלע-באַטימ אַם די מוסקולן און די מױכעס פֿונ זײַערע אַרבעטער. וויאזוי עס וואַקסט באַ די אַרבעטער אַ גרויסע טײַנע צו זײַערע באַלעבאַטימ פֿאַר דער עקספּלאָאטאַציע און אונטער-דריקונג. וועמען סימפּאַטײַזירט דער שרײַבער?

2- טע טעמע

א) באַשרײַבט אײַנקורצן, וויאזוי ד. פײַנסקי שילדערט כאַימ דעם מעשאַרעס: וויאזוי דער באַלעבאַט גרינעלד אײַדעקעוועט זיך אײַבער כאַימ דעם מעשאַרעס, וויאזוי עס וואַקסט באַ כאַימען אַ סינע קעגן דעם באַלעבאַט, פֿאַרוואָס איז נאָך אזוי שוואַך כאַימס פֿראַטעסט? באַשרײַבט רײַווקעלעס קעגנשטעלן זיך דעם באַלעבאַט און כאַימס קעגנשטעלן. פֿאַרוואָס פֿילט זיך רײַווקעלע שטאַרקער?

ב) באַשרײַבט די שפּיל, וואָס קומט פֿאַר צווישן דער אײַן צײַג און די שפּיל וועלעס (אײַן גערעו יאַנקיפּער), דעקט אָפּ די אײַרענע; פֿונ די אַרבעטער קעגן יעב עליען (דעם אונטערנעמער), פֿאַרוואָס ווערן די אַרבעטער אזוי אומגעבראַכט, ווען רעב עליען דערקלערט, און ער איז זײַן די וועלעס, מױכל?

פֿאַרשײדענע סיפּן אַרבעטער: געצל און באַרעכ.

וועמען סימפּאַטײַזירט דער שרײַבער און וועמען רײַסט ער אַרױנטער?

3- טע טעמע

א) באַשרײַבט אײַנקורצן, וויאזוי ד. פײַנסקי שילדערט דעם גרויסן מענטשנפֿריינט צרענגט עסלעכע עפּיזאָדן, וואָס באַווײַזן די גרויסע מענטשנפֿריינטשאַפט פֿונעם גוויר, באַווײַזט, וויאזוי דער גוויר עקספּלאָאטירט זײַנע אַרבעטער און די אָרעמע באַפעלקערונג מיט זײַן גרויסער מענטשנפֿריינטשאַפט. פֿירט אַרויס דעם שרײַבערס באַצײג צום גרויסן

מענטשנפריינט, צי איז שוין ניט באהאלטן אינעם קעפל פון דער דערציילונג א גרויסער
בויעק איבערן גוויר ?

(ב) דערמאָנט זיך, וויאזוי פינסקי שילדערט גווירימ, אינטערעסער איג די אנדערע
דערציילונגען: טאָדעס (איג גוט-יאָנטעו-בעטנ), גרינפעלד (איג כּחימ דער מעשאָרעס),
רעב עליע (איג ערעו יאָנקאָפּער), ווי זיי באטראכטן זיך אלס אזעלכע, פון וועמען עס
לעבן די ארבעטער (אויך גרויסע מענטשנפריינט).

4-טע טעמע

באשרייבט אינקורצן, וויאזוי ד. פינסקי שילדערט אייזיק שעפּטלען (איג דער דראמע
(אייזיק שעפּטלען). די מאטעריאל און לייגן פֿון אייזיק שעפּטלען. דאָס איזדיעקעווען זיך
פֿון באלעבאָס איבער אייזיק שעפּטלען, די קאלטע און כּויעקדיקע באציאָנג פֿון דער מער-
היט ארבעטער פֿון זיין ווארשטאט צו אים. די טינעס פֿון די ארבעטער צו אייזיק
שעפּטלען, צי האָט אייזיק שעפּטלען באדארפט פֿאָלגן די ארבעטער ? אייזיק שעפּטלען פֿאָ-
טעסט און צאָרן, זיינ אויסוועג... צי האָט ער ריכטיק געהאנדלט ? אויב ניט ריכטיק, איז
וויאזוי האָט ער אנדערש באדארפט האנדלען ? צי איז ריכטיק די מיינונג פֿונעם בורזש-
און קריטיקער באלמאכשאָוועס, אז ניט איג קאפיטאליזם, ניט איג די שווערע לעבנס-
באדינגונגען דארט מען זוכט אייזיק שעפּטלען לייגן און מאטעריאל ?

5-טע טעמע

באשרייבט, וויאזוי פֿראַטעסטירן, וויאזוי צאָרענען דאָוויר פינסקיס ארבעטער ? וועגן
וואָס טרוימט מויע און זיין פֿרוי ? וועגן וואָס טרוימט כאימ מעשאָרעס און זיין פֿרוי ?
(און אנדערע ארבעטער), וויאזוי טראכטן זיי צו באפרייען זיך פֿון עקספּלאַטאציע און
אונטערדריקונג ? צי איז מעגלעך אס אזא אויפן באפרייען זיך ? צי קריטיקירט פינסקי די
ארבעטער פֿאר אזעלכע געדאנקען. מיט וואָס פֿאר א טיפּ ארבעטער האָט פינסקי צו טאָן
איג זינע דערציילונגען ? (אויך איג דער דראמע אייזיק שעפּטלען).

* *

וועגן פינסקיס אָפּקער פֿון דער ארבעטער-באוועגונג, וועגן זיין אריבערגאנג איג לא-
גער פֿון דער בורשוואזיע, איג לאגער פֿונעם יידישן גאציאָנאליזם, דארפֿ דער לערער
אלייג צוגרייטן געהעריקע מאטעריאלן, דעם טייל דארט ער אלייג רעפּערירן.
די טעמעס זינען ניט אזע גלייכ. די לעצטע צוויי (4-5) זינען קאָמפּליצירטערע, מע
דארט זיי מאטיילן מער אנטוויקלטע שילער.

באמערקונגען

1. לע כאים טויוחים אולעשאַלעם — צו געזונט און צו לעבן. (א ווינטשע-ניש באם טוינקען חייב, בראנפן. די ווינטשעניש טראַגט א רעליגיעז-שטייגערישע כאראקטער).
2. מעכאלקל כאים — א טפילע. באטייט: דער, וואָס שפּיט אלע לעבן דיקע באשעפענישן.
3. דאָס שטיק איז אַבער א מינ העסלע — דאָס שטיק איז אב אנטיק.
4. ער נייט דאָכ מיכ נישט פונ קאָהאַל — קאָהאַל איז די רעליגיעזע געמיינדע, וואָס האָט אמאָל געהאט צוואנג-רעכט. דאָ ווערט געמיינט אַרגאניזאציע.
5. יושעח האדאאס — זיכ אב אייצע האלטן, באטראכטן.
6. דאאס — סיכל, פארשטאנד.
7. קאַלטה — אַלדאָס-גוטס.
8. אַראנזשן — אפּעלטיגען, פאָמעראנצן.
9. שאלאכמאַנעס — איב רעליגיעזן יאָנטעו פורעם פלעגט מען געוויינלעך טראַגן איינער דעם אנדערן מאטאַנעס — „שאלאכמאַנעס“ פלעגט דאָס הייסן.
10. האסויצע — דאָ ווערט געמיינט דעם ערשטן ביסן.
11. נישט בלייבן אסאַרעד ארפאַלעס — דאָ ווערט געמיינט, אז עס וועט פונ אים קייב זיכער נישט בלייבן.
12. מאכאשימע — קישעפמאכערן.
13. פראַים, ווארע פראַים — ווילדע, עמעסע ווילדע.
14. מעקאבל פאַנעם געווען — אופגענומען, באגענוט.
15. פארא שטארקן כוויטע — פארא שטארקן טוילדיקן, זינדיקן.
16. קאַל כאמירע — אב ערעו-פייסעכדיקע טפילע, וואָס מע פלעגט זאָגן באם פארברענען דעם כאַמעצ; בערל דער טרעגער פאסט עס צו אפ א קאמישן אויפן באם פארברענען די ווענטלעך פונ די שטולן אפ אַפּקאַכבן קארטאַפליעס.
17. יעל אַדימ — קינדער, יונגאטשעס (יונגאטשעס איב גוטן זיג).
18. מאַלע-רעציקע — שטארק איב קאס, זייער אופגעבראכט.
19. מאראש — וואָס איז דאָ דער טומל, דער גוואלד.
20. צו ריידן מיטן סוימעכ דאלימ — געמיינט מיט גאָט, וועלכער דארט דאָס הייסט עס, זינג דער „שטיצער“ פונ די אַרעמעלייט.
21. אשוי יוישוני ביסעכאַ — דאָ געמיינט: וויל צו די, וואָס זיצן אין דערבייט.

22. לערעכ-מאכער — קאלענדאר-מאכער.
23. מיטע-סאָטנ — דאָ געמיינט: צום אומגליק.
24. מעקאָבל בעאהאווע — אָנעמען פאר ליב, פאר גוט.
25. יזעש — אנטוישונג.
26. רויזיעכ האַיאַר — וואלד-גאָלען.
27. אַרשע-מערושע — זייער אַ שלעכטער, אַ שלעכטער פון די שלעכטע.
28. אַ צוירער הייהודים — אַ טוינע פון יודן. כאַיט מעשאָרעס מיינט אָבער דערמיט צו זאָגן אַ טוינע פון אַרבעטער, דער צוירער הייהודים איז באַ אימ דאָך דער באַלעבאָט גרינפעלד (א יוד).
29. יימאכ שמוי וועזיכרוי — אויסגעמעקט זאָל ווערן זיין באַמען.
30. מאַרעכ יאָמימ זיג — לאַנג לעבן זאָל ער.
31. ראַיוינעס — געדאַנקען, טראַכטונגען.
32. מילעציווישער — אַ פאַרטיידיקער, אַן אַדוואָקאַט.
33. אַ צווייענדיקער קאַדריץ — קאַדריץ — אַ טאַנצ, דאָ ווערט געמיינט צוויי מאָל צוויי פאַר קינדער.
34. באַם מעלעכ עליינ — באַ גאָט (דעם הימלישן קיניג).
35. אַיינגאַמעכאָד — גיטאָ קיין איין רעכטער, לייטישער מענטש צווישן זיי.
36. קאַוועיאָכל — אַ סינאָנים פונעם יידישן גאָט.
37. ווענוימאַר אָמיינ — אינ דעם פאַר באַטייט עט: מאַסקים זיין, פאַטאַקעווען.
38. אַ דאַמטוינע — אַ בלוטיקער טוינע.
39. מויכע בימכילע גמורע — אינגאַנצן מויכע זיין.
40. אָסער לעראַכעם — גיט ווערט, אַז מע זאָל ראַכמאַנעס האָבן.
41. אַ שימע טויבע — פאַרקריפּלט פון אַ כּסימע טיווע, געמיינט: אַ גוט יאָר — אַ ווינטשעניש צו יאָנקיפּער.
42. יאַמויד ר' באַרעכ — באַרעכ האָט דאָס וואָרט (געציל כּוויזעקט דאָ איי-בער דעם פרומען אַרבעטער באַרעכ. ער נוצט אויס אַ רעליגיעזן אויסדרוק, וואָס מע באַנוצט אינ בעסטערעס).
43. האָט אייך אַ כּסימ... — גיט דערענדיקטע פּראַזע: האָט אייך אַ כּסימע טיווע, זע דערקלערונג 41.
44. דערעכ — אַ וועג.
45. אָמיינ, גאַמאַטעם — אויך אייך.
46. באַרוכ אַדוינוי יוימ, יוימ — געלויבט איז גאָט טאַג-טעגלעכ.
47. יוימ-האַדיג — טאָג פון מישפעט, טאָג פון אַרטיילן.
48. באַסקאָל — אַ קאָל פון הימל.
49. אַסיפע פון די פּני האָר — אַ פאַרזאַמלונג פון די כּאַשעווסטע און אָנגעווענטע שטאַט-לייט. אַזעלכע זינען, לויט דער מיינונג פונעם גרויסן מענטשן-פריינט, די רייכע לייט פון שטאַט.
50. פּוראָניעסנ — געמיינט שלעק, אָנשיקענישן.
51. אַי וואָלק סיט, אַי קאָזאַ צעלאַ — אַי דער וואָלפּ איז זאַט, אַי די ציג איז גאַנצ.

52. ״וואָסער אַניוועס״ — וואָסער באַשיידנקייט.
53. ״שטשי דא קאשו״ — באַרשטש אונ קאשע.
54. ״מאספער זײַב אײַמ״ — באַקלאָנג, באוויינענ אײַמ.
55. ״רוידעפן אד כאַרמאַ״ — פארפלאָנג בײַז אינ דער ערד ארײַב.
56. ״זײַב סארסער״ — געמיינט עקאָנאָם, ארמיניסטראטער פונעם גרויסן גענעראל-פריינט.
57. ״אוויכײַב״ — דעריבער, אלאָ.
58. ״מארצעפאנעס״ — אויסטערלישע מיכאַלימ.
59. ״נאָכ אועלכע רעזאָנענ״ — נאָכ אועלכע טייכליקע פארשטאנדיקע באַ-ווייב.
60. ״האכצאקאָסאַ״ — גוואלד-געטריי.
61. ״דער יויטעוו ראָש״ — פאָרזיצער.
62. ״בעסער אלס מאַב״ — מאַב — דאָס איז אזא לעגענדראישער פראָדוקט וואָס פלעגט לויט דער לעגענדע פאלן פון הימל אונ מע פלעגט פונעם דאָזיקן פראָדוקט דוקט קענען מאַכן קאָלעראַיי מיכאַלימ. בעדאָוועס, — מיינט דער גענעראלפריינט, — זײַנען אויך מאַב.
63. ״אזעס מעכוצעם פאָנעם״ — א גרויסער באלהאָזעניק.
64. ״מאכט לאנגזאטע האכאָנעס״ — געמיינט, יאָשקע קלײַבס זיך לאנג, פא-מעלעך (בוכשטעבלעך: מאכט פאמעלעכע צוגרייטונגען).

